



Ἔτος Δ'.

ἘΝ ΣΜΥΡΝῃ 1876.

Φυλ. Η'.

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΚΕΡΑΜΕΩΣ

Ἐπιμελητοῦ τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Μουσείου τῆς Ἐσθγγελικῆς Σχολῆς.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ Τῇ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚῇ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΦΩΚΑΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ.

Πρὸς τὴν Ἐταιρίαν τοῦ Μουσείου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἐσθγγελικῆς Σχολῆς.

Ἐπωφεληθεὶς τῶν κατὰ τὸ Πάσα διακοπῶν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Μουσείου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης, μετέβην εἰς Π. Φώκαιαν, ἔνθα, κατὰ τὴν ὑμετέραν ἐπιθυμίαν ἐπεσκέφθην καὶ τὴν Βιβλιοθήκην τῆς πόλεως, πρὸς καταγραφὴν τῶν ἐν αὐτῇ διατηρουμένων ἑλληνικῶν χειρογράφων· διὸ καὶ ἐκθέτω ὑμῖν ἤδη ἐν τῇ παρούσῃ ἐκθέσει τὴν κατάστασιν αὐτῆς καὶ ἰδίᾳ τὴν καταγραφὴν τῶν ἐν αὐτῇ σωζομένων χειρογράφων.

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Ζ'.)

Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Παλαιᾶς Φωκαίας εὐρίσκεται ἐν τῇ σχολῇ τῆς πόλεως· περιέχει δὲ, κατὰ τὸν κατάλογον, ὃν συνέταξα ἐκεῖ, ἔντυπα μὲν συγγράμματα 467, ἥτοι τόμους 224, χειρογραφοὶ δὲ εἰκοσι καὶ ὀκτώ. Καίτοι μικρὰ ἡ βιβλιοθήκη αὕτη ὡς πρὸς τὰ ἔντυπα βιβλία, εἶναι ὁμοῦς πλείστου λόγου ἀξία διὰ τὴν κοινότητα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ταύτης πόλεως, καθόσον περιέχει σπανίας καὶ πολυτίμους ἐκδόσεις συγγραμμάτων τῆς

κλασικῆς καὶ μέσης φιλολογίας⁴⁾ κοσμεῖται λ. χ. ἡ μικρὰ αὐτῆ βιβλιοθήκη διὰ τῶν περιφρήμων ἐκδόσεων τοῦ Ἑρρίκου Βαλεσί-ου, Ουολφρίου, Ἀλεξάνδρου Πολίτου, Σουλ-βουργίου, Ποττέρου, Ἑρρίκου Στεφάνου καὶ τινῶν ἄλλων γνωστῶν ἐκδοτῶν τοῦ ΙΖ'. καὶ ΙΗ'. αἰῶνος. Ὑπάρχει δὲ μεταξὺ τῶν ἐντόπων αὐτῆς βιβλίων καὶ ἡ ἐν Ἀμβούργῳ γενομένη τῷ 1596 ὑπὸ Δαβίδ τοῦ Βολ-δέρου πολὺγλωσσοῦ ἐκδοσις τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης. Μεταξὺ τῶν βιβλίων τῆς Βιβλιοθήκης ταύτης ὑπάρχουσιν ἐπί-σης καὶ δύο ἢ τρία, ἐὰν καλῶς ἐνθυμώμε-μεθα, ἑλλήνων ἐκδοτῶν ἔργα τοῦ παρελ-θόντος αἰῶνος, ἅτινα ἐπὶ τῆς προμετωπίδος αὐτῶν φέρουσιν ἰδιόχειρον ἐπικύρωσιν τοῦ ποτὲ μητροπολίτου Σμύρνης Ἀνθίμου καὶ Ἰακώβου Ῥώτα, ἐκδότου τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κοραῆ⁵⁾ διότι, ὡς εἶναι γνωστὸν, κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τὸ οἰκου-μενικὸν πατριαρχεῖον φοβούμενον μὴ ὁ ἑλ-ληνικὸς δρθόδοξος λαὸς διασφαρῆ ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐκδιδομένων βιβλίων, εἶ-χεν ἰδρύσει τυπογραφεῖον, ἐν αὐτῷ τῷ Πατριαρχεῖῳ, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐξεδίδετο ὅ,τι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκρίνετο ὑπὸ εἰ-δικῆς ἐπιτροπῆς ὠφέλιμόν τε καὶ ψυχω-φελές⁶⁾ πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ὁ τότε πατριαρχεῦσων Γρηγόριος ὁ Ε'. δι' ἐγκυκλί-ου ἐπιστολῆς πρὸς τινὰς τῶν ὑπὸ τὴν δι-καιοδοσίαν αὐτοῦ ὑπαγομένων μητροπολι-τικῶν θρόνων ἐνετείλατο ὅπως συστήσω-σι τοῖς παρ' αὐτοῖς βιβλιοπώλαις τὰ ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ τυπογραφείου ἐξερχόμενα ἔργα⁷⁾ προσέτι δὲ διώρισεν ἵνα ἐξέλεγεζιν ποιήσω-σι τῶν παρ' αὐτοῖς ἤδη βιβλίων καὶ ἐπὶ τῶν ὠφελίμων καὶ ἀμωμήτων ἐξ αὐτῶν τὴν ὑπογραφὴν καὶ τὴν μητροπολιτικὴν σφραγίδα νὰ θέσωσιν ἰδίᾳ δὲ συνίστησι τοῦτο τῷ τότε μητροπολίτῃ Σμύρνης Ἀν-θίμῳ, ὃς μετὰ σπουδῆς ἐπραγματοποίησε τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν 4)⁸⁾ διὸ καὶ

4) Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἴδε ἐκδεδομένην παρὰ Γ. Παπαδ. καὶ Γ. Ἀγγελόπ., τὰ κατὰ... Γρηγόριον τὸν Ε'. Ἐν Ἀθήναις, 1866. τομ. Β'. σ. 497.

πολλὰ βιβλία κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὑρισκόμενα ἐν Σμύρῃ εἰσὶ σεσημασμένα τῇ μητροπολιτικῇ τῆς Σμύρνης σφραγίδι καὶ ἐπισημασμένα τῇ ὑπογραφῇ τοῦ Ἀνθί-μου ἢ Ἰακώβου Ῥώτα, ὅστις φαίνεται ὅτι συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ἀνθίμου εἰς τὴν βι-βλιακὴν ταύτην ἐξέλεγεζιν. Τοιαῦτα ἀντί-τυπα σώζονται καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς.

Ἐκτὸς τινῶν τομιδίων προσελθόντων ἐκ τῆς πρό τινος διαλυθείσης ἐκεῖ ἀδελφότη-τος «ἡ Πρόσδος», τὰ λοιπὰ τῆς Βιβλιοθή-κης ταύτης βιβλία ἦσαν πρότερον κτή-μα τοῦ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἀκμά-σαντος Γερασίμου ἱερομονάχου Φωκαέως, διδασκάλου τότε ἐν τῇ πόλει ταύτῃ⁹⁾ διότι τὰ πλεῖστα τούτων φέρουσι συνήθως ἐπὶ τοῦ τίτλου αὐτῶν τὴν ἰδιόγραφον ὑπογρα-φὴν τοῦ «Καὶ τότε σὺν τοῖς ἄλλοις Γε-ρασίμου ἱεροδιδασκάλου, τοῦ ἐκ Παλαιῶν Φωκαίων». Αἱ περὶ τοῦ Γερασίμου τούτου βιογραφικαὶ πληροφορίες εἰσὶν ἐλάχισται μὲχρι σήμερον¹⁰⁾ προσεπάθησα ὅμως ἐν τῇ ἐκεῖ πενταμέρῳ διαμονῇ μου ἵνα μάθω τι ἀκριβέστερον περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ, δυστυ-χῶς, οὐδὲν ἐπίσημον ἠδυνήθην νὰ ἐξα-κριβώσω. Ἐπὶ ἐνὸς βιβλίου μόνον τῆς Βι-βλιοθήκης, τοῦ εἰς τὸ Δ'. βιβλίου τῆς τοῦ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ γραμματικῆς ὑπο-μνήματος τοῦ Νεοφύτου Κουσοκαλυβίτου, ὑπάρχει γεγραμμένον τὸ ἐξῆς ἄμωσον πρὸς αὐτὸν χειρόγραφον ἐπίγραμμα, ὅπερ ἐποι-ήθη ἴσως ὑπὸ τινος τῶν μαθητῶν αὐτοῦ:

Στίχοι ἰαμβικοὶ ἐξάμετροι πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ ἐλκομένου Γερασίμου τοῦ διδασκάλου.

Ὅρῶν σε, φεῦ, φέροντα ἔλξιν ἀννόμων,
πεπαρμένον τε κάραν τε σῶ εἰκτῷ μόνω,
χειρῶν τε δεσμᾶ σὼν γε ληστοῦ μὴν τρέπον,
ὅλως ἐγὼ τέτρωμαι εἰς μέσον κέαρ,
ἐμὸν κρίνων τὸ δεινὸν, ὃ εὐεργέτα.
Ἄλλ' οὖν ἐμῇ σὺ νεύσον ἐντεύξει Λόγε,
λύσειν μοι δοῦναι τῶν ἀμέτρων πταισμάτων
ὅλη τε ψυχῇ Σῶτερ αἰτοῦντι.

Καὶ τὰ χειρόγραφα δὲ φαίνεται ὅτι ἀνή-κον αὐτῷ τούτῳ τῷ Γερασίμῳ, ὡς ἐξά-γεται ἐκ τῆς ἐπὶ τινῶν τούτων ἰδιογρά-φου αὐτοῦ ὑπογραφῆς¹¹⁾ εἰσὶ δὲ ἅπαντα, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴρηται, εἴκοσι καὶ δύο τὸν ἀριθμὸν, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα σχήματος 8ου καὶ ἐποχῆς τοῦ 15', 16' καὶ 17' αἰῶνος.

Πρὶν ἢ προῶ εἰς τὴν καταγραφὴν τοῦ περιεχομένου τῶν χειρογράφων τούτων ἐπι-τραπέτω μοι νὰ κάμω ἐνταῦθα μνησθῆναι τριῶν ἐτέρων χειρογράφων μὴ ὑπαρχόντων ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς πόλεως ἀλλ' ἀνηκόντων ἰ-διώταις.

Ὁ κ. Ἀναγνώστης Χαλαράμπος, ἀρ-χειρατικός ἐν Φωκαίᾳ ἐπίτροπος καὶ μέ-λος τῆς Ἐφορείας τῆς ἐκεῖ Σχολῆς, κατεῖ-χεν ἐκ προγονικῆς κληρονομίας χειρόγρα-φον ἐπὶ μεμβράνης, σχήματος 4ου, ἐκ φύλλων 96 καὶ ἐποχῆς τοῦ ΙΑ'. αἰῶνος. Ὁ κώδιξ οὗτος εἶναι ὁ ἀρχαιότερος ἐξ ὅ-σων παρατήρησα ἐκεῖ περιέχει δὲ «Ἐπι-φανίου ἀρχιεπισκόπου Κύπρου περὶ τοῦ Φυ-σιολόγου, ὃς ἐλάλησε περὶ φύσεως ἐκάστου γένους, θηρίων τε καὶ πετεινῶν.»

Ὁ κ. Ἀναγνώστης Χαλαράμπος ἐπιθυ-μῶν νὰ εὐεργετήσῃ τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς γενναιοφρόνως πᾶνυ ἐδώρησεν ἤδη αὐτῇ τὸν κώδικα τοῦτον. Καί τοι δὲ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ εἶναι ἐκ-δεδομένον πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τοῦ πατρὸς Pétaut μετὰ λατινικῆς τοῦ Ponce de Léon μεταφράσεως, εἶναι ὅμως πλείστου λόγου ἄξιον, καθὼς περιέχει πλείστας διαφορὰς συγκρινόμενος πρὸς τὴν ἑλδοσιν. Ἐκαστον σχεδὸν τοῦ κώδικος τούτου φύλ-λον κοσμεῖται διὰ μιᾶς ἢ δύο εἰκόνων μετ' ἐπιμελείας εἰργασμένων καὶ εἰκονίζουσιν ζῶα ἢ σκηνὰς τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Δια-θήκης¹²⁾ ἀλλ' ἡ πολυκαίρια καὶ ἡ κατὰ περι-όδου κακῆ τοῦ κώδικος χρῆσις ἐφθείρε τι-νας τούτων.

Ἐκτὸς τοῦ χειρογράφου τούτου, τοῦ κοσμοῦντος νῦν τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Εὐαγ-γελικῆς Σχολῆς, παρατήρησα καὶ παρ' ἐ-τέρῳ τῆς Φωκαίας πολίτῃ δύο νεώτερα χειρόγραφα¹³⁾ περιέχουσι δὲ ταῦτα σχολικά

μαθήματα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Τιοῦ-του εἶδους χειρόγραφα κατὰ πλησμονὴν ἀν-ευρίσκονται εἰς ἀρχαίας ἑλληνικὰς οἰκογε-νεῖας¹⁴⁾ καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς κατέχει ἤδη τινὰ.

Ἐν τούτοις δίδωμι ἐνταῦθα ἀναλυτικὸν κατάλογον τοῦ περιεχομένου τῶν δύο τού-των χειρογράφων.

I. Εἰς 4ον, ἐκ φύλλων 270 καὶ ἐποχῆς τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος¹⁵⁾ περιέχει δὲ

α.) Θεματογραφίαν ἀνώνυμον.

β.) «Θέματα τῆς γραμματικῆς τοῦ ἐξ ἀπορρήτων.»

γ.) Ἔτερα «εἰς τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξ ἀπορρήτων γραμματικῆν θέματα.»

δ.) Ἐπίσης «θέματα εἰς τὴν γραμμα-τικὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων, συν-τεθέντα παρὰ τοῦ ἐντιμωτάτου, λογιωτά-του, ἀρίστου τε ἐν τε γραμματικῇ καὶ φι-λοσοφίᾳ καὶ πάσῃ ἄλλῃ παιδείᾳ διδα-σκάλου τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς κυρίου Ἀντωνίου Βυζαντίου. 1)»

ε.) «Θέματα τοῦ κυρ Χουρμουζίου ἀ-δελφοῦ αὐτοῦ κατὰ σάρκα. 2)»

ς.) «Τοῦ σοφωτάτου ἐν διδασκάλοις κυ-ρίου Μακαρίου θέματα.»

ζ.) «Ἐτέραν θεματογραφίαν εἰς τὰ ἀ-τά θέματα τοῦ κυρ Ἀντωνίου Βυζαντίου.»

II. εἰς 8ον, ἐκ φύλλων 478 καὶ ἐποχῆς τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος¹⁶⁾ περιέχει δὲ

α.) «Συνεσίου ἐπισκόπου Κυρίνης ἐπι-στολῶν ἐξηγήσεις, παρὰ Δανιὴλ τοῦ σοφω-τάτου διδασκάλου ἐρμηνευθεῖσαι, τῆς κατὰ Πάτμον Σχολῆς.» Κατὰ τὴν ἐν τέλει ση-μείωσιν «χειρὶ Γρηγορίου ἱεροδιακόνου Πα-τρίου ἐγγράφη.»

β.) «Ἐρμηνείαν τοῦ περὶ φαλάκρας ἐγ-κωμίου παρὰ Δανιὴλ Πατρίου.

γ.) «Ἐπιθεωρίας τινὰς παρὰ Νεοφύτου

1) Ὅρα περὶ τούτου Προκόπιου παρὰ Fabr. Bibl. Graec. XI σ. 786. Ἠβλ. Γ. Ζαβί-ρα, Νέα Ἑλλάς. ἐκδ. Κρέμου. σ. 477. — Βεν-δότη, Προσθήκη τ. ἐκκλ. ἱστορίας. σ. 67.

2) Ὅρα Βενδότη, Προσθήκη. σ. 73. — Ζαβίρα, ἔ. ἀ. σ. 547.

εἰς τὰς τοῦ σοφωτάτου Συνεσίου ἐπιστολάς.»

δ.) «Προϊμίον τοῦ Λισώπου μεταφρασθὲν εἰς ἀπλὴν διάλεκτον παρὰ τοῦ σοφωτάτου Νεοφύτου» τοῦ Κουσοναλιβίτου.

ε.) «Σχόλια τῶν τοῦ σοφωτάτου Συνεσίου διαφορῶν ἐπιστολῶν, οὐτινος λόγος ὁ περὶ προνοίας, ὁ περὶ βασιλείας, τὸ, τε ἐνύπνιος, καὶ ἄλλοι περὶ ἄλλων, καὶ τὸ τῆς φαλάκρας ἐγκώμιον.»

ς.) Ἄνωνυμον ἑρμηνείαν τοῦ περὶ βασιλείας λόγου (Γρηγορίου).

ζ.) Ἄερμηνείαν τοῦ περὶ ἱερωσύνης λόγου τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου παρὰ τοῦ ἡμετέρου διδασκάλου κυρίου Πατριμοῦ.» Εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ «αψψψ», μαῖου α. ἤρξατο, ἔλαβε τέλος κ'.»

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων προσθέτομεν δὲ ἤδη καὶ τὸν κατάλογον τῶν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ διατηρουμένων χειρογράφων, μετὰ τινων βιβλιογραφικῶν περὶ αὐτῶν σημειώσεων.

ΧΕΙΡ. α. Εἰς φύλλον μικρὸν σύγκειται ἐκ φύλλων 640 ἐποχῆς δὲ τοῦ 11^{ου} αἰῶνος. Περιέχει τοῦ κατὰ τὴν 12^{ην} ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσαντος Γεωργίου [Κορρασίου, περὶ ἐξοχῆς τῆς θεολογίας, ὅπερ παρ' ἄλλους ἢ σύνταγμα θεολογίας ὀνομάζεται ἢ ἀπλῶς Θεολογικόν. Κωνσταντῖνος δ' ἐξ Οἰκονόμων θεωρεῖ τὸ ἀνεκδότον τοῦτο σύγγραμμα τοῦ Κορρασίου ὡς τὸ ἐπισημότερον τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων «τὸ μέγα καὶ τὸν ὄγκον καὶ τὴν ἀξίαν Θεολογικόν. 1)» Προηγείται δὲ τοῦ συγγράμματος ἐκτενὴς τοῦ Κορρασίου ἐπιστολὴ προσωφωνητικὴ πρὸς τὸν ἐκ Βερροίας Κύριλλον, οἰκουμηνικὸν τότε Πατριάρχην, μεθ' ἧν συντομώτατον τοῦ πατριάρχου τούτου εὐχαριστήριον ἐπὶ τῇ προσωφωνήσει γράμμα, ὅπερ πρῶτον μὲν ὁ ἐξ Οἰκονόμων Κωνσταντῖνος ἐξέδωκε, εἶτα δὲ ὁ ἐν Λονδίῳ κ. Δ. Ροδοκανάκης, τελευταῖον δὲ ἐξέδωκε καὶ ὑπ' ἐμοῦ, ἐκ τοῦ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς

1) Κ. Οἰκονόμου, Περὶ τῶν Ο'. ἑρμηνευτῶν. Δ'. σ. 808.

Εὐαγγελικῆς Σχολῆς σωζομένου ἀντιγράφου, περὶ οὗ ἐγένετο ἤδη μνεία ἐν τῷ περὶ τινων χειρογράφων συγγραμμάτων τοῦ Κορρασίου τῆς Βιβλιοθήκης ταύτης ἄρθρω μου 1). Κατὰ Ῥοδοκανάκην, ἀντίγραφον τοῦ συγγράμματος τούτου ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ ἐν Παρισίοις δημοσίᾳ Βιβλιοθήκῃ 2) σώζεται δὲ ἐπίσης καὶ ἕτερον ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βιβλιοθήκῃ τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου ὑπ' ἀριθμ. 127. 3)

ΧΕΙΡ. β'. Εἰς 4ον καὶ ἐκ φύλλων 132. Περιέχει ἐπιτόμιον ἑρμηνείας εἰς [διάφορα τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης βιβλία «Λέοντος Μαγίστρου Ἀνθυπάτου Πατριάρχου τοῦ προγεγονότος Μυστικοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ Κανικλίου»

ΧΕΙΡ. γ'. Εἰς 4ον καὶ ἐκ φύλλων 332. Περιέχει δὲ μετὰ ὀκτώ φύλλα ἄγραφα ἐν ἀρχῇ «τοῦ σοφωτάτου κυρίου Θεοφίλου τοῦ Κορυθαλέως εἰς φιλοσοφίαν προδιοίχθαι» πεπλουτισμένην ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως μετὰ πολλῶν ἐν τῷ περιθωρίῳ σχολίων καὶ σημειώσεων. Τοῦ ἀνεκδότου τούτου βιβλίου ἀντίγραφον σώζεται καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου. 4)

ΧΕΙΡ. δ'. Εἰς 4ον, ἐκ φύλλων 296 καὶ ἐποχῆς τῶν ἀρχῶν τοῦ 15^{ου} αἰῶνος· περιέ-

1) Ὅρα Ἰωνίας ἀρθ. 12 Ἐκτὸς τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ μνημονευμένων χειρογράφων τοῦ Κορρασίου ὑπάρχει προσέτι ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ε. Σ. καὶ ἕτερον ἐπιγραφόμενον «τοῦ σοφωτάτου καὶ θεολογικωτάτου καὶ ἐν λατροῖς ἀρίστου καὶ καθηγεμόνος ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ Γεωργίου Κορρασίου» ἦν δὲ κτῆμα ἀνεκδοτὸν τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς ὡς δεικνύει τὸ ἐπὶ λευκῷ φύλλῳ ἐν ἀρχῇ τοῦ χειρογράφου ἐπιγράμμα τοῦτο:

Τῆς κατὰ Σμύρνην σχολῆς ἔστι καὶ τὸδε, ἧς ὁ σχιμαρχὸν Ἱερὸθεὸς πίλει, τρώμιος Μουσῶν πασῶν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, ἐξωρημένος πατριδὸς Ὀδυσσεύς, ἰθάκης νήσου, κλεινῆς, εὐνατομένης φύτλην, γενετὴν, καὶ φρόνησιν οὐχ ἤσσω Λαερτιάδου, δὸς δὲ εἶπεν καὶ κρείστων.

2) Πανδώρας τομ. 22 σ. 564.

3) Κ. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη. Τομ. Α'. σ. 298.

4) Κ. Σάθα, αὐτόθι. σ. 299.

χονται δ' ἐν αὐτῷ «λόγοι διάφοροι περιέχοντες τὰς τῶν παθῶν πάντας κατηγορίας δι' ἐπιστόρων παραδειγμάτων, τῆς τε παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης, ἀπὸ Ἀδάμ καὶ καθ' ἑξῆς συγγραφέντες παρὰ Συμεῶν μοναχοῦ ἀνδρὸς καὶ παναθλίου ἀμαρτωλοῦ, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐκάστης κατηγορίας τὸν ταλανισμὸν ἀνατρέποντος, ἐν κεφαλαίοις τριάκοντα καὶ δυοῖ, καθὼς ὑποτέτακται». Εἰς τὸ τέλος τοῦ χειρογράφου ὑπάρχει ἡ ἐξῆς τοῦ ἀντιγραφέως σημείωσις. «Τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν Θεῷ χάρις. δῶρον τὸ παρὸν τοῦ Θεοῦ συνεργεῖς» ἔγραψεν ἰδοὺ Νικηφόρος ἐν πόνῳ, ἐπὶ ἔτους ζ'ρηφ.»

ΧΕΙΡ. ε. Εἰς 4ον, καὶ ἐκ φύλλων 256. Μετὰ ὀκτώ φύλλα ἄγραφα «τοῦ σοφωτάτου Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων ἑρμηνεία εἰς τὴν περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους πραγματείαν» τοῦ ἀνεκδότου τούτου συγγράμματος τοῦ περικλεοῦς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκορδάτου 1) ἀντίγραφα δύο σώζονται καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς· καθὼς καὶ ἐν τῇ ἐν Κ[πόλει τοῦ Μετοχίου τοῦ Π. Τάφου. 2)

ΧΕΙΡ. ς'. Εἰς 8ον καὶ ἐκ φύλλων 450. περιέχει δὲ α) «Ἀφθονίου τοῦ σοφιστοῦ ἄρου καὶ τεχνικᾶς διδασκαλίας καὶ μεθόδους τῶν γυμνασμάτων μετὰ τῶν παλαιῶν ἐξηγήσεων, ὡς ἐν συνόψει ἐνὸς ἐκάστου.»

β'. «Προλεγόμενα εἰς ἅπασαν τὴν ῥητορικὴν πραγματείαν ἐκ τῶν ἀρχαίων τεχνολογῶν συνοψισθέντα.» Τὸ ἔργον τοῦτο οὕτως ἐπιγράφεται ἐν τῷ περιθωρίῳ τοῦ πρώτου φύλλου «Ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν σχολείων (sic) τῶν διαφόρων τεχνολογῶν εἰς τὰ προλεγόμενα τῆς ῥητορικῆς Ἑρμογένους.» Ἀρχεται «Ἐδει μὲν μὴ μόνον τοῖς τῆς φύσεως ἀγαθοῖς, ἀλλὰ καὶ οἰκεί-

1) Γ. Ζαθίρα, Νέα Ἑλλάς. σ. 458. — Πρὸλ. Κ. Σάθα, Νεοελληνικὴ Φιλολογία σ. 389. — Ε. Σταμάτιδου, Βιογραφίαι τῶν Ἑλλ. διεργηθέντων τοῦ Ὀθωμ. κράτους. σ. 91.
2) Κ. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη Α'. σ. 287.

οις εὐρήμασι κατακοσμεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον.»

γ'. «Περὶ τοῦ ἐπιδεκτικοῦ γένους ἔργου ῥίδιον.» Ἀρχεται «Περὶ τὸν, ὡς εἰκον, Ἑρμογένους ἡγήσατο.»

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο, κατὰ τινα ἐπ' αὐτοῦ σημειώσιν, ἦν πρότερον κτῆμα «τοῦ κατὰ τὴν Σμύρνην Ἑλληνομουσείου.»

ΧΕΙΡ. ζ'. Εἰς 8ον καὶ ἐκ φύλλων 356· περιέχει τοῦ «σοφωτάτου κυροῦ Θεοφίλου τοῦ Κορυθαλέως προλεγόμενα εἰς τὸ περὶ ψυχῆς.» Τοῦ ἀνεκδότου τούτου συγγράμματος τοῦ Κορυθαλέως ἀντίγραφον σώζεται καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, ἐξ οὗ ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1874 μέτρος τοῦ κεφαλαίου «περὶ τοῦ τίνι τρόπῳ κέρηται ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ περὶ ψυχῆς αὐτοῦ πραγματείᾳ. 1)

ΧΕΙΡ. η. Εἰς 8ον καὶ ἐκ φύλλων 422· περιέχει τοῦ αὐτοῦ «σοφωτάτου κυρίου Θεοφίλου τοῦ Κορυθαλέως ὑπομνήματα συνοπτικὰ εἰς τὴν περὶ οὐρανοῦ πραγματείαν.» Καὶ τοῦ ἀνεκδότου τούτου συγγράμματος τοῦ Κορυθαλέως σώζονται ἀντίγραφα τέσσαρα ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς· καθὼς καὶ ἐν τῇ ἐν Κ[πόλει Βιβλιοθήκῃ τοῦ Μετ. τοῦ Παναγ. Τάφου. 2)

ΧΕΙΡ. θ. Εἰς 8ον καὶ ἐκ φύλλων 450. «Μεταφυσικὴ Ἀντωνίου Γενουσησίου ἐκλεκτικοῦ, φιλοσόφου, μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν ἑλληνίδα διάλεκτον ἀπὸ τῆς λατινίδος παρὰ Εὐγενίου.» Ἡ ὑπὸ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου μεταφρασθεῖσα αὕτη μεταφυσικὴ τὸν Γενουσησίου ἐξεδόθη ἐν Βιέννῃ τῷ 1806 δαπάνῃ τῶν ἀδελφῶν Ζωσιμάδων. 3)

ΧΕΙΡ. ι. Εἰς 8ον καὶ ἐκ φύλλων 225· περιέχει δὲ ἀνωνύμως τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου ῥητορικὴν μετὰ πολλῶν ἐν τῷ περιθωρίῳ σημειώσεων. Ἀρ-

1) Ὅρα Ἰωνίας. φύλλ. 45 καὶ 46. — Τοῦ ἰδίου συγγράμματος ἀντίγραφον σώζεται καὶ ἐν τῇ ἐν Κ[πόλει Βιβλιοθήκῃ τοῦ Π. Τ. (δρα Σάθα. ἐνθ. ἀνωτ. σ. 301).

2) Σάθα, Μεσ. Βιβλιοθήκη. σ. 299.

3) Α. Παπαδ. Βρετοῦ, Νεοελληνικὴ Φιλολογία. II, σ. 438. ἀρθ. 393.

χεται « Τὴν ἔμφυτον ἐπιθυμίαν, καὶ ἔφρασαν, ἀ; περὶ τοὺς λόγους καὶ τὰ μαθήματα φύσει ἔχουσιν ἄνθρωποι. » Τελ. « Καὶ περὶ μὲν τῆ; ῥητορείας ἀπάσης τοσαυτά ἐστιν ἐν ἐπιτομῇ τῶν τὴν εὐφυΐαν κεκτημένων ὕμιν δὲ τὴν ὀλιγοστένην ταύτην μάθησιν διὰ συννεχοῦς ἀσκήσεως ἐπαυξήσεται, καὶ μεγίστην δεῖξαι τὴν ῥητορικὴν τελειότητα » Ἡ ῥητορικὴ αὕτη εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτος, σώζεται δὲ ταύτης ἀντίγραφον καὶ ἐν τῇ ἐν Ἀθῆναις Βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. 4)

ΧΕΙΡ. ια'. Εἰς 8ον καὶ ἐκ φύλλων 190 περιέχει δὲ καὶ τοῦτο τὴν εἰσέτι ἀνέκδοτον ῥητορικὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. Ἐν δὲ τῷ τέλει, ἐν μιᾷ σελίδι, ὑπάρχει χρῆσμός βυζαντινῶν ἀρχαίων « τῆ ἀ. τῆς Ἰνδικτοῦ ἢ βασιλείας τοῦ Ἰσμαῆλ ὁ καλούμενος Μωάμεθ. κτλ »

ΧΕΙΡ. ιβ'. Εἰς 8ον καὶ ἐκ φύλλων 260 περιέχει δὲ ἀ.) « Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιστάτου διδασκάλου μεγάλου ῥήτορος ἱατροῦ τε ἀρίστου, ἤδη δὲ τοῦ ἐξ ἀπορρήτων αὐθέντου, καὶ αὐτοδυνάμου πρέσβεως τῆς κραταιᾶς βασιλείας Ὀτμάνων κυρίου κυρίου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως περὶ γραμματικῆς συντάξεως κατὰ τὰ ὀκτὼ μέρη τοῦ λόγου. » Ἀντεγρᾶφη δὲ τὸ γραμματικὸν τοῦτο ἔργον, ὅπερ ἐξεδόθη τῷ 1745 *) τῇ 5 Σεπτεμβρίου τοῦ 1740, κατὰ τὴν ἐν τέλει τοῦ χειρογράφου σημείωσιν, μεθ' ἣν ἔπονται τὰ ἐξῆς.

Διπλοῦν τὸ ἀπλοῦν ἢ κησάσα λόγον, διπλῆν ῥῶσιν δίδου μοι (χ. μι) τῷ γεγρα-

Ματθαίω Πατριῷ, τῷ ἐν τῇ ἀγίᾳ Ἀποκαλύψει ὄντι.

β.) « Τοῦ σοφωτάτου Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων ἐπιστολῆν κριτικὴν εἰς τὰ μάλισα συμβάλλουσαν τοῖς φιλολόγοις, τοῦ καὶ τήνδε τὴν γραμματικὴν τεχνιέντως ποιήσαντος πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Νικόλαον Βοεβόδαν. » Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη μετὰ τινων διαφορῶν εὑρηται ἐκδεδομένη ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδοθέντι τῷ 1804 ἐπιστολαριῷ (σ. 212).

γ.) « Γεωργίου τοῦ Λεκαπηνοῦ περὶ συντάξεως τῶν ῥημάτων. » Ἀρχεται μὲ σύντομον προοίμιον πρὸς τινὰ αὐτοῦ φίλον Λάζαρον ὀνομαζόμενον 4) ἔστι δὲ γραφῆς τοῦ ΙΖ'. αἰῶνος.

δ.) Ἐπιστολιμαίαν γραμματικὴν διατριβὴν Ἀντωνίου πρὸς τινὰ αὐτοῦ φίλον. Ἀρχ. « ὁ μὲν μῦθος Ἡραίστω συνοικίζει τὰς χάριτας, τὸ εὐχαρὶ τῶν βαναύτων τεχνῶν. » τελειώνει « εἰρωμένους ἔσο καὶ εὐδαιμονῶν ἐν οἷς σπουδάσεις. »

ε.) « Ἐρμηνείας θεωρητικῆς γραμματικῆς τοῦ δεινοῦ Ἀπολλωνίου, τοῦ ταύτης ἔρμηνευτοῦ κυρίου Σεβαστοῦ, τοῦ Τραπεζουντίου τε καὶ Κυμινίτου, προοίμιον » μεθ' οὗ ἔπεται ἐν 112 φύλλοις αὕτη ἢ ἔρμηνεία ἐπιγραφομένη « Ἐρμηνεία θεωρητικῆς γραμματικῆς τοῦ δεινοῦ Ἀπολλωνίου, ἧτις ἠρμηνευτο παρὰ τοῦ κυροῦ Σεβαστοῦ τοῦ Τραπεζουντίου, τοῦ καὶ χρηματίσαντος καθηγητοῦ τῆς νέας σχολῆς τῆς πόλεως Κωνσταντινου. » Ἡ ἔρμηνεία αὕτη τοῦ Κυμινήτου εἶναι ἀνέκδοτος γίνεταί δὲ ταύτης μνεία παρὰ Βεντότη 2) Ζαβίρα 3) καὶ ἄλλοις.

ς.) Ἀνωύμου, ἐν τέσσαρσι φύλλοις, « περὶ σολοικισμοῦ βαρβαρισμοῦ καὶ ἰκυρολογίας. » Ἀρχ. « πᾶς λόγος οὐκ ἀκριβεῖ τὴν ὁμιλίαν ἔχων ἀπαιδευσίας φέρει τεκμηρίον. » τελ. « Καὶ γὰρ ἐν τούτῳ παρέχει μεί-

4) Ὅρα περὶ τοῦ συγγράμματος τούτου. Fabr. Bibl. Grac. VII, σ. 44. — Schoel, Gesch. d. Griech. Literatur. III, σ. 207.

2) Προσθήκη τῆς ἐκκλ. ἱστορ. Μελετίου. σ. 224.

3) Νέξ Ἑλλάς, σ. 530.

ζονα ἔννοϊαν ὡς βαπτισθέντος τοῦ ξίφους οὕτως ὥστε θερμανθῆναι. »

ζ.) Ἐν ἐνὶ φύλλῳ « Ἡρωδιανοῦ περὶ δακτύλου. »

η.) Λουκιανοῦ ψευδοσοφιστὴν ἢ Σολοικιστὴν Λυκίον, μετὰ πολυαριθμῶν ἐν τῷ περιθωρίῳ σχολίων.

θ.) « Τοῦ πανσεβάστου καὶ κριτεῦ Θεσσαλονίκης τοῦ Ἀρμενοπούλου λεξικὸν κατὰ στοιχεῖον, περιέχον τὰ κοινῶς γραφόμενα ῥήματα ἐν ᾧ δεικνύται τίνα μὲν αὐτῶν εἶναι ἀμετάβατα, τίνα δὲ μεταβατικά καὶ τούτων τίνα συντάσσεται ἕκαστον, καὶ τί δηλοῖ, καὶ μετὰ πόσων προθέσεων συνάπτεται ἐφ' ἐνὶ ἑκάστῳ στοιχείῳ, πρῶτον μὲν κοινῶν τὰ ἀμετάβατα ῥήματα μετὰ δὲ ταῦτα, τὰ μεταβαλόντα εἰς γενικὴν, καὶ καθ' ἐξῆς δὲ τὰ εἰς δοτικὴν καὶ αἰτιατικὴν, καὶ οὕτω συμπληροῦνται τὰ κδ. στοιχεῖα. » Ἐν τῷ τέλει τοῦ λεξικοῦ τούτου σεσημειῶται « ἐγρᾶφη ἐν Πάτρῳ παρ' ἐμοῦ Ἰγνατίου μοναχοῦ τοῦ ἐκ Μονεμβασίας τῆς ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ αψμα. » Ἀντίγραφον τοῦ ἀνεκδότου τούτου ἔργου σώζεται καὶ ἐν τῇ ἐν Μαδρίτῃ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ἑσκουριάτης 1) καὶ ἐν τῇ ἐν Σύμῃ ἀναγνωστηρίῳ ἢ Ἀγίῳ 2) περὶ ἄλλων δὲ ἀντιγράφων ὄρα Φαβρίκιου *Bibliotheca Graeca* X, σ. 279.

ι.) « Αἱ πρωτότυποι ἅπασαι φωναὶ τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς μεταφρασθεῖσαι ἐκ τῆς λατινικῆς εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἑλληνικὴν παρὰ Δημητρίου ἐκ Καστορίας συνδρομῆ τοῦ πανοσιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις Σεραφεῖμ Πελοποννησίου, ἀμφοτέρων συμμαθητῶν » φθάνει μέχρι τῆς λέξεως *δρυζ*.

ΧΕΙΡ. ιγ'. Εἰς 8ον, ἐκ φύλλων 145. « Στοιχεῖα τῆς μεταφυσικῆς τοῦ ἀββᾶ Γενονησίου ἐκ τῆς ἰταλίδος μεταφρασθέντα εἰς τὴν ἑλληνίδα, παρὰ τοῦ σοφολογιώτατου, καὶ ἀρίστου ἐν διδασκάλοις, διδασκάλου ἡμῶν κυρίου κυρίου Ἀθανασίου τοῦ Πα-

4) E. Miller, Catalogue des manuscrits etc. σ. 487.

2) Χρονικὰ τοῦ ἐν Σύμῃ Ἀναγνωστηρίου ἢ Ἀγίῳ. Ἐν Ἀθῆναις, 1874 σ. 92.

ρίου. » Τῆς μεταφυσικῆς προηγούμεναι ἐν τέσσαρσι σελίδι « τοῦ μεταφραστοῦ προλεγόμενα τὰ κατ' αὐτὴν ἐς πλάτος διεξιόντα καὶ προδιαλευκαίνοντα. » Ἡ μετάφρασις αὕτη ἐδημοσιεύθη ἐν Βιέννῃ τῷ 1802 *),

ΧΕΙΡ. ιδ' εἰς 8ον καὶ ἐκ φύλλων 244 περιέχει τὰ ἐξῆς ἀνέκδοτα τοῦ Κορσεσίου:

α.) « Γεωργίου τοῦ Κορσεσίου, ἱατροῦ καὶ Θεολόγου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐξήγησιν εἰς τὴν γένεσιν. »

β.) « Τοῦ αὐτοῦ Γεωργίου Κορσεσίου εἰς τὴν ἔξοδον. »

γ.) « Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ Δευτερικόν. »

δ.) « Περὶ τοῦ δευτερονομίου. »

ε.) Γεωργίου Κορσεσίου ἱατροῦ καὶ Θεολόγου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἐξήγησις εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν. »

ς.) « Γεωργίου Κορσεσίου, ἱατροῦ καὶ Θεολόγου τοῦ Χίου, ἔρμηνεία εἰς τὸν προφήτην Ἰερεμίαν. »

ζ.) « Γεωργίου Κορσεσίου, ἱατροῦ καὶ Θεολόγου, τοῦ Χίου, ἐξήγησις εἰς τὸν προφήτην Ἰεζεκιήλ. »

η.) « Γεωργίου Κορσεσίου ἱατροῦ καὶ Θεολόγου τοῦ Χίου ἔρμηνεία εἰς τὸν προφήτην Δανιήλ. »

θ.) « Τοῦ αὐτοῦ ἐξήγησις εἰς τὸν προφήτην Ὠσηέ. »

ι.) « Γεωργίου Κορσεσίου, ἱατροῦ καὶ Θεολόγου τοῦ Χίου, ἐξήγησις εἰς τὸν Ἀμώ. »

ια.) « Τοῦ αὐτοῦ ἔρμηνεία εἰς τὸν Μιχαία. »

ιβ.) « Τοῦ αὐτοῦ ἐξήγησις εἰς τὸν Ναούμ. »

ιγ.) « Εἰς τὸν Ἀββακούμ. »

ιδ.) « Εἰς τὸν Σοφονίαν. »

ιε.) « εἰς τὸν Ἀγγαῖον. »

ις.) « Ἐξήγησις εἰς τὸν Ζαχαρίαν. »

ιζ.) « Εἰς τὸν Μαλαχίαν. »

ΧΕΙΡ. ιε'. Εἰς 8ον καὶ ἐκ φύλλων 183.

α.) « Νικηφόρου τοῦ Βλεμμίδου λογικῆς. » Ταύτης ἀντίγραφον δύο καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς ὑπάρχουσιν. Ἐξεδόθη δὲ ἑλληνιστὶ πρῶτον μὲν

* Ὅρα Μάμουκα παρὰ Κ. Σάθα, Νεοελλ. Φιλολογ. σ. 639.

τῷ 4603, εἶτα δὲ δαπάνη τοῦ Παναγιώτου τοῦ Χατζῆ Νίκου ἐν Λειψία τῷ 1704.

β.) «Εἰς ἀπασαν τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους λογικὴν μέθοδον προδιόκησις, ἧτοι εἰσαγωγὴ, συνθεθεῖσα παρὰ Γεωργίου ἱερέως τοῦ Σουγδουρῆ, τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.» Ἀντεγράφη «ἔτει τῷ σωτηρίῳ αψλδ' ἐν μηνί Σεπτεμβρίῳ 4η.» Ἐξεδόθη δ' ἐν Βιέννῃ τῷ 1792. *)

ΧΕΙΡ. ις'. Εἰς 8ον καὶ ἐκ φύλλων 153.

α.) «Τοῦ αὐτοῦ σοφωτάτου καὶ λογιστάτου καὶ ἐν ἀρχαῖσι κυρίου Βικεντίου Δαμωδοῦ, πρᾶξις κατὰ συντομίαν εἰς τὰς ἱστορικὰς ἐρμηνείας, πρὸς τὸν εὐλαβέστατον ἐν ἱερεῦσιν κύριον Παῖσιον Χωραφᾶν. 1)»

β.) Ἀνάλυσις ῥητορικῆ εἰς μερικὰς διδασχὰς τοῦ ἱεροκλήρου Μηνιάτου.»

γ.) «Διδασκαλία περὶ τοῦ ἀκραιφνοῦς τρόπου τοῦ διδάσκειν τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον, ἐκδοθεῖσα παρὰ τοῦ Γερασίμου Βλάχου τοῦ Κρητός, ταπεινοῦ τῶν ἐπιστημῶν διδασκάλου καὶ κήρυκος τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ καθηγουμένου τοῦ σεβασμίου μοναστηρίου.» Τούτου ὁ γράψας Νικόλαος Πάτριος.» Ἀντίγραφον τοῦ ἀνεκδότου τούτου συγγράμματος τοῦ Βλάχου σώζεται καὶ ἐν τῇ πατριαρχικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Ἱεροσολύμων 2) καὶ ἐν Κ] πόλει ὑπ' ἀρθ. 244. *)

ΧΕΙΡ. ιζ'. Εἰς 8ον, ἐκ σελίδων 426 περιέχει

α.) «Γεωργίου τοῦ Κορσεσίου τοῦ Χίου περὶ εὐαγγελικῶν ἐξηγήσεων εἰς τὸν Ματθαίον.»

β.) «τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον ἐξηγήσειν.»

γ.) τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην ἄλλ' ἀτελῆ.

ΧΕΙΡ. ιη'. σχήματος 42 καὶ ἐκ φύλλων 430. Ἔστι δὲ «Πίναξ περιέχων ἐν συν-

*) Κ Σάθ α, Νεοελλ. Φιλολ. σ. 394.

1) Ἐξεδόθη ἐν Πέστη τῷ 1815. (ὄρα Κ. Σάθ α, Νεοελλ. Φιλ. σ. 469.)

2) Δημητράκοπουλόου, Προσθήκαι καὶ διορθώσεις. σ. 53.

*) Σάθ α, Μεσ. Βιβλ. σ. 290.

τομίᾳ καὶ κατ' ἀφάρτητον τὰ περιεχόμενα ἐν ταῖς Θεαῖσι Γραφαῖσι, μεταφρασθεῖς παρὰ τοῦ σοφωτάτου κυρίου Νικηφόρου μοναχοῦ τοῦ ἐκ Σμύρνης ἐκ τῆς λατινίδος εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν εἰς εὐχερεστέραν χρῆσιν τῶν παρὰ τῇ Γραφῇ φερομένων, ἱεροκλήουσι τὰ μάλιστα συμβαλλομένοις. 1)»

ΧΕΙΡ. ιθ'. Ἐκ φύλλων 48 «Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀναστασίου Συναίτου εὐχὴ μεθ' ἐρμηνείας εἰς τὸν 5'. ψαλμὸν μεθ' ἦν καὶ τινες ἄλλαι εὐχαί. 2)

ΧΕΙΡ. κ'. Εἰς 8ον καὶ ἐν ἀρχῇ ἔλλειπές· περιέχει δὲ

α.) Ἐλλειπῆ λόγον περὶ τοῦ Ἀδάμ πρὸς τὸν βασιλεῖα.

β.) «Σημειώσεις ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐνεχομένου λόγου οὕτως: Ἀδάμ γεννᾷ τὸν Κάιν, τὸν Ὅϊ, τὸν Σῆθ, καὶ Ἀζὺρ Ἰεσσονάμ, Ἀζ γυνὴ Κάιν.»

γ.) «Ἀπορία περὶ τοῦ τίνοσ ἐνεκεν δὲ διάβολος διὰ τοῦ ὄφρος, καὶ οὐ δι' ἐτέρου τινὸς τῶν ζώων προσέβαλεν τῷ Ἀδᾶμ, καὶ τίως πόθεν δῆλον, ὅτι διὰ τοῦ ὄφρος προσέβαλε τῷ Ἀδᾶμ, τῆς Γραφῆς ὁπωσδήποτε μὲν σαφῶς τοῦτο μὴ λεγούσης, εἰ καὶ ἀληθῶς, τίνοσ ἐνεκεν ἡ Γραφή, τοῦτο τέλειον ἔκρυψεν;»

δ.) «Πότερον ἔστι τις προγονικὴ ἁμαρτία;»

ε.) «Ἔτι προσαπορεῖται εἰ ἡ Εὐα ἁμαρτήσεσι μόνῃ, μὴν ἢ αὐτῆς ἁμαρτία ἐπὶ τοῖς ἀπογόνους καταχθεῖη;»

ς.) «Τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου Ζωναρᾶ, τῷ τιμιωτάτῳ μοναχῷ καὶ στυλίτῃ κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ Συναίτῃ περὶ τοῦ ὁποῖος ἦν ἀπ' ἀρχῆς ὁ Ἀδάμ κατὰ γε δόξαν ὁμοῦ καὶ λαμπρότητα.»

ζ.) «Τῷ αὐτῷ περὶ τοῦ ποῖα τὴν φύσιν τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα ἐκ νεκρῶν ἐγενησάνται, καὶ εἰ ἐρωσιν αἰσθητὴν ἐπιθεῖν ἐκεῖσε μέλλουσιν ὡς τινες ἐπιφέρουσιν.»

1) Σώζεται καὶ ἐν τῇ ἐν Κ] πόλει Βιβλ. τοῦ Π. Τ. πλὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα Νικόλαο. Βλ. Μ. Παρὰνίκα, Συγγραμματα. σ. 447.

2) Περὶ Συναίτου Fabr Bib. Gr. IX. σ. 312.

ἡ.) «Ἔτι καὶ τοῦτο ἠπόρηται, εἰ ἄρσεν καὶ θῆλυ τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐγαίρονται σώματα.»

θ.) «Τῷ αὐτῷ εἰ γρῆ προσέχειν τοῖς λέγουσιν, ὅτι οὐ γνωρίζουσιν ἀλλήλους οἱ ἀναστησόμενοι τότε ἄνθρωποι, εἰ δὲ γνωρίζουσι, δικαίους μὲν ἁμαρτωλοὶ γνωρίζουσιν, οὐ μὴν δὲ καὶ ἁμαρτωλοὺς οἱ δίκαιοι.»

ι.) Τῷ τιμιωτάτῳ μοναχῷ κυρίῳ Ἡσαΐα, περὶ τοῦ εἶτε προκόπτειν οἱ δίκαιοι μέλλουσι κατὰ γε γινώσιν καὶ δόξαν, εἶτε καὶ μὴ, μετὰ τὴν ἐκεῖσε ἀποκατάστασιν.»

ια.) «Εἰ χρῆ προσέχειν τοῖς λέγουσιν ὅτι φθαρτὸς ἐστὶν ὁ παράδεισος καὶ ὅτι μετὰ τὸν σταυρὸν αὐτίκα οὐκ ἐπῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ ληστής.»

ιβ.) «Τίνος ἐνεκεν ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἐσαρκώθη ὁ Κύριος, καὶ διατί μὴ πολλῶν πρότερον εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθε; καὶ γὰρ εἰ προλαβὼν ἐποίησε τοῦτο, οὐκ ἂν ἐξ ἀγνοίας ὁ ἀπειροπληθὴς ἐκεῖνος λαὸς ἐν ἀσεβείᾳ κατέλυσε τὴν ζωὴν.»

ιγ.) «Τῷ τιμιωτάτῳ μοναχῷ κυρίῳ Γρηγορίῳ τῷ Ἀκροπολίτῃ περὶ τοῦ, εἶτε σφαιροειδῆς ἐστὶ καὶ ἀκίνητος ὁ οὐρανός, εἶτε καὶ μὴ, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον.»

ιδ.) «Ἔτι καὶ τοῦτο ἠπόρηται, εἰ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν παρήγαγεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, τίνοσ ἐνεκεν κατὰ τετάρτην τοῦσ φαστήρας ἐδημιούργησε;»

ιε.) «Τῷ τιμιωτάτῳ μοναχῷ κυρίῳ Ἡσαΐα, εἰ κατ' εἰκόνα Θεοῦ, ὁ ἡμέτερος ἔκτισται νοῦς, πῶς ἐν τῷ μὲν, συνετὸς ὁ τοιοῦτος ἐστὶν, ἐν τῷ δὲ, ἀσύνετος, καὶ τίνοσ ἐνεκεν εἶδει καὶ ἡλικίᾳ καὶ τοῖς λοιποῖς πρὸς ἀλλήλους διενηνόχασιν πάντες οἱ ἄνθρωποι.»

ις.) «Τῷ αὐτῷ, περὶ τοῦ πῶς δεῖ πρὸς Ἰουδαίους ἀπαντᾶν, ἡνίκα καὶ μᾶλλον ἐκείνοι τὸ κατὰ Χριστὸν ἐπιχειροῦσι διαστρέφειν μυστήριον.»

ΧΕΙΡ. κά. Εἰς 8ον. Περιέχει περὶ φυσικῆς ἔλλιπες καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος.

ΧΕΙΡ. κβ'. Εἰς 8ον ἐκ φύλλ. 52. Πε- (ΟΜΗΡΟΣ ΦΤΑ. Η')

ριέχει γραμματικὰς καὶ διαφόρους ἕλλας σχολικὰς σημειώσεις.

Σμύρνη. 20 Ἀπριλίου, 1876.

ΛΟΓΟΣ

ἐκφωνηθεῖς τὴν 27ην Ἰουλίου 1876 ἐν τῷ Μεγάλῳ Παρθενουργεῖῳ τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς κατὰ τὴν ἀπορομὴν τῶν Ἀποφοιτηθῶν, ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ

Π. ΚΑΠΛΑΝΙΔΟΥ.

Σεβαστῇ μοι Ὁμήγηρις,

Πανταχοῦ τῆς ὑψηλῆς, ἐνθα ἡ Σοφία φροδομήσειν ἐαυτῇ οἶκον καὶ ὑπῆρξε στέλους ἐπτά, πανταχοῦ σχεδὸν ἄγονται κατὰ ταύτην τὴν ὥραν τοῦ ἔτους σεμνοπρεπεῖς ἑορταὶ καὶ κοιναὶ πανηγύρεις, καὶ πανταχοῦ παρατίθεται πνευματικὴ πανδαισία, δι' ὑψηλοῦ κηρύγματος ἀπαξαπάντων συγκαλουμένων, ἵνα μετᾶσχωσι τούτων.

Καὶ ἰδοὺ ἐνθεν μὲν οἱ φιλόμουσοι ἐν προθυμίᾳ συρρέουσιν, οἷον σμήνη μελισσᾶν ἀδινάων, εἰς τοὺς σεμνοῦς ναοὺς τῆς εἰρήνης, εἰς τὰ ἱερὰ καθιδρύματα τῆς θεαρέστου φιλοπονίας, εἰς τοὺς κουροτρόφους τῶν Μουσῶν ἀγαθοῦς λειμῶνας, ἵνα θεάσωνται τοὺς ἀγῶνας μετὰ πατριωτικῆς ὑπερηφανείας, ὡς χορηγοὶ, εὐεργέται, ἵνα δρέψωσιν ἀρτιδρεπεῖς καὶ νεωποῦς καρποὺς τῆς σοφίας παρὰ τῶν τέκνων αὐτῶν καὶ οἰκείων, ὡς γονεῖς ἢ προστάται, ἵνα συμπανηγυρίσωσιν ἀπαξαπλῶς, ὡς πολῖται. Ἐνθεν δὲ τὸ κατὰ Περικλέα τὸν πάνυ εὐώδες ἔαρ τοῦ ἔτους, ἢ χρυσαυγῆς τῆς ἡμέρας πρώτα, ἢ θαλερὰ δηλονότι νεότης, μετὰ παλμῶν τῆς καρδίας καὶ τῆς δεούσης αἰδημοσύνης παρίσταται πρωταγωνιστοῦσα, ἵν' ἐπιδείξηται φιλοτίμως τί ἐρεξε καὶ τί οἱ δέον οὐκ ἐτελέσθη, ὅπως ἀπολαύσῃ δικαίως τῆς ἀντιμισθίας τῶν πόνων.

Τοιαῦται δὲ ἑορταὶ καὶ δημόσιοι πανη-

γύρεις τελούμεναι ἐπισήμως λίαν λυσιτελοῦσιν εἰς τὴν πρόδον τῶν μαθητευομένων. Διότι οὕτω παρουσιάζεται ὄντως καιρὸς εὐπρόδεκτος πᾶσιν, ἵν' ἅμα μὲν οἱ αἰδρ ἀριστεύοντες καὶ ὑπείροχοι ὄντες ἄλλων ἀναιμάκτως νικήσαντες ἐν τῷ καλῷ τῆς δοκιμασίας ἀγῶνι εὐφρανθῶσι δικαίως ἀποκομιζόμενοι στέφανον τῆς ἀρετῆς καὶ ἐπιμελείας, ἅμα δὲ οἱ τούτων ἀπολειπόμενοι τὰς ἐλλείψεις συναισθανθῶσι καὶ σωτήριον μάθημα ἀπὸ τούτου λαθόντες φιλοτιμῶνται καὶ οὕτοι νὰ τρέχουσιν ἐναμίλλῃς κατόπιν τῶν προπορευομένων.

Τοιοῦτοι δὲ τῆς διανοίας ἀγῶνες καὶ παρ' ἡμῖν ἀγόμενοι ἐτησίως χάριν γενναίας ἀμιλλῆς καὶ ἀμοιβαίας διδασκαλίας καὶ κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος ἐτελέσθησαν ἤδη μετὰ τῆς προσηκούσης λαμπρότητος. Ἡ δὲ ἡμετέρα Κοινότης ἀπὸ μὲν παρὶσθησιν ἤδη τὸ τερπνὸν θέαμα τούτων ἀποκομιζομένη τὴν τῆς σοφίας προσδοκωμένην ἐπιχαρπίαν. Πόσω δὲ εὐφρόσυνον καὶ πόσω παρήγορον εἶναι ὅτι, ἐνῷ ἄλλαι περὶ ἡμᾶς κοινωναὶ σπαράσσονται πρὸς ἀλλήλας ὑπὸ πάλης, θανατηφόρου, καὶ καθ' ὃν χρόνον λαίλαπες, τρικυμῖαι, διαδεξάμεναι, ὡς μὴ ὄφελε, τὴν προτέραν γαληνιαίαν καὶ αἰθριαν ἀτμόσφαιραν διατελοῦσιν εἰσέτι, σπουδαία δὲ ζητήματα τῆς ἡμέρας συνταράσσουσι τὸν ὀρίζοντα καὶ ἀπασχολοῦσι τὴν προσοχὴν τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, παρ' ἡμῖν τριεπίλοιποι σχεδὸν νέοι καὶ διεπίλοιποι περὶ πού νεάνιδες ἐπιτυχῶς ἀγωνίζονται, οἱ δὲ φιλόμουσοι τῶν Συμυρναίων πᾶν φαιδρῶς διατίθενται ὅτι τοσοῦτων ὠφελημάτων ἀπολαύουσι πάντες παῖδες, ἔφηβοι, κοῦροι καὶ ἀδμήτες παρθένοι!

Εἰς τὸ γενικὸν καὶ συντελεστικώτατον τοῦτο ἔθιμον ἐπόμενον καὶ τὸ μέγα τοῦτο τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς Παρθεναγωγείου πανδήμως ἐτέλεσε καὶ ἐφέτος τοὺς ἐνιαυσίους πνευματικὸς ἱερούς του ἀγῶνας. Κατ' αὐτοὺς δὲ αἱ μὲν ἐν αὐτῷ φοιτῶσαι μαθήτριάι καταβαλοῦσαι καθ' ὅλον τὸ ἔτος φανερὰν κρηπίδα τῆς ἑλληνοπρεποῦς αὐτῶν ἀγωγῆς καὶ θρησκευτικῆς παιδεύσεως κατ-

ήρχοντο εὐσχημόνως εἰς δημοσίας δοκιμασίας, ἵν' ἐπιδείξωνται φιλοτίμως τὸ ποῖον καὶ ποσὸν τῆς ἑαυτῶν προόδου. Ἡ δὲ Πατρὶς διὰ τῶν Γονέων, τῶν Προστατῶν, τῶν Ἐφόρων καὶ μεσοῦσας θεωρίας παρίστατο προσδοκῶσα νὰ ἴδῃ μετ' εὐφροσύνης πῶς ἐκπαιδεύονται καὶ ὁπόσαι αἱ προσφιλεῖς αὐτῆς θυγατέρες, ὁποῖον ζῆλον κατέβαλεν ἕκαστος τῶν εἰς τὸ Παρθεναγωγεῖον φοιτῶντων καὶ πόσον καρπὸν ἀπέδωκε τοῦτο ἀντὶ τῶν μόχθων αὐτῆς καὶ δαπάνης. Ἡ δὲ Πατρὶς τῆς Πατρίδος, ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, ἐτίμα αὐτοπροσώπως τὰς δημοσίας αὐτὰς ἐξετάσεις, ἵνα βεβαιωθῇ ἐκ τοῦ σύγγυς πῶς ανατρέφονται πνευματικῶς καὶ πῶς διδάσκονται ἐν αὐτῷ τὰς ἀποκεκαλυμμένας τοῦ Θεοῦ ἀληθείας αἱ νεωρόταται λάτρεις τοῦ οὐρανοῦ αὐτῶν Νυμφίου.

Ὡς τε τούτων συντελεσθέντων τῆ τοῦ Θεοῦ βοήθειᾳ ὑπελείπετο ἤδη νὰ δειχθῇ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀγῶνων. Καὶ ἰδοὺ ἀποκεῖται σήμερον νὰ ἐπιδεθῇ δημοσίᾳ τὸ ἐπαθλὸν τῆς νίκης, ὁ στέφανος τῆς δικαιοσύνης, τὸ πρῶτον κατὰ Πίνδαρον ἀριστεῖον, εἰς ἐκεῖνας τὰς μαθητριάς, αἵτινες ἐν πόνοις μεγάλοις καὶ ἐν ἀγρυπνίαις πολλῶν δρόμων ἐτέλεσαν καὶ τὴν πίστιν ἐτήρησαν.

Φαιδρὰ λοιπὸν ἑορτὴ καὶ πολλῆς ἀγαλλιάσεως πνευματικῆ πανήγυρις ἐστὶν ἡ ἡμέρα αὕτη. Τὸ δὲ χαρμύσσον τῆς ἡμέρας περικοσμεῖ καὶ ἐπιλαμπρύνει ἔνθεν μὲν ἡ ἐπίσημος παρουσία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου, τῶν ἀξιοτίμων Ἐφόρων, Ἐπιφανῶν Λογίων καὶ πολιτῶν φιλομούσων, ἔνθεν δὲ τὰ Συμυρναϊκὰ κάλλη πάντα, ἡ εὐγενὴς τοῦ γυναικείου φύλου χορεία ἐπὶ φιλοκαλίᾳ διαπρέπουσα καὶ φιλομαθεῖα.

Ἄλλ' ἐν ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ, καθ' ἣν στεφανοῦνται αἱ νομίμως ἀθλήσασαι καὶ ἀπολύονται σύναμα αἱ σὺν Θεῷ δολιχοδρομήσασαι τὸ μαθητικὸν αὐτῶν στάδιον, ἐκφωνεῖται κατ' ἔθος λόγος τις ὁ προσήκων εἰς ἐπισφράγισιν τῶν ἀγῶνων. Διὸ κατ' ἐντολὴν ἀνωτέραν μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ

ἐπὶ τὸ βῆμα παρέρχομαι, ὅπως, ὅση μοι δύναμις, ἐκπληρώσω κατὰ καθῆκον τὸ ἀρχαῖον καὶ καλὸν τοῦτο ἔθιμον.

Πλὴν προτιθέμενος νὰ λαλήσω ἐνώπιον τοιοῦτου λαμπροῦ Συλλόγου πᾶνυ περιττὸν ἐθεωρησα νὰ πραγματευθῶ ἤδη ζήτημα περὶ κλήσεως λόγου χάριν, περὶ τιμῆς ἢ προσορισμοῦ τοῦ θήλεος γένους, ἢ ἀνσυμφέρῃ τῇ πολιτείᾳ, τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ οἰκογενεῖᾳ νὰ ἀναπτύσσωνται, ὡς ἀρμόζει, τὰ διανοητικὰ τῆς γυναικὸς χαρίσματα καὶ προσόντα διότι ἅμα μὲν ἀρκοῦντως ἐσαφηνίσθησαν ταῦτα ὑπὸ διαφόρων λογίων ἐν περιστάσει παρομοίαις, ἅμα δὲ αὐτὸ τοῦτο τὸ Καθίδρυμα ἀνέλαθεν ἀπὸ οὐ πρό πολλοῦ χρόνου νὰ ἐπιλύσῃ διὰ πραγμάτων τὸ σπουδαιώτατον καὶ δυσχερέστατον ζήτημα εἰς ἀναρίθμους μεταδιδὸν ἑλληνίδας τὰς ἐν παντὶ τῷ βίῳ λυσιτελοῦσας γνώσεις. Διὸ ἐξελεξάμην τι τῶν ἀπὸ τῆς πατρίδος ἡμῶν ἱστορίας, ἵνα ὁμιλήσω ἐνταῦθα, ὅπερ τὰ μάλα μὲν διαφέρει τῇ ἀνθρωπότητι πάσῃ, περιποιεῖ δὲ τιμὴν μεγίστην εἰς τε τὸ φύλον, εἰς ὃ ἀνῆκε τὸ ἱστορούμενον πρόσωπον, καὶ εἰς τὸ γένος, οὗτινος μέλος ὑπῆρχε τοῦτο, ἵν' οὕτως ἀναζωπυρῆσῃ τὴν φιλοτιμίαν τῶν Συμυρναϊδῶν πρὸς ἀπομίμησιν τῶν ἀρετῶν τῆς παρθένου, τῆς σεμνῆς καὶ ὡραίας Ἑπατίας τῆς φιλοσόφου. Θέλω δὲ πραγματευθῆναι τὸ θέμα μου τοῦτο κατὰ τὰς ἀσφαλεστάτας πηγὰς (1) ὡς οἶόν τε συντομώτατα διότι καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐπιφανέστατος λόγιος ἀνέπτυξεν ἤδη τοῦτο ἐπιστημονικῶς καὶ εὐγλώττως, διεξοδικώτερον καὶ λεπτεπιλέπτως. (2).

Ἄφου ὁ θαυμαστός, ὡς γνωστὸν, τῆς ἀρ-

(1) Ἰωάννου Δοναλσῶνος μετάφρ. Ἰωάννου Βαλέττα τομ. 2. σελ. 334 ff Ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλ. φιλολογίας. Kuuo Fischer Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας. A. Schwegler μετάφρ. Δ. Χαντζερῆ Ἱστορίαν τῆς παρ' Ἑλλήσι Φιλοσοφίας. Κωνσταντίνου Παπαρηγοπούλου Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τόμ. 2 καὶ 3.

(2) Ὁ Κ. Κ. Καλλιᾶδης ἐν τῇ ἐπιτελείᾳ πανηγύρεως τοῦ Ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 1871. Τὸν περὶ Ἰ-

χάας Ἑλλάδος κόσμος, Κύριοι, διὰ πολλοὺς λόγους καὶ διαφόρους ὑπέκλυεν εἰς τὴν τῶν Μακεδόνων κυριαρχίαν, ὁ δὲ ἑλληνισμὸς περιεβλήθη τὴν μοναρχικὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου πορφύραν, ὁ ἄπειρος διανοητικὸς, τεχνικὸς καὶ πολιτικὸς θησαυρὸς, ὅστις παρήχθη, ἐτελειώθη καὶ ἐσωρεύθη ἐν τῇ μικρᾷ γωνίᾳ τῆς γῆς, ἐν Ἑλλάδι, μετεδόθη ἐπιτηδεῖως διὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ εἰς τὸ ἀχανές ἐκείνο Μακεδονικὸν κράτος. Ἡ μετὰ δόσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἡ πανταχοῦ γῆς διάχυσις τοῦ θησαυροῦ ἐκείνου κατέστησε κατ' ὀλίγον πάντα τὰ ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως δεκτικώτερα εἰς τὸ ν' ἀσπασθῶσι κατόπιν τὰς καινοτομίας τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ διεπράξατο ἐπὶ τέλους μετὰ τῶν Ἀσιανῶν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν δοξασίῶν τὴν συγχώνευσιν ἐκείνην τὴν τασοῦτῳ ἐπιτηδεῖαν εἰς τὴν πρόδον τοῦ νέου θρησκευματος. Ἡ ἑλληνικὴ παιδεία ἐν γένει, ἥτις ἔκτοτε ἐμαράνθη ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς Πατρίδι, ἤκμαζεν ἐν Περγάμῳ, ἐν Σμύρνῃ, ἐν τῇ Ἐφέσῳ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ Παλαιστίνῃ, ἐν τῇ Συρίᾳ, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ εἶχε σπουδαιώτατον κέντρον τὴν πόλιν τοῦ μεγαλοφυοῦς βασιλέως, τοῦ δαιμονίου ἀνδρὸς ἐκείνου, ὅστις, ἐνῷ σύναμα καὶ ἐμάχετο καὶ ἐκυβέρνα καὶ κατέλυε καὶ ἐδημιούργει, ἐπὶ τῷ ἰδίῳ οὐτοῦ ὀνόματι ἔθετο τὸν θεμέλιον λίθον τῆς Ἀλεξανδρείας, διορῶν βέβαια ὅτι αὕτη διὰ τὰ φυσικὰ τῆς πλεονεκτικῆς ἐμελλε ν' ἀποθῆ μετ' ὀλίγον μεγίστη, λαμπροτάτη καὶ πολυανθρωποτάτη πόλις ὅπως δὴ πράγματι καὶ συνέβη.

Ἡ πόλις αὕτη κτισθεῖσα διὰ τοῦ περιφήμου Δεινοκράτους ἐν σχήματι Μακεδονικῆς χλαμύδος οἶονεὶ τὰς ἀπαπεπταμένας ἔχων τὰς χρυσὰς πτέρυγὰς του ἐπὶ τῆς στερεᾶς τῆς παρακειμένης εἰς τὴν παρ' Ὀμήρῳ θρυλουμένην νῆσον Φάρον μετὰ τῷ

πατίας λόγον τοῦ Κυρίου Κ. Καλλιᾶδου εἶχον ὑπ' ὄψιν εἰς τὴν μελέτην μου.

τῆς Μεσογείου θάλασσης καὶ τῆς Μαρεώτιδος λίμνης ἐγένετο ἡ πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου ἀντὶ τῆς πρότερον πρωτεύουσας Μέμφιδος καὶ ὁμημέραι ἐβελτιούτο ὑφ' ὅλας τὰς ἔψεις, ἐπὶ δὲ τῆς ἀρχῆς τῶν Πτολεμαίων προήχθη ἐπὶ τὸ μείζον διασυγκροτήσεως πλουσιωτάτων Βιβλιοθηκῶν καὶ δι' ἰδρύσεως πολυειδῶν φυτωρίων τῶν Ἑλληνίδων Μουσῶν. Ὡς τε ἡ Ἀλεξάνδρεια ἀνεδείχθη ἀντίπαλος τῶν κλεινῶν Ἀθηνῶν, τῆς κοσμοκράτορος Ρώμης καὶ τῆς μετέπειτα νέας Ρώμης, τῆς ὠραίας Κωνσταντινουπόλεως, καὶ κατέστη ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας τὸ κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, τοῦ ἰδιάζοντος Ἑλληνισμοῦ, καὶ τῶν Γραμμάτων ἐν γένει.

Τῷ ὄντι ἐν αὐτῇ τῇ πόλει προέκυψεν ἡ Γραμματικὴ, ἡ κυρίως Φιλολογία, καὶ ἡ Κριτικὴ αἱ δὲ θετικαὶ ἐπιστήμαι, ἡ Μαθηματικὴ λόγου χάριν, ἡ Φυσικὴ καὶ ἡ Ἀστρονομία ἔλαβον ἐπίδοσιν μεγαλειτέραν τῆς προηγουμένης τοῦ Ἑλληνισμοῦ περιόδου. Ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ἰδέαι παντὸς εἶδους καὶ πάσης φύσεως ἀνταλλάσσονται ἀενάως παρήγαγον τὸν διανοητικὸν ὄργασμὸν ἐκεῖνον, ἐξ οὗ ἐπήγασαν τόσα συστήματα φιλοσόφων καὶ τόσαι Σχολαί. Καὶ ἐν αὐτῇ τέλος τῇ πόλει ἰδρύθη τὸ περιδοξὸν Μουσεῖον ἐκεῖνο, ἐνθα συνήρχοντο καὶ συνειργάζοντο ἄνδρες ἐλλόγιμοι καὶ διάπυροι ἐρασταὶ τῶν ἐπιστημῶν, τῶν Γραμμάτων, καὶ τὸ ὅποιον Μουσεῖον ἐν τῇ προβάσει τοῦ χρόνου ὑψώθη εἰς περιωπὴν Σχολῆς ἀληθῶς ἐγκυκλοπαιδικῆς, ἐν ἣ περὶ τὸ 200ὸν ἔτος μετὰ Χριστὸν ἐγεννήθη καὶ ἀνεπτύχθη ἡ Ἐκλεκτικὴ ἢ Νεοπλατωνικὴ ἢ Ἀλεξανδρινὴ καλουμένη Φιλολογία.

Ἡ Ἀλεξανδρινὴ αὕτη Σχολή, συγκροτουμένη ὑπὸ εὐαρίθμων μὲν ἀνδρῶν, ἀλλὰ δοκιμωτάτων περὶ τὴν φιλοσοφικὴν ἔρευναν, ἠγωνίζετο ἐνθεν μὲν νὰ καταστήσῃ λογικώτερον πᾶν ὅ,τι παράλογον εἶχεν ἢ πολυθεῖα, ἐνθεν δὲ νὰ ἐρμηνεύσῃ ἐπὶ τὸ φιλοσοφικώτερον πᾶν ὅ,τι ὑπερβαῖνον τὴν δύναμιν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας περιείχεν

ἢ φύσιν τῆς θεότητος, ὅπως ἀντελαμβάνετο αὐτῆς ὁ Χριστιανισμὸς. Διὸ ἤνωσε πάντα τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ παρ' αὐτοῖς ἀφῆκε νὰ φέρῃ τὰ πρῶτα τὸ τοῦ Πλάτωνος σύστημα. Ἐπειδὴ δὲ εὕρισκετο μεταξὺ Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Εὐρώπης, ἐπειράθη νὰ συμβιβάσῃ τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα μετὰ τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ τὴν Ὀρησκείαν μετὰ τῆς Φιλοσοφίας, ἀλλ' ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν ἀφῆκε νὰ ὑπερέχῃ τὸ Ὀρησκευτικὸν αἶσθημα καὶ ἡ ἐπιρροή τοῦ ἀνατολικοῦ πνεύματος, ἐξ οὗ προέκυψεν ὁ δεσπότης αὐτῆς μυστικισμὸς.

Κορυφαῖος δὲ τῶν ὀπαδῶν τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς ταύτης ἦν ὁ ἐκ Λυκουπόλεως τῆς Αἰγύπτου Πλωτῖνος, ὅστις παραδέχεται μὲν τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον καὶ ἐν γένει τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος, κατὰ τοῦτο ὅμως νεωτερίζει ὅτι οὗτος πρεσβεύει τὴν διὰ τῆς βουλήσεως καὶ ἀρετῆς ἔνωσιν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ συμβουλεύει ὡς μέσον ἀσφαλῆς ἀκριβοῦς ἐφαρμογῆς ταύτης τῆς θεωρίας «τὸ διαίρειν βίον ἀγγελικὸν ἐν τῷ σώματι». Ἡ Σχολὴ αὕτη ἀκμάζουσα ἐπὶ Πλωτίνου, Πορφυρίου καὶ Πρόκλου κατεκρημνίσθη ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτῶν μέχρι θεουργίας καὶ μέχρι μαγείας, καὶ ἤθελεν ἀναμφιβόλως ἐκπνεῦσαι ἐπὶ τῆς κλίνης, ἐν ἣ ἐκεῖτο ἡμιθανής, ἐὰν ἡ ζωὴ αὐτῆς μὴ παρετεινετο ὑπὸ ἀνελπίστου καὶ ἰσχυρᾶς θεραπείας, σπανίας καὶ μοναδικῆς γυναικῆς, ἣτις ὑπῆρξεν ἡ τελευταία ἀκτίς τῆς Νεοπλατωνικῆς Σχολῆς ταύτης καὶ τὸ ὑπατον κλέος. (1) Αὕτη δὲ ἡ γυνὴ ἦτο ἡ φιλόσοφος Ὑπατία.

Ἡ Ὑπατία ἐγεννήθη ἐν τῇ πόλει τοῦ Ἀλεξανδρου πικρῶς τῷ 380ῷ ἔτει μετὰ Χριστὸν ἐν κύκλῳ τινὶ καθαρῶς ἐπιστημονικῷ, ἔχουσα πατέρα μὲν ἕνα τῶν ὀνομαστοτέρων μαθηματικῶν καὶ φιλοσόφων τῶν χρόνων ἐκείνων, Θέωνα τὸν ἐξ Ἀλεξανδρείας, ὅστις προεῖδε καὶ προεῖπεν ἐκλειψῖν τινα τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης τῷ 363ῷ ἔτει συμβᾶσαν, ἀδελφοῦς δὲ, Ἀθα-

(1) Λόγος Κ. Καλλιᾶδου.

νάσιον καὶ Ἐπιφάνιον, οἵτινες ἐνησχολούτο περὶ τὴν Φιλοσοφίαν καὶ τὰς Μαθηματικὰς ἐπιστήμας. Ἐπειδὴ δὲ περὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς οὐδεὶς οὐδαμοῦ γίνεται λόγος, ἡ Ὑπατία φαίνεται ὅτι νηπιόθεν ἐστερήθη τῆς μητρικῆς ἀγκάλης, ἐπομένως ἡ παιδικὴ αὐτῆς ἡλικία παρήλθεν ἐν μέσῳ τῶν ὠπειῶν, τῶν τρυφεροτήτων τῆς πρὸς αὐτὴν ἀγάπης τοῦ φιλοστόργου πατρὸς τῆς καὶ τῶν ἀθῶων ἀσχολιῶν τοῦ, εἰς ὃ ἐρόητα, σχολείου. Καὶ ἡ μὲν νεότης αὐτῆς εὕρισκετο ἐν τῇ πρώτῃ ἀκμῇ τῆς, ἡ δὲ καρδία αὐτῆς ἀμέτοχος ὅλως καρδιοδύκτου αἰσθήματος, ἕνα μόνον ἠσθάνετο πόνον, τὴν στέρνησιν τῆς μητρὸς τῆς, καὶ ἕνα μόνον ἔτρεφε πόθον, τὴν ἀπόκτησιν ἐπιστήμης. Μίγας δὲ θόρυβος ἐγένετο ὑπὸ πάντων περὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς καὶ τοῦ κάλλους. *Ἦν γὰρ σφόδρα καλὴ τε καὶ εὐειδής.* (1) Ἀλλ' ἡ ψυχὴ τῆς Ὑπατίας εἶναι ἀδάμας δυσέυρετος. Τὸ αἶσθημα τῆς αἰδοῦς καὶ τῆς σωφροσύνης καθιστῶσιν αὐτὴν ἐρασιμωτέραν καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἀνθρώπων ἐκτιμωμένην. Ἡ Ὑπατία εἶναι μετριόφρων καὶ ἀληθῆς, ἀφελῆς καὶ ἀθῶα, ὡς τέκνον τῆς φύσεως. Μακρὰν εἰσιν ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῆς αἱ κολακείαι, αἱ περιποιήσεις καὶ αἱ κακίαι αἱ τὰ θεμέλια τῶν οἰκογενειῶν καταστρέφουσαι ἄρδην. Τὸ δένδρον τοῦ Ὀρησκευτικοῦ αἰσθήματος ἔχει τὰς ρίζας ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς βαθέως ἐκτεταμένας. Ἡ Ὑπατία γινώσκει ὅτι ὁ Ζεὺς διοικεῖ ἔτι τὸν κόσμον τοὺς δυστυχεῖς προστάτεῦν καὶ ἀποδιδούς δόξαν τοῖς ἐναρέτοις διὰ τοῦτο καὶ ὑποτάσσεται εὐχαρίστως εἰς τὸ θεῖον αὐτοῦ θέλημα. Οἱ λόγοι αὐτῆς οὐδέποτε ἐξέρχονται τῶν ὀρίων τῆς παρθενικῆς κοσμιότητος. Εἶναι δὲ ἐχθρὰ τῆς ἀδολεσχίας, τῆς φλυαρίας καὶ τῆς κακολογίας, αἵτινες καταμαστιζοῦσι τὰς ἐπιπολαίους γυναῖκας. Εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας τῆς οὐσα ἀποστρέφεται, ἀηδίζει τὰ ψιμυθία καὶ ἐν γένει τὰ ἐπικτήτα κάλλη εἶναι αὐτῇ φυσικὰ ὠραία οὐδὲ καταναλί-

(1) Σουλδ. λεξικ. τομ. II. σελ. 3683.

σκει τὸν βίον αὐτῆς εἰς τὴν μαλθακότητα καὶ τὴν ἰκνηρίαν. Τὰ ὄνειρα αὐτῆς καὶ οἱ πόθοι εἰσὶν ἰνδάλματα τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν Μουσῶν, μεθ' ὧν ἠγάπα πολὺ νὰ συμπαίξῃ, ἐκμυζῶσα ὡς ἄλλη μέλισσα ἐκ τοῦ εὐανθοῦς αὐτῶν λειμῶνος τὸ ἠδύτατον μέλι ἐκεῖνο, ὅπερ δεόντως ἐναποταμιεύμενον ἐν τοῖς μυχοῖς τῆς καρδίας δύναται καὶ τὸν βίον ἅπαντα τοῦ ἀνθρώπου νὰ γλυκάνῃ καὶ πολλὰ καὶ καλὰ ἐφόδια εἰς αὐτὸν νὰ παράσχῃ. Ἡ Ὑπατία ἐν ἄλλοις λόγοις εἶναι πνεῦμα ἐνσαρκωθὲν, εἶναι ἀγγελος, ὡς πρέπει νὰ ἦναι πᾶσα νεάνις, ἐξ ἧς ἐξήρτηται εἰς τὸ μέλλον ἡ εὐτυχία τῆς οἰκογενείας, ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἑαυτῆς συζύγου καὶ τὸ εὖ εἶναι τῶν τέκνων αὐτῆς.

Ὡ πόσον ἐπηρεάζει τὴν κοινωνίαν μία μόνη τοιαύτη γυνὴ, καὶ πόσῳ χορηγεῖ ἐπὶ πάντας ὅ,τι πολυετῆς διδασκαλία ἀδυνατεῖ νὰ κατορθώσῃ! Τοιοῦτος ἦτο καθόλου ὁ χαρακτήρ τῆς καλῆς αὐτῆς Ἑλληνίδος, τοῦ πολυτίμου ἀδάμαντος τούτου, οὕτινος αἱ πολυάριθμοι μαρμαρυγαὶ ἐξασὶ καταλαμπρυνούσι τὸν κόσμον τὸν γυναικῆιον.

Περατώσασα δὲ τὰς σπουδὰς τῆς ἡ Ὑπατία παρὰ τῷ πατρὶ αὐτῆς Θεῶνι, εἰ καὶ ἀνεδείχθη αὐτοῦ πολλῶ ὑπερέτερα καὶ ἦν ἀστρονόμος, γεωμέτρης καὶ θεολόγος, διψῶσα ὅμως εὐρυτέρας παιδείας μετέβη εἰκοσαέτις περίπου εἰς τὰς κλεινὰς Ἀθήνας. Ταχέως δὲ καὶ ἐκεῖ κατέστη περιώνυμος διὰ τε τὴν νεαρὰν αὐτῆς ἡλικίαν, διὰ τε τὴν ἐξαιτίαν καλλονῆς τῆς, ἀλλὰ μάλιστα διὰ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς.

Εἰ καὶ ἡ παιδεία, ὡς εἶπον προηγουμένως, εἶχεν ἐκπαλι παρακάσσει ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς πατρίδι, ἐν Ἀθήναις ὅμως καὶ τότε ἐδιδάσκετο προσηκόντως ἡ ἀμίμητος γλῶσσα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Δημοσθένους, ἐσώζοντο ἔτι τὰ ὀνόματα τῶν πραγμάτων καὶ διετηροῦντο ἀκρόμῃ αἱ ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος. Ἡ δὲ παράστασις αὕτη δράματος ἀειμνήστου τελουμένη διὰ λόγων ψιλῶν, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ χώρου, ὑπὸ τὸν αἰθριον οὐρανὸν τοῦ ὀποῖου τὸ δράμα τοῦτο πράγματι εἶ-

χεν άλλοτε διεξαχθῆ, καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν λαμπρῶν αὐτοῦ μνημείων ἀκεραίων ἐτι ἱσταμένων, δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ἔχη ἀκαταμάχητόν τινα χάριν καὶ νὰ ὑποτρέφη αἰσθήματα, τὰ ὅποια δὲν ἦσαν πάντοτε ἀγενῆ. Αἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν, εἰ καὶ ὁμοιάζον τότε πρὸς ἐκείνους τοὺς γέροντας, οἵτινες διαπράξαντες ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας ἔργα εὐκλεῆ καὶ μεγάλα, τέρπονται περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου διηγούμενοι τὰ ἀξιωματικὰ γεγονότα, μετὰ τῶν ὁποίων ὑπάρχει τὸ ὄνομα αὐτῶν συνδεδεμένον, ὅμως αἱ Ἀθηναῖοι εἶχον καὶ τότε ἄνδρας περιφανεῖς καὶ κατὰ πᾶσαν παιδείαν ἐμπειροτάτους, οἵτινες παντοῖα διδάσκοντες φιλοσοφικὰ συστήματα ἀπείρους ἠρίθμους ἀκροατὰς συρρέοντες ἐξ Ἀσίας, Αἰγύπτου καὶ Ἰταλίας.

Ἐνταῦθα δὲ μετὰ τῶν φιλοσόφων τοῦ τετάρτου αἰῶνος διέπρεπε Πλούταρχος ὁ Νεστορίου ἐξ Ἀθηνῶν, ὅστις καὶ μέγας ὑπὸ πάντων ἀπεκαλεῖτο. Οὗτος, εἰ καὶ δὲν περιεφρόνει τὰς θεουργικὰς καὶ μαγικὰς προλήψεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐνθερμὸς ὅμως ὁπαδὸς τοῦ ἐκλεκτισμοῦ ὦν, πρὸ πάντων ἄλλου ἐδίδασκε τὸν Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλην δημοσίᾳ ἐν πλήθει μεγάλῳ, καὶ κατ' ἰδίαν ἐν ἐκλεκτῷ καὶ περιωρισμένῳ ἀκροατηρίῳ. Ἡ Ὑπατία λοιπὸν ἠξιώθη ν' ἀκροασθῆ τὴν τε δημοσίαν αὐτοῦ μαθημάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς μυστικῆς τοῦ διδασκαλίας, τῆς φιλοσοφικῆς καὶ θρησκευτικῆς, μετὰ τῶν λοιπῶν εὐαριθμῶν μεμνημένων. «Ὁδὸ γὰρ ἦν τις αἰσχύνῃ ἐν μέσῳ ἀνδρῶν παρεῖναι αὐτῇ» (1) πᾶσι γὰρ δι' αἰδοῦς ἦν τῇ τῆς σωφροσύνης ὑπερβολῇ». (2) Οὕτω δὲ εἶχε μορφωθῆ κατὰ πάντα ἡ Ὑπατία, τοσαύτας δὲ ἐγκυκλοπαιδικὰς γνώσεις εἶχεν ἀποκτήσει καὶ τοσοῦτον ἐπιτυχῶς εἶχεν ἐξασκήσει τὴν φιλοσοφικὴν αὐτῆς κρίσιν, ὥστε διδάξασα ἐν

Ἀθῆναις ἐπὶ τινα καιρὸν δημοσίᾳ προσέλυκε πλῆθος ἀκροατῶν καὶ ἡ φήμη αὐτῆς ἐξετείνετο ὁσημέραι ὑπερακοντίσασα καὶ αὐτὴν τὴν φήμην τῆς Πλουταρχεῖου διδασκαλίας.

Ἐπανελθοῦσα δὲ εἰς τὴν πατρίδα αὐτῆς Ἀλεξάνδρειαν καὶ εὐρούσα τὸ μὲν περιφθονοῦν ἐκεῖνο Μουσεῖον ἤδη κατεστραμμένον, τὸ δὲ ἀντικαταστήσαν αὐτὸ Σαραπειῶν κλεισμένον αὐτοκρατορικῷ δόγματι τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου μετέτρεψε τὸν ἴδιον αὐτῆς οἶκον εἰς κατοικητήριον τῶν Μουσῶν, καὶ ἐκεῖ ἐξηγεῖτο δημοσίᾳ τὸ ὕψος τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, διδάσκουσα ταυτοχρόνως τὴν Φυσικὴν, τὴν Ἀστρονομίαν, τὰ Μαθηματικὰ τοῦ Ἀπολλωνίου καὶ Διοφάντου καὶ ἰδίως τὴν Γεωμετρίαν, ἐξ οὗ ἔλαβεν ἀποκλειστικῶς τὴν προσωπομίαν Γεωμετρικῆς. Ἡ δὲ πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου, ἡ Ἀλεξάνδρεια, μετετρέπη ἐπὶ τινὰς χρόνους εἰς πρωτεύουσαν τοῦ κόσμου χάριν τῆς Ὑπατίας. Καὶ τῷ ὄντι διότι αὕτη «ἐπὶ τοσοῦτον προῦθη παιδείας, ὥστε ὑπερακοντίσαι τοὺς κατ' αὐτὴν φιλοσόφους, τὴν δὲ Πλατωνικὴν ἀπὸ Πλωτίνου καταγομένην διατριβὴν διαδέξασθαι καὶ πάντα τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα τοῖς βουλομένοις ἐκτίθεσθαι. Διὸ καὶ οἱ παρταχόθεν φιλοσοφεῖν βουλομένοι κατέτρεχον πρὸς αὐτὴν.» (1)

Καίπερ δὲ ἐν ἀκμῇ κάλλους καὶ νεότητος ἐτι οὐσα ἡ Ὑπατία, οὐδέποτε ὅμως ἐπελάθετο ὅτι αἱ Μοῦσαι διετέλουν πάντοτε παρθένου διὸ διῆγε βίον σωφρονέστατον ἐρῶσα μόνον τῆς ἐπιστήμης.

Μεταξὺ δὲ πάντων τῶν ἀναριθμῶν ἀκροατῶν αὐτῆς, οἵτινες ἀνῆκον εἰς πάσας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας, τὰ πρῶτα φέρεται ἀνὴρ ἐπιφανέστατος ἰδιάζουσαν καὶ ἐξαιρετικὴν θέσιν κατέχων ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ, ὁ Πτολεμαῖος Ἐπίσκοπος, ὁ ἐκ Κυρήνης Συρίσιος. Ὁ διάσημος οὗτος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας Πατὴρ καὶ ὅτε ἦν ἐθνικός, ἀλλὰ καὶ χριστιανὸς γενόμενος

(1) Σωκρ. ἐκκλ. ἱστορ. σελ. 295.

οὐδέποτε ἐπαύσατο νὰ συνδέη τὴν φιλοσοφίαν μετὰ τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων καὶ νὰ τρέφῃ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν Ὑπατίαν αἰσθημα εὐγενές, αἰσθημα ὑψηλὸν καὶ μέγα, αἰσθημα, ὅπερ ἀδυνατεῖ νὰ χαρακτηρίσῃ ὁ μὴ ἀναγνοὺς τὰς πλήρεις χάριτος πρὸς αὐτὴν ἐπιστολάς του, ἐν αἷς ὁ Συνέσιος ὡς πολλῶ νεώτερος αὐτῆς ἀποκαλεῖ τὴν Ὑπατίαν *μητέρα, ἀδελφὴν καὶ διδάσκαλον*. Καὶ οὐ μόνον ζῶσαν σέβεται αὐτὴν καὶ ἐγκωμιάζει, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς μέμνηται τῆς μακαρίας δεσποίνης ὁ εὐδόκιμος ποιητῆς, ὁ φιλόσοφος πατὴρ, ὁ μελίρρυτος, ἠθικώτατος Ἱεράρχης.

Τοιοῦτον ἐν γένει ὑπῆρξε τὸ κλέος τῆς δημοσίας αὐτῆς διδασκαλίας, καὶ τοιοῦτο τὸ στάδιον, ἐν ᾧ ἐξαιρετικῶς ἠδοκίμησε καὶ ἐπὶ πολλῷ ἐδοξάσθη ἡ γενναία Μοῦσα, ἡ Φιλόσοφος Ὑπατία.

Ἀλλὰ πάντες γνωρίζομεν ὅτι ἡ Φιλοσοφία οὐδὲν κοινὸν πρὸς τὸ πλῆθος ἔχει διότι αὕτη πρὸ πάντων δὲν προσπαθεῖ νὰ εὐαρεστήσῃ τὸ πλῆθος ἢ τὴν εὐμένειαν αὐτοῦ ἀπονώτερον ν' ἀποκτήσῃ· ἐπειδὴ αὕτη κατὰ βάθος σπουδάζει καὶ ἐπιστημονικῶς ἐρευνᾷ τὰς πρῶτας ἀρχὰς καὶ τὰ αἷτια τῶν ὄντων. Ὅσα δὲ πλείοτερον ἡ Φιλοσοφία ἐμβαθύνει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν κόσμου, τοσοῦτω μᾶλλον μονήρης διατρέχει τὸ στάδιόν της, καὶ τοσοῦτω ἀπαλλοτριούται τῆς γνώμης, ἣν ἔχει τὸ πλῆθος περὶ τῶν ἐν γένει πραγμάτων. Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα, περὶ ἃ περιστρέφεται ἡ Φιλοσοφία, παρὰ τοῖς μὴ φιλοσοφοῦσιν ἢ οὐδενὸς εἰσι λόγου ἄξια ἢ σκοτεινὰ, πῶς ἄρα συνέρρουν καὶ τὰ πλήθη καὶ τὰ φύλα εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν σμηνηδὸν πανταχόθεν, ἵν' ἀξιώθωσι τῶν χρησμῶν τῆς νέας ταύτης Πυθίας; Μήπως ἡ ἐποχὴ αὐτῆς τότε μᾶλλον ἢ πρότερον ἦν ἐπιδεικτικὴ τῆς Φιλοσοφίας; οὐχί· διότι ἡ Ἀλεξανδρινὴ Σχολὴ ἀπὸ πολλοῦ ἤδη εἶχε καταπέσει, ζοφερὸν δὲ σκότος ἐκάλυπτε τότε τὴν Φιλοσοφίαν, καὶ οἱ ἐνθερμοὶ θεράποντες τῶν ἀρχαίων

δοξασίων, καθόσον ἐβλεπον θριαμβεῦον τὸ ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν πλημμυρῆσαν χριστιανικὸν κύμα, μετ' ἀνεκφράστου τῆς ψυχῆς ἀθυμίας ἐθρήνουν ἐπὶ τῇ παντελεῖ σχεδὸν ἐκλείψει τῆς ὑψηλῆς διδασκαλίας, ἥτις ἐθεωρεῖτο ὑπ' αὐτῶν ὡς τὸ πολυτιμότερον κειμήλιον τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Ἡ μήπως αἱ γνώσεις τῆς Ὑπατίας ἦσαν περιωρισμέναι, καὶ αὕτη ἐπομένως ἦτο τῇ ἐποχῇ τῆς προσιωτέρας; οὔτε τοῦτο· διότι ἡ Ὑπατία ἐγκολπωθεῖσα τὸ σύστημα τοῦ Πλάτωνος συμφώνως πρὸς τὰς ἐπεξηγήσεις καὶ τροποποιήσεις τοῦ Πλωτίνου ἐδίδασκεν αὐτὸ μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας, ὥστε ἀναμφισβητήτως ἀνεδείχθη κατὰ τὸν ἱστορικὸν Σωκράτην (ὄρα ἀνωτέρω) ὑπερέτερα πάντων τῶν φιλοσόφων τῆς ἐποχῆς τῆς. «*Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἄλλην παιδείαν οὐδενὸς δευτέρα ἦν καὶ τὴν ἐγκύλιον οὐ παρέργως ἐξηλωκυῖα*» ἕκαστος γὰρ ὡς ἐπεδείκνυτο, ὡς μόνον τοῦτο ἠσκηκυῖα θγαίρετο. *Τοιαύτη πολυμαθεῖα ἐκ παιδῶν συνετρέθη.*»

Διατὶ λοιπὸν ἡ Φιλόσοφος αὕτη προσεγγίζει τῷ λαῷ πλείοτερον ἀσυγκρίτως λόγῳ παντὸς ἄλλου πρὸ αὐτῆς καὶ μετ' αὐτὴν φιλοσόφου; Τοῦτο ἐγένετο· διότι ἐνθεν μὲν συνηνοῦτο ἐν τῇ Ὑπατίᾳ τὸ κάλλος τοῦ σώματος μετὰ τῆς ἀγαθότητος τῆς ψυχῆς της, ἐνθεν δὲ ἐν αὐτῇ συνεδουάζετο τὸ πολὺ βάθος τῶν γνώσεών της πρὸς τὴν τὰς ψυχὰς ἔλκουσαν, συγκινούσαν φυσικὴν αὐτῆς ἐνθουσιαστικὴν, πρὸς τὴν ἀπαράμιλλον ρητορικὴν τῆς δαιμόνια. Οὕτως ἐφωδιασμένη ὑπὸ τῆς δημιουργοῦ δυνάμεως ἡ Ὑπατία, πεπροικισμένη δὲ διὰ τῆς φυσικῆς εὐγλωττίας καὶ βαθέως συναισθανομένη τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀπιστολῆς της, ἐξήσκει, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἐπὶ τοῦ περιστοιχοῦντος αὐτὴν δημοσίου καὶ δι' αὐτοῦ ἐπὶ πολλῶν καὶ μεμακρυσμένων χωρῶν μεγίστην ἐπιρροὴν καὶ ποικίλην.

Ἀλλὰ καὶ ἦτο δυνατόν τὸ πολυπληθὲς συρρέον ἀκροατήριον νὰ μὴ θαυμάζῃ τὸ ὠραῖον καὶ ἐμβριθὲς τῆς Ὑπατίας φιλόσοφον πρόσωπον, καὶ νὰ μὴ συναισθάνηται τὸ

(1) Σωκράτης ἐκκλ. ἱστορ. ἔκδ. Ὁξφ. σελ. 296.

(2) Νικηφ. Καλλιστ. ἐκκλ. ἱστορ. ἔκδ. Λουτ. τεκ. τομ. II, σελ. 469.

ὕψος τῶν ἰδεῶν τῆς; Ἦτο δυνατόν οἱ ἀν-
 ἀριθμοὶ μαθηταὶ αὐτῆς νὰ μὴ κατατακυ-
 ριεύωνται ὑπὸ μαγνητικοῦ τινος ἐνθουσια-
 σμοῦ βλέποντες μετὰ θαυμασμῶν τὴν ζωη-
 ρὰν ἑκφρασίαν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς παρθέ-
 νου, οἵτινες ἔνθεν μὲν ἀπεκάλυπτον τὸ ὕ-
 ψος τῆς διανοίας, ἔνθεν δὲ διηρμήνευον
 τὴν ἀγνὴν τῆς καρδίας; Ἦτο δυνατόν μι-
 κροὶ καὶ μεγάλοι, ἄρχοντες καὶ δημόται
 ἰδίους ὄντι ἀκούοντες τὴν ἐμβριθῆ ἀνά-
 πτυξιν τῶν ὑψηλῶν ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνος;
 ἀπὸ στόματος Ἰμπητιῦ, ἀπὸ χειλέων χα-
 ρισιῶν νὰ μὴ καταθέλωνται, νὰ μὴ
 συγκινῶνται; Καὶ τῷ ὄντι ἀδύνατον νὰ μὴ
 μένωσιν ἐκθαμβοὶ οὗτοι ἀπέναντι τῆς μεγα-
 λοπρεποῦς καὶ πολυμαθοῦς Ἰπατίας, ἀπέ-
 ναντι τῆς φίλης τῆς ἀληθείας, τῆς δικαιο-
 σύνης, τῆς σφρασμένης, τῆς σεμνότητος καὶ
 ἀνδρείας. Καὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ λατρευ-
 ῶσιν αὐτὴν ὡς τελείαν τινὰ προσωποῖ-
 σιν τῆς ἀρετῆς, νὰ μὴ ἐπιπροσκύβωσιν εἰς τὰ
 μειλίχια αὐτῆς ἔπη, καὶ νὰ μὴ ἀπονέμω-
 σιν αὐτῇ ὁμοφώνως τίτλον μέγαν καὶ ὑ-
 ψηλὸν ἀποκαλοῦντες αὐτὴν οὐχὶ Ἰπατίαν,
 οὐχὶ δὲ καὶ φιλόσοφον Ἰπατίαν, ἀλλὰ τὴν
φιλόσοφον. (1)

Ἄλλ' οὐδὲν δυστυχῶς ἀγαθὸν κακότη-
 τος ἄμικτον! Καὶ ἀληθῶς τὸ αἶσθημα εἰ-
 λικρινοῦς συμπαθείας καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἀ-
 καθέκτου, ὅπερ ἡ φιλόσοφος Ἰπατία ἐν-
 ἔπνεε τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ἐγέννησε
 φυσικὰ καὶ τὸ ἀντίθετον αὐτῷ αἶσθημα, αἴ-
 σθημα, ὅπερ ὁμολογουμένως εἶναι ἡ ρίζα
 πάντων τῶν κακῶν, ἡ πηγὴ παντὸς εἶδους
 συμφορᾶς, τὸ φυτώριον τῶν ἀνοσιουργημά-
 των, τὸ αἶσθημα δηλονότι τοῦ ἐπαράτου
φθόνου. Ὡ ἀπαισιώτατον αἶσθημα καὶ κα-
 ταστρεπτικώτατον ταυτοχρόνως! διότι σὺ
 ὑπειδύσασαν καταδιώκεις ἀσπόνδως τοὺς
 προφανῶς ὠφελούντας τὴν κοινωνίαν, ὡς
 τὴν ἐνάρετον Ἰπατίαν, καὶ ἐπιχειρεῖς πο-
 λυτρόπως νὰ ἀμαυρώσῃς τὰς λαμπρότα-
 τας πράξεις αὐτῶν, οὐ διαφέρων ποσῶς τοῦ
 σκώληκος, ὅστις ἐμφωλεῶν κατατρῶγει

(1) Λόγος Κ. Καλλιᾶδου.

τοὺς καλλίστους καρπούς. «*Καθάπερ αἱ
 καθαρὶδὲς ἐμφύονται μάλιστα τῷ ἀκμά-
 ζοντι σίτῳ καὶ τοῖς εὐθαλέσι βόδοις, οὕ-
 τως ὁ φθόνος ἀπειται τῶν χρηστῶν καὶ
 ἀδξομένων πρὸς ἀρετὴν καὶ δόξαν*. (1)
 Καὶ πράγματι.

Ἡ Ἰπατία, εἰ καὶ δὲν ἠσπάσθη τὸν
 Χριστιανισμόν, ἀλλ' ἔμεινε μέχρι τέλους
 πιστὴ εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἀρχάς, ἐν αἷς
 ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη, οὐχ ἦν τὸν ἡ διδα-
 σκαλία αὐτῆς ἦτο πλήρης ὑψηλῆς ἠθικῆς,
 αἱ δὲ ἰδέαι τῆς Ἰπατίας τὰ μάλιστ' ἀνῆλ-
 θον τῷ πνεύματι τῷ χριστιανικῷ, καὶ πρὸ
 πάντων διήγε βίον ὄντως ἀγγελικόν *ἐν
 τῷ σώματι*. Καὶ ὅμως οἱ μοχηροὶ μιμηταὶ
 τοῦ Μελίτου καὶ τοῦ Ἀνύτου, τὰ γεννήμα-
 τα ἐχιδνῶν, παρουσιάζονται, ὡς συνήθως,
 ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ *θρησκευτικοῦ ζήλου*,
 ὑπὸ τὴν εὐπρόσωπον πρόφασιν τοῦ *ἰθρι-
 σμοῦ*, τῆς *φιλοπιτηρίας*, ὑπὸ τὴν εὐλογον
 ἀφορμὴν τῆς *ἠθικῆς* καὶ τῆς *ἀληθείας* (!)
 καὶ παροξύνουσι τοὺς χυδαίους, ὡς κύνας,
 καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀπειροκάλους ἄρχοντας, ἵνα
 κατασπαράξωσι τὴν εἰδωλολάτρην, κατα-
 συντρίψωσι τὰ ἀρχαῖα, ἵνα καταστρέψωσι
 τὴν Φιλοσοφίαν, λέγοντες ἐν ἑαυτοῖς τὸ
 τοῦ Σολομῶντος «*ἐνεδρεῦσάμεν τὸν δι-
 καιον ὅτι δὲς χροστος ἡμῖν ἐστὶ βαρὺς
 ἐστιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος*» δεῦτε ἀπο-
 κτείνωμεν αὐτὸν καὶ κατάσχωμεν τὴν
κληρονομίαν αὐτοῦ. Εἰς τοιοῦτους χριστι-
 ἀνοὺς ὀρθοδόξους ἐφαρμόζεται βέβαια τὸ
 τῆς ἱερᾶς Γραφῆς «*Τοῖς χειλέσι με τιμᾶ
 ὁ λαὸς οὗτος, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ πόρρω
 ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ*».

Τὸ αἶσθημα τοῦτο τοῦ φθόνου ὑποκώφως
 ἀναπτυχθὲν καὶ ἱεροκυφίως, ἐγένετο φα-
 νερὸν ἐν ἔτει 415ῳ ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ
 Μικροῦ, αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινου-
 πόλεως. Τὴν ἀφορμὴν δὲ τοῦ τραγικοῦ τέ-
 λους τῆς Ἰπατίας ἔδωκε δεινὴ ἔρις τοῦ
 Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου πρὸς
 τὸν Ἐπαρχον αὐτῆς Ὀρέστην ἕνεκα διε-
 νέξεων γενομένων μεταξὺ Ἰουδαίων καὶ

(1) Πλουτάρχου.

Χριστιανῶν, καὶ ὁ οὐκ ἔλαβον ἔρρευσεν
 ἐκατέρωθεν αἷμα. Ὁ ἄστατος ὄχλος τῆς
 Ἀλεξανδρείας κατ' ἀρχὰς τῶν διενέξεων
 τούτων συνταχθεὶς μετὰ τοῦ Πατριάρχου
 ἔλαβεν ἔπειτα τὸ μέρος τοῦ Ἐπαρχοῦ Ὀ-
 ρέστου, καὶ τελευταῖον ὑπέκυψε πάλιν εἰς
 τὰ νεύματα τοῦ Κυρίλλου ὁ λαὸς τῆς πό-
 λεως ταύτης βλέπων τὴν μεγάλην οἰκειό-
 τητα τῆς Ἰπατίας πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς
 Αἰγύπτου καὶ νομίζων ὅτι ἡ φίλη αὐτῆ
 τοῦ Ἐπαρχοῦ ἀπέτρεπεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς
 συμφιλιώσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατριάρχη
 ἔπνεε μένεα κατὰ τῆς σοφῆς, τῆς χρηστῆς
 καὶ τῆς ἀθῶας παρθένου. Λέγεται μάλιστα
 ὅτι καὶ ὁ Κύριλλος διαβαίνων ποτὲ ἐμπρο-
 σθεν τῆς οἰκίας τῆς Φιλοσόφου εἶδε πολὺν
 ὄθισμόν πρὸς ταῖς θύρας αὐτῆς ἕνεκα πλη-
 θύς ἀνδρῶν καὶ ἴππων τῶν μὲν προσερχο-
 μένων, τῶν δὲ ἀναχωρούντων καὶ ἄλλων
 πάλιν ἐκεῖ ἰσταμένων, ἐρωτήσας δὲ διατί
 τόσον πλῆθος ἀθροίζεται καὶ τόσος θόρυ-
 βος γίνεται κατὰ τὴν οἰκίαν ταύτην καὶ
 μαθὼν ὅτι ἐκεῖνη τῇ ὥρᾳ ἐδίδασκεν ἡ Ἰ-
 πατία, ἐδήχθη, λέγεται, τὴν ψυχὴν βλέπων
 τὴν φίλην τοῦ ἀσπόνδου ἐχθροῦ του πανευ-
 φημιζομένην, καὶ ταχέως συνέλαβε δῆθεν
 κατὰ τῆς ἀγνῆς Ἰπατίας ἀνοσιώτατον
 σχέδιον.

Ὁ σοφώτατος ὅμως Φώτιος (1) καὶ ἄλ-
 λοι ἱστορικοὶ δὲν παραδέχονται ταύτην
 τὴν μαρτυρίαν, τὸ δὲ τραγικὸν γεγονός, ὅ-
 περ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸν κόσμον
 κατέπληξεν, ἀποδίδουσιν εἰς τὸ ἔμφυτον
 τῶν Ἀλεξανδρέων θράσος καὶ στασιώδες.
 Πλὴν, καὶ τοὶ ὁ Κύριλλος δὲν ἐνέχεται, ὡς
 πιστεύω, εἰς τὸ ἀπάνθρωπον κίνημα τὸ
 ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του καταμαυρώσαν τὸν Ἀ-
 λεξανδρινὸν Κλήρον, οὐχ ἦν τὸν οἱ αὐτοῦ-
 γοὶ καὶ πρωταίτιοι τῆς ἀνηκούστου πρά-
 ξεως ταύτης τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τὸ
 ὄνομα ὡς σύνθημα ἔλαβον. Καὶ ὑπὸ τοι-
 αὐτὴν σημαίαν συναθροισθέντες ἄνθρωποι
 πολλοὶ, οἵτινες ἐν τῇ παραφορᾷ αὐτῶν ἐ-
 λησμώνησαν ὡς ὀρθόδοξοι, ὅτι «*ἀλλότριον*

(1) Ἐν Μυριοβίβλῳ ἀναγν. 49 ff
 (ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Η΄.)

*ἐστὶ παρτελιῶς τῶν φρονοῦντων τὰ Χρι-
 στοῦ φόνος καὶ μάχαι καὶ τὰ τοῦτοις πα-
 ραπλήσια*» (1), ἄνθρωποι, οἵτινες τὴν ἀ-
 γίαν τοῦ Χριστοῦ θρησκείαν εἰς ὄργανον ἰ-
 διοτελῶν παθῶν καὶ φανατικῶν δοξασίῶν
 μετατρέψαντες, τὴν δὲ ὑπερβάλλουσαν δό-
 ξαν τῆς Ἰπατίας φθονήσαντες, ἄνθρωποι
 τέλος θηριώδεις μὴ αἰσθανόμενοι πόσον ἄ-
 ναδρόν ἐστὶ τὸ ἐπιτίθεσθαι κατὰ γυναί-
 κης, συνέλαβον καὶ ἐξετέλεσαν τὸ ἀνοσιώ-
 τατον τῶν ἀνοσιουργημάτων, ὅπερ κατε-
 κηλίδωσε τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν,
 κατεμόλυνε τὴν Χριστιανικὴν ἐκκλησίαν,
 κτεσπίλωσε τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, προσ-
 ἔβαλε τὴν ἀνθρωπότητα πᾶσαν.

Ἐν μὲν λοιπὸν τοῦ Μαρτίου ἡμέρᾳ τοῦ
 416ου ἔτους μακροὶ ὄντα μορφήν καὶ
 ὄνομα μόνον ἀνθρώπων φέροντα ὀδηγοῦν-
 ται ὑπὸ τοῦ ἀναγνώστου τῆς Ἐκκλησίας
 Ἀλεξανδρείας Πέτρου, ἀπαρνησαμένου πᾶν
 ὄσιον καὶ ἱερὸν αἶσθημα, ἐνεδρεύουσι τὴν
 θυγατέρα τοῦ Θεώνος, τὴν σοφὴν Ἰπατί-
 αν, ἐπανερχομένην εἰς τὴν οἰκίαν τῆς, ἀ-
 ποσπῶσιν αὐτὴν ἐκ τοῦ ὄχηματος καὶ τὴν
 ἀναγκάζουσι νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ. Ἀλλὰ
 ποῦ σύρουσιν αὐτὴν τόσον βραδύως, τό-
 σον βραδυῶς, τόσον ἀσπλάγχχνως, ἵνα θυ-
 σιασθῇ; Ἡ Ἰπατία ἀπάγεται εἰς μέρος,
 ἐνθα ψάλλεται ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς
 ἀγάπης, καὶ ἐνθα τελείται αἰεὶ ἀναίμακτος
 θυσία ἀντικαταστήσασα τὰς ἀπάνθρωπος
 θυσίας ὀδηγεῖται ἐν ἄλλοις λόγοις εἰς χρι-
 στιανικὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὰς ἀγίας ἡ-
 μέρας τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς! Καὶ
 ἐκεῖ παρακλίνοντες οἱ ἀσεβεῖς πάντα νό-
 μον θεῖον καὶ ἀνθρώπινον γυμνοῦσιν αὐτὴν,
 χλευάζουσι καὶ περιυβρίζουσι. Τὸ ἄβρὸν
 καὶ ὠραῖον σῶμα ἐκεῖνο κατακερματίζεται!
 τὰ δὲ μέλη θερμὰ ἔτι καὶ πάλλοντα σύ-
 ρονται κτηνωδῶς ὑπὸ τοῦ φανατικοῦ ὄ-
 χλου ἐκείνου διὰ μέσου τῶν ἀγίων τῆς
 πόλεως, εἶτα συλλέγονται καὶ ἐμβάλλον-
 ται εἰς ἀνόσιον πῦρ καὶ κατακαίνονται ἐν
 Κιναρῶν! Καὶ οὕτω τραγικῶς δολοφονη-

(1) Σωκρ. Ἐκκλησ. ἱστορ. σελ. 296.

Θεία ἐν ἡλικίᾳ ἀκμαίᾳ, 40 περίπου ἐτῶν, ἐκλείπει ἢ διασημοτάτη γυνή, ἢ ἀγνή και ὠραία παρθένος, ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, θύμα γενομένη ἐπιτάφιον τῆς πολυθείας! Μετ' αὐτῆς δὲ καταρρέει τὸ οἰκοδόμημα τῶν προαιωνίων ἰδεῶν συγχωνευθὲν ἐν τῷ τοῦ Χριστιανισμοῦ μεγαλοπρεπῶς ἀνυψουμένῳ μεγάρῳ.

Τίνος ἐξ ἡμῶν, Κύριοι, εὐγενεῖς μου Κυρίαί, τίνος ἐξ ἡμῶν δὲν σπαράσσεται ἡ καρδία ἐπὶ τῷ σκληροτάτῳ θανάτῳ τούτῳ; Τίς ἐξ ἡμῶν δὲν θλίβεται ἤδη ὅτι ἡ ἡμέτερα Φιλόσοφος ἀφηρησάθη προῶτως ἐκ τοῦ θαυμασμοῦ γενεᾶς ὀλοκλήρου ὑπὸ τῆς παρθένου αὐτῆς καταγοητευθείσης; Τίς δὲν θαυμάζει τὴν Ἑλληνίδα ταύτην ὅτι μετὰ γυναικείας αὐταπαρνήσεως ἀφωσιώθη εἰς προσφιλεῖς δοξασίας καὶ μετ' ἀνδρικής γενναιότητος τὸν κόσμον κατέλιπε; Καὶ τίς δὲν εὐγνωμονεῖ τέλος αὐτὴν ὅτι παρέδωκεν ἡμῖν ἀφθαρτον κληροδόμημα τὸ μετὰ καρτερίας καὶ μέχρι θανάτου ἐμμένειν σταθερῶς, ἀκλονήτως ἐν τῇ εἰλικρινεῖ καὶ μετὰ ζήλου ἐκτελέσει τῶν οἰκείων ἐκάστῳ καθηκόντων, ἀφοῦ ἐκλείσει τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν κατὰ τὸν πέμπτον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν πλεονεκτημάτων αὐτῆς; Πάντες ὀφείλομεν νὰ ἐκδηλώσωμεν λύπην ἐπὶ τῷ ἀδικωτάτῳ αὐτῆς θανάτῳ, πάντες ἡμεῖς, οἵτινες ἔχομεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὸν βίον καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς, ναι, πάντες ὀφείλομεν τῇ Ὑπατίᾳ εὐχαριστίας ὅτι γενναίως ὑπὲρ τῶν πατροπαραδότων ἀγαθῶν ἠγωνίατο, καὶ πάντες ὀφείλομεν πρὸς αὐτὴν πλείστας χάριτας ὅτι τῇ τῆς φιλοσοφίας λατρείᾳ πισοτάτη ἐμμείνασα ὑπῆρξεν ἡ δόξα καὶ τὸ κλέος Σχολῆς, ἧς αἱ ἀρχαὶ καὶ τὸν παλαιὸν ἐδόξασαν κόσμον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἑτέραν διδασκαλίαν εἰσδύσασι ἐξηκολούθησαν καὶ μετὰ τὴν νομιζομένην καταστροφήν νὰ διατρέχωσι τὴν θριαμβευτικὴν τῶν πορείαν ὑπὸ μορφήν νέαν καὶ ὑψηλοτέραν.

Ἀλλὰ πρὸ πάντων ὑμεῖς, φίλοι νεάνιδες, ὑμεῖς πρὸ πάντων ὀφείλετε πρὸς τὴν

σεμνὴν Ὑπατίαν ζωηροτάτην εὐγνωμοσύνην ὅτι τοσαῦτα ὑπὲρ τοῦ γένους ἡμῶν διεπράξατο καὶ ὅτι τὰ ὄντως ἀνδρικά αὐτῆς ἔργα χρυσοῖς γράμμασιν ἐγκεχαράμενα ἐν ταῖς δέλτοις τῆς πατρίδος ἡμῶν ἱστορίας καὶ τῇ ἀθανασίᾳ παραδοθέντα πρόκεινται ὑμῖν ἤδη, ταῖς ἀπογόνους ἐκείνης, σπουδαῖα μαθήματα πρὸς μελέτην καὶ ἀγαστὰ ὑποδείγματα εὐσεβείας καὶ ἑλληνοπροσέτους ἀρετῆς πρὸς ἀπομίμωσιν.

Γνωρίζετε βεβαίως, Κυρίαί, ὅτι οἶαν θεοὶν κατέχει ἡ καρδία ἐν τῷ ἀτόμῳ, καὶ οἶαν ἐπιρροὴν αὐτὴ ἐξασκεῖ ἐπὶ τούτου, τὴν αὐτὴν θεοὶν κατέχει καὶ ἡ γυνὴ ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιρροὴν ἐξασκεῖ τὸ γυναικεῖον φύλον ἐπὶ τοῦ ἔθνους. Ἡ γυνὴ λοιπὸν εἶναι ἡ καρδία τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ὅταν τις περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ γυναικείου φύλου φροντίζη καὶ περὶ τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ μεριμνᾷ, ὁ τοιοῦτος μεριμνᾷ καὶ φροντίζει περὶ τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, περὶ τῆς ἀληθοῦς προόδου τοῦ ἔθνους. Ἀλλ' ὁ ἀληθὴς πολιτισμὸς ἀποκτᾶται μᾶλλον διὰ τῆς μορφώσεως τῆς καρδίας, τῆς ἑδρας ταύτης τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, ἐξ ἧς ἀπορρέει ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία, ἢ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς διανοίας.

Ἀναπτύσσετε λοιπὸν τὴν διάνοιάν σας, ὡς δύνασθε, διὰ τῆς παιδείας, ἀλλὰ κρατύνετε τὴν ψυχὴν σας διὰ τῆς ἠθικῆς, διὰ τῆς θρησκείας, καὶ προσπαθεῖτε νὰ ἀποκτήσετε τὰς ἀρετὰς ἐκεῖνας τὰς οὐράνιαις, τὴν ὑπομονὴν δηλονότι, τὴν σεμνότητα, τὴν σωφροσύνην καὶ τὸ βαθύ αἶσθημα τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος τε καὶ ἀγάπης, οἵτινες δύνανται νὰ καταστήσωσι γλυκὺν, ὅσον ἔνεστι, τὸν βίον σας τὸν παρόντα. Διότι ἡ πεπαιδευμένη γυνή, καὶ ὅλην τὴν σοφίαν ἐν τῷ νῷ ἔχον φέρη, δὲν δύναται διὰ τῆς παιδείας καὶ μόνον νὰ ᾔνοι, νὰ θεωρῆται καὶ ἀληθῶς πεπολιτισμένη, ἀλλὰ μὴ συνάμα ἔχη καὶ τὴν καρδίαν μεμορφωμένην, ἂν μὴ διατελῇ δηλονότι ὑπὸ τὸ κρα-

τος τῆς ἀγαθότητος, τῆς φιλάνθρωπίας καὶ τῆς μετριοφροσύνης.

Καὶ ἀληθῶς, Κυρίαί, τί χρησιμεῖσι ναὸς ἀγλαὸς καὶ ὑψηρῆς, πρότυπον ἀπαράμιλλον ἀρχιτεκτονικῆς τελειότητος, ὅταν ἐγκλείη, ὡς ἀντικείμενον τῆς λατρείας, εἰδωλον ἀψύχου, φαντασιώδους καὶ ἀτελεστάτης θεότητος, ἀναξίας τοῦ ἀνθρωπίνου μεγαλείου; ἐν ἄλλαις λέξεσι, τί ὄφελει σῶμα ὠραῖον ἀνευ ψυχῆς ὠραίας; Εἰς τί συντελεῖ ὁ ἐξωτερικὸς χρυσοῦς ἱματισμὸς τῷ ἀνθρώπῳ, ὅταν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ᾔνοι μᾶρη, ἀχρειοτάτη; Τί δύνησι τὸν ἀρρωστον ἢ χρυσὴ κλίνη; Οἱ τοιοῦτοι ἀνθρώποι ὀμοιάζουσι τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἐξῶθεν μὲν φαίνονται ὠραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσι πάσης ἀκαθαρσίας ἔστε λοιπὸν ἀεῖποτε φρόνιμοι καὶ σεμνοί, ὡς ἡ σωφρονεστάτη φιλόσοφος Ὑπατία, καὶ ἀκέραιαι, ὡς αἱ περισσεύει, ἀπογεύουσαι πάντοτε πᾶν ὅτι ἐστὶν ἐπικίνδυνον εἰς τὴν ἀγρότητα τῶν ἡθῶν σας, πᾶν ὅτι ἐπαπειλεῖ τὴν νεανικὴν ἀθωότητά σας, τὴν τῆς ψυχῆς σας γαλήνην, καὶ πᾶν ὅτι προετοιμάζει τὴν οἰκογενειακὴν δυστυχίαν.

Ἀναπέμπετε καθ' ἡμέραν πρὸς τὸν Θεὸν εὐλογίας, τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην, ὅτι ἠξιώθητε νὰ βιοῖτε ἐν πολὺ καλλιτέροις χρόνοις παρὰ τὰς Προμήτορας ὑμῶν καὶ Προγόνους, ὅτε ἡ φίλη Πατρίς μας, ὡς μὴ ὄφελεν, ἦτο οἶονεῖ σινική χώρα ἀπὸ τοῦ πεφωτισμένου κόσμου κεχωρισμένη διὰ τοῦ στυγεροῦ τείχους τῆς δεσποτείας! Ναι, φίλοι μαθήτριά, πρότερον ἢ γυνή, καὶ μέχρι τῆς χθὲς ἀκόμη, ἐξ ἡ κατὰ κλειστός, μόνη, μεταξὺ τῶν τεσσάρων τοίχων τοῦ οἴκου, οἱ δὲ ἐκατέρωθεν παραστάται τῆς θύρας αὐτοῦ ἦσαν αἱ ἡράκλειοι στῆλαι, ἐνῶ σήμερον ὑμεῖς νεάνιδες τὰς τῆς τρυφερᾶς νεότητος ὥρας καταναλίσκετε ἐν λαμπρῷ παρθεναγωγείῳ πρὸς ἐκμελέτησιν τῶν ἐπωφελῶν συγγραμμάτων τῶν ἐνδόξων ὑμῶν προγόνων καὶ τῆς θείας θρησκείας, ὅπως μετὰ τῆς εὐγενείας τοῦ χαρακτήρος καὶ τῆς ἀγαθότητος τῆς καρδίας

ἐνώσητε τὰ διανοητικὰ ὑμῶν φῶτα, ὧν ἔστεροντο αἱ Πρόγονοί σας. Βλέπετε λοιπὸν πόσῳ εὐτυχέστεραί ἐστε ὑμεῖς σήμερον τῶν ὑμετέρων Προγόνων; Ὅθεν εἰς ὑμᾶς ὑπολείπεται ἤδη νὰ ἐφαρμόσητε εἰς τὸν βίον σας πᾶν ὅτι ἐδιδάχθητε καλὸν καὶ ὠφέλιμον δεικνύουσαι διὰ τῶν πραγμάτων, διὰ τῆς ἐντίμου διαγωγῆς σας, ὅτι πολὺ διαφέρετε πλείστων ἄλλων ἀνθρώπων κατὰ τὴν ἀληθῆ παιδείαν σας, τὴν εὐσεβείαν καὶ ἐν γένει κατὰ τὰ καλὰ ἔργα.

Εἰς πᾶσαν πράξιν σας ἐνθυμεῖσθε τὴν Πίστιν σας τὴν ἀγίαν, τὴν φιλάτην Πατρίδα, καὶ τὸν εὐγενῆ ἔθμισμόν σας ἐν ἀνάγκῃ δὲ θυσιάσετε ὑπὲρ αὐτῶν πᾶν ἀτομικὸν σας συμφέρον. Εὐγνωμονεῖτε ἐφ' ὅσον ζῆτε τὴν τὸ εὖ καὶ καλῶς ζῆν διδάξαν ὑμᾶς σεβαστὴν Διευθύντριαν διὰ τὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἰδιάζουσαν μητρικὴν αὐτῆς πρόνοιαν. Εὐγνωμονεῖτε τοὺς τῆς Σχολῆς Εὐεργέτας, τοὺς Προστάτας αὐτῆς καὶ Ἐφόρους, διὰ τὰς περὶ ὑμῶν μεγάλας καὶ πολυτίμους αὐτῶν φροντίδας. Εὐγνωμονεῖτε τοὺς ἀγαθοὺς Γονεῖς σας, οἵτινες ἐν πόνοις πολλοῖς, καὶ ἐν κινδύνοις πολλάκις ἐμδύθησαν καὶ μοχθοῦσιν ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας συντηρήσεως, ὑπὲρ τῆς δεύσης ἀνατροφῆς σας καὶ ὑπὲρ τῆς μελλούσης ὑμῶν εὐτυχίας. Μέννησθε δὲ φιλοφρόνως καὶ πάντων τῶν Διδασκάλων ὑμῶν, οἵτινες, ὡς τὸ πλείστον, συνήργησαν εἰς τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν ὑμῶν ἀνάπλασιν.

Ἦμεῖς δὲ τέλος, ὦ φίλοι καὶ ἀδελφαί μου μαθήτριά, αἱ ἀποχωροῦσαι σήμερον τοῦ Σχολείου καλῶς λίαν μεμορφωμέναι καὶ σκοπίμως κατηρητισμέναι, προσέλθετε ἤδη μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸν σεβασμιώτατον Μητροπολίτην, ἵνα λάβητε παρ' αὐτοῦ τὰς πατρικὰς εὐλογίας, ἵνα παραλάβητε δι' αὐτοῦ παρὰ τῆς Μητρὸς ὑμῶν ἐκκλησίας τοὺς μισθοὺς τῶν πόνων σας, τὸ ἐπίζηλον ἀποφοιτήριόν σας ὑποστρέφουσαι δὲ εἰς τὰς φιλάτας οἰκογενεῖας σας ἀγναὶ καὶ ἀθῶαι, ὅπως ὑπῆρχετε ἐκπαλαι, τελειότεραι ὅμως διανοητικῶς καὶ χρησιμώτεραι, ἵναποθέσατε τὸ ἀποφοιτη-

τήριον τούτο επιμελῶς καὶ ἀξίως μεταξὺ τῶν πολυτίμων σας κειμηλίων. Βεβαίως ὁ-σάκις θὰ βλέπητε τὸ ἀποφοιτητήριον τούτο, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλον τὸν ὑπόλοιπον βίον σας, θὰ ἀναπολήτε μετ' εὐφροσύνης εἰς τὴν μνήμην σας τὰς εὐδαιμόνας ὥρας τοῦ μαθητικοῦ σας σταδίου καὶ τὰς εὐτυχεῖς στιγμὰς ταύτας, αἰτινές εἰσι μόνον χαρ- μόνου καὶ ἀμιγῆς λύπης. Τὸ ἀποφοι- τητήριον τούτο, εἰ καὶ εἶναι ἀπλοῦς μόνον χάρτης, δὲν ἔχει ὅμως τὴν εὐτελεῖαν, τὴν φαινομένην ταύτην ἀξίαν, καθὼς οὐ- δὲ κλάδος δάφνης τυχαίως ὑπὸ διαβάτου κοπτόμενος ἔχει τινὰ ἀξίαν, ἀλλ' ὅταν ὁ κλάδος οὗτος δίδωται δημοσίᾳ ὡς βρα- βεῖον τοῦ ἠρωτισμοῦ, ὡς ἀριστεῖον τῆς παι- δείας, ὡς ἄθλον τῆς τέχνης, ὡς στέφανος τῆς ἀρετῆς, ὡς τότε ὁ κλάδος οὗτος εἶναι καὶ τῶν βαρυτιμοτάτων ἀδαμάντων πο- λυτιμότερος. Ἡ ἀληθὴς λοιπὸν, ἡ ἠθικὴ τοῦ ἀποφοιτητηρίου τούτου ἀξία εἶναι ἀνεκτίμητος. Διὰ τοῦτο ὑμεῖς ἀξιοθεῖται τούτου δικαίως ἀντὶ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ μόχθου καὶ ἀντὶ μεγάλης δαπάνης, φιλοτιμείσθε, ὡς δύνασθε, ἵνα καὶ εἰς τὸ μέλλον τιμῆσητε ἑαυτὰς καὶ τὸ ἀποφοι- τητήριον τούτο διάγουσαι ἐναρέτως, σε- μνοπρεπῶς, φιλοπόνως, ὡς ἡ φιλόσοφος Ἰπατία, καὶ γιγνόμεναι εἰς τὰς νεωτέρας ἡμῶν καλὸν καὶ ἀξιομίμητον παράδειγμα τῆς χρηστότητος καὶ ἐπιμελείας, τῆς διανοητικῆς μορφώσεως καὶ τῆς ἠθικῆς σας. «Τῆς ἀρετῆς γὰρ ἄθλον ἡ τιμὴ καὶ ἀπο- νέμεται τοῖς ἀγαθοῖς.» (1)

(1) Ἀριστοτέλ. ἠθικ. 4, 3.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΤΩΝ ΣΥΝΤΕ- ΛΟΥΝΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΥΔΑΙ- ΜΟΝΙΑΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΥΠΟ Α. ΚΟΥΡΝΙΑΚΤΗ.

Εἰλικρινῶς σὰς ὁμολογῶ ὅτι ἐπὶ πολλῷ ἐσκέφθην συλλογίζόμενος τὴν ἐντύπωσιν ἣν σὰς ἐπροξένησεν ὁ τίτλος τῆς ὁμιλίας μου. Ἦκουα τὸν μὲν νὰ λέγῃ ὅτι εὐτυχία ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δὲν ὑπάρχει καὶ ὅτι ὀλίγοι εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς οἱ δυνάμενοι νὰ ὀνομασθῶσιν εὐτυχεῖς· τὸν δὲ νὰ ἰσχυρίζε- ται ὅτι ἐὰν ὑπάρχη τρόπος νὰ ἦναι τις εὐτυχῆς, ἀπαιτεῖται μεγάλη μάθησις ὅπως κατορθώσῃ τις τοῦτο καὶ ὅτι ἡ ἐφεύρεσις αὕτη θὰ ἦτον τῆ ἀληθείας ἡ πολυτιμότερα ἀνακάλυψις τῆς ἐποχῆς ἡμῶν.

Ἴδου, κύριοι, τὰ διάφορα αἰσθήματα ἃ τινὰ ἐπσχόλουν τὸ πνεῦμά σας, τὸ αἰσθά- νομαι, τὸ μαντεύω· θέλω λοιπὸν ἀπ' ἀρ- χῆς τῆς ὁμιλίας ταύτης ἀπαντήσῃ εἰς ὅ- λας τὰς ἀντιρρήσεις ἡμῶν καὶ ἐκθέσει κα- θαρῶς τὸ σχέδιόν μου ὅπως προλάβω πᾶ- σαν παρεξήγησιν καὶ πᾶσαν ἄδικον παρε- νόησιν.

Δὲν ἔχω, κύριοι, τὴν ἀξίωσιν νὰ σὰς ὑ- ποδείξω τὸ μυστικὸν τοῦ νὰ ἦναι τις εὐ- τυχεῖς. Ἡ εὐτυχία εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῶν νομιμωτέρων ἡμῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἡ συνεχῆς ἡμῶν μέριμνα· ἐκ γενετῆς μέχρι θανάτου ἐπιδιώκομεν αὐτὴν καὶ σπανίως τὴν ἀπολαμβάνομεν.

Ἐξ ἄλλου, ὁ βίος εἶναι δυστυχῶς ἀνα- μειγμένος μὲ τόσας περιπετείας, ὥστε οὐδεμία φρόνησις, οὐδεμία ἀνθρωπίνη ἱκα- νότης δύναται ν' ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς ἐκ τῆς κοινῆς δυστυχίας. Πότε μὲν αἱ τρομεραὶ ἐκείναι ἀσθένειαι αἰτινές μᾶς ἀφαιροῦν ἀ- προσδοκῆτως πᾶν ὅ,τι ποθητὸν ἔχομεν ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης· πότε δὲ αἱ οἰκογενειακοὶ περισπασμοὶ οἵτινες ἐπασχολοῦν καὶ κατα- θασανίζουσι τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὑπαρξίν ἡ-

μῶν. Πλὴν ἐὰν ἡμεῖς ὑποχρεωμένοι νὰ ὑ- ποφέρωμεν καὶ νὰ ὑπομένωμεν πολλὰς πι- κρίας, δύναται τις ὅμως νὰ προφυλαχθῇ ἐκ πολλῶν δυστυχημάτων ὁσάκις ἠξεύρει νὰ προλαμβάνῃ αὐτά.

Ἐπάρχει ἰκανὴ δόσις ὕλικῶν καὶ ἠθι- κῶν ἀπολαύσεων τὰς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ πορισθῇ καὶ αἱ ὁποῖαι διὰ τῆς μάλλον ἢ ἥττον διακεκομμένης αὐτῶν δι- αδοχῆς ὑπὸ δυσἀρεστῶν συμβάντων, συν- αρμολογοῦν ὑπαρξίν ἣν συμφωνοῦμεν νὰ ὀνομάσωμεν εὐτυχῆ. Πλὴν ἡ λεγομένη αὕ- τη εὐτυχῆς ὑπαρξίς εἶναι προσδιωρισμένη μόνον διὰ τινὰς εὐνοουμένους τῆς τύχης, ἡ εἶναι ἐφικτὴ διὰ πάντας ἡμᾶς οἵτινες ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν φαίνεται νὰ κατέχομεν τὰ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν ἀπαιτούμενα μέ- σα· Ἴδου τὸ ζήτημα ὅπερ προτιθέμαι νὰ μελετήσω σήμερον μετ' ἡμῶν· Ἴδου τί ση- μαίνουνσι δι' ἐμὲ αἱ λέξεις αὗται περὶ τῶν μέσων τῶν συντελούντων εἰς τὴν εὐδαι- μονίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅρος καθιερωθείς ὑ- πὸ τῆς φιλοσοφίας τὸν ὅποιον ἡδυνά- μεθα ὀρθότερον νὰ μεταβάλλωμεν εἰς τὸν ἐξῆς: περὶ τῶν μέσων τοῦ νὰ ἦναι τις ὀ- λιγώτερον δυστυχῆς.

Τὸ ἔργον μου, ὡς βλέπετε, εἶναι ταπει- νότερον παρ' ὅ,τι φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψε- ως. Ἐχω ὅμως τὴν συναίσθησιν ὅτι δὲν θὰ ἦναι ὀλιγώτερον ὠφέλιμον. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ὁμολογῶ ὅτι ἐδοκίμασα θείλητρόν τι ἐπιχειρῶν τὴν μελέτην τῆς δυσκολωτάτης ταύτης τέχνης, ἐκτεθείσης ὑπ' ὅλων ἐκεί- νων οἵτινες, ἐκ τῆς μάλλον μεμακρυσμένης ἀρχαιότητος μέχρι τῆς ἐποχῆς ἡμῶν, ἐκ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σωκράτους μέχρι τοῦ Φρα- γκλίνου, ἀφιέρωσαν τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν αὐτῶν ὅπως διαφωτίσωσι τὴν ἀνθρωπότητα.

Ὅπταν ὀφείλωμεν ν' ἀνασκησώμεν βα- ρὺ φορτίον, συνασπιζόμεθα βοηθούμενοι ἀ- μοιβαίως. Ὁ βίος ὡσπύτως εἶναι βαρὺ φορ- τίον διὰ τοὺς περισσοτέρους. Πλὴν διὰ τῆς εἰλικρινοῦς συνεννοήσεως, τοῦ θάρρους, τῶν ἀμοιβαίων προτροπῶν καὶ συμβουλῶν δύ- ναται τις νὰ ὑπερικήσῃ ὅλας τὰς δυσκο- λίας. Αὐτὸ τοῦτο προτιθέμαι νὰ πράξω

καὶ ἐγὼ σήμερον. Ὑψόνων τὴν φωνὴν σκο- πὸν ἔχω νὰ παροτρύνω ὑμᾶς πρὸς τὸ κα- λὸν καὶ τὸ ὠφέλιμον. Ἡ φωνὴ αὕτη εἶ- ναι εἰλικρινῆς διότι προέρχεται ἐκ τῆς καρδίας φίλου ὅστις ἐνθυμεῖται τὸ ρητὸν τοῦ ρωμαίου ποιητοῦ.

Homo sum: nihil humani a me alie- num puto

τούτέστιν ἄνθρωπος εἰμι καὶ εἰς μόνῃ τὰ ἀνθρώπινα συγκινοῦμαι.

Ἐπάρχει, κύριοι, θεότης τις φανταστι- κή, ἣν ἐπικαλοῦνται συνήθως οἱ ἄνθρωποι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἀ- ποδίδουσι μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν πρά- ξεων αὐτῶν. Ἡ θεότης αὕτη εἶναι ἡ Τύχη. Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ δὲν πιστεύω οὔτε εἰς τὴν Τύχην οὔτε εἰς τὸ Αὐτόματον καὶ δὲν προσπίπτω ἐνώπιον τῆς κυριαρχίας τῶν ψευδῶν τούτων θεοτήτων. Παραδέχομαι ὅ- τι τυχαία τινὰ περιστατικὰ ὕλως διόλου ἀνεξάρτητα τῆς θελήσεώς μας ἐπιρραΐζου- σιν εὐτυχῶς ἢ δυστυχῶς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας τύχης· πλὴν ἐὰν ἀναγνωρίζω τὴν ὑπαρξίν τῶν μονομερῶν καὶ ἰδιορρυθμῶν τούτων γεγονότων, ἀπορρίπτω τὴν πίστιν κα- τὰ τὴν ὁποίαν ἡ τύχη ἤθελε καταστήσει αἰτία καὶ διασάφους ὅλων τῶν πράξεων τῆς ζωῆς ἐνὸς ἀτόμου. Ἐὰν ἄνθρωπός τις εὐδοκίμησῃ εἰς τι, πάντες κραυγάζουσιν ὅ- τι ἔχει τύχην, ἐὰν δὲ ἀπεναντίας ἀποτύ- χη, λέγουσιν ὅτι δὲν ἔχει τύχην! Ἡ ἔκ- φρασις αὕτη ἢ κακῶς παριστάνουσα μοι- ραίαν τινὰ ἐνοίαν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα ν' ἀρνήται τὴν ἀτομικὴν εὐθύνην καὶ νὰ πα- ραλύῃ τὴν ἐνεργητικότητα, ἥτις εἶναι ἰδι- οφυῆς εἰς ἕκαστον ἐξ ἡμῶν. Ταφόντι, πῶς θέλετε ὁ ἄνθρωπος νὰ κινήται, ἢ νὰ ἐπι- χειρῇ δύσκολον ἐπιχείρησιν ἐὰν ἔχη ἀπό- λυτον ἀνάγκην τῆς ἀνωτέρας ταύτης δυ- νάμεως, δηλαδὴ τῆς τύχης, ἀνευ τῆς ὁποί- ας οὐδὲν ἤθελε κατορθώσει; Τότε λοιπὸν ἡ ἀληθὴς σοφία ἤθελεν εἶσθαι ἐκείνη τῶν Ἀσιασῶν οἵτινες ἐνώπιον πυρκαϊᾶς ἢ ἐ- πιδημίας τινὸς μένουσιν ἀπαθείς θεαταὶ κλίνοντες τὸν αὐχένα καὶ πιστεύοντες εἰς τὸ πεπρωμένον.

Ἐν τῇ ἐπιτυχίᾳ τῶν ἀτόμων, ἐν ταῖς διαφοραῖς αἰτίαις ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἐκάστῳ αὐτοῦ θέσει, ὑπάρχουσι λόγοι λίαν ἀναντιρρητοί, λίαν ψηλαφητοί, τοὺς ὁποίους θέλετε εὐρεῖ οὐχὶ ἐκτὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ βολιδοσκοποῦντες αὐτὸν τὸν ἴδιον ἀνθρώπον· θέλετε τοὺς εὐρεῖ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, ἐν τῷ χαρακτῆρι αὐτοῦ, ἐν τῇ ἰδιοσυγκρασίᾳ αὐτοῦ. Διατί π. χ. ὁ δεῖνα ἐργάτης κερδίζει περισσότερον τοῦ ἄλλου; διότι εἶναι καὶ προσεκτικώτερος καὶ ἰκανώτερος εἰς τὸ ἔργον του, καὶ διότι ἐξέλεξε καλητέραν τέχνην. Διατί δὲ μὲν εὐημερεῖ, ὁ δὲ στενοχωρεῖται; διότι ὁ μὲν πρῶτος εἶναι μᾶλλον οἰκονόμος, μᾶλλον λιτός, μᾶλλον ἀκριβής, ὁ δὲ δεύτερος, ὀκνηρὸς, ἄσωτος καὶ ἀκατάστατος.

Αἱ περιστάσεις ἐπιρραζουσιν ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, συμφωνῶ, ἀλλὰ δεόν νὰ ἡξεύρη τις νὰ ὤφελῃται καὶ νὰ γίνεταί κύριος αὐτῶν. Ποσάκις ἡ ἀκηδία, ἡ ὀκνηρία, ἡ μὴ ἀκριβεία, ἡ ἀδυναμία ὑπῆρξαν ἀφορμὴ ν' ἀπολέσωμεν λαμπράς περιστάσεις καὶ ἰκολούθως ν' ἀποδώσωμεν τοῦτο εἰς τὴν κακοτυχίαν ἡμῶν;

Ὅποταν λ. χ. μᾶς ὑποδεικνύουν ἐπικερδῆ τινα θέσιν ἀντὶ νὰ τρέξωμεν εἰς τὸ προσδιωρισμένον μέρος, ἀφίνομεν τινὰ καιρὸν νὰ παρέλθῃ μὴ λαμβάνοντες τὴν ἀπαιτούμενην πρόνοιαν καὶ σπουδὴν. Ἐντοσοῦτω τὴν θέσιν ταύτην τὴν λαμβάνει ἄλλος, μὴ δυνάμενοι δὲ ἀκολούθως νὰ τὴν καθέσωμεν, ἀποδίδομεν τοῦτο εἰς τὴν κακοτυχίαν μας. Ὅποταν ἐπιχειρῶμεν ἐργασίαν ἣτις ἀπαιτεῖ μεγίστην προσοχὴν, ἡμεῖς δὲ δεικνύομεν ἀμέλειαν ἣτις γίνεται πρόξενος τῆς ἀποτυχίας ἡμῶν, ἀμέσως ἀποδίδομεν ταύτην εἰς τὴν κακοτυχίαν μας. Ὅποταν ἡ ὑγεία ἡμῶν ἀπαιτῆ προφυλάξεις, ἡμεῖς δὲ δεικνύομεν ἀδιαφορίαν ἣτις γίνεται ἀφορμὴ ἀσθενείας τινός, ἀποδίδομεν καὶ τοῦτο εἰς τὴν κακοτυχίαν μας. Ὅποταν, καταβαίνοντες ἐκ τῆς ἀμάξης πρὶν σταματήσωσιν οἱ ἵπποι, πίπτωμεν καὶ συντρίβωμεν τὸν πόδα μας, ἀμέσως καταρῶμεθα τὴν τύχην.

Εἰς ὅλα ταῦτα θέλω ἀπαντήσει αὐστηρῶς καὶ μὲν, πλὴν δικαίως. Ἐπρεπε νὰ ὑπάγωμεν ἀμέσως ἐνθα ἡ θέσις ἦτο κενὴ καὶ ἠθέλομεν τὴν ἀπολαύσει. Ἐπρεπε νὰ καταβάλλωμεν πᾶσαν φροντίδα ὅπως ἐπιτύχωμεν εἰς τὴν ἐργασίαν μας. Ἐπρεπε νὰ λάβωμεν τὰς ἀπαιτούμενας προφυλάξεις ἵνα μὴ ὑποπέσωμεν εἰς ἀσθενείας. Ἐπρεπε νὰ μετριάσωμεν τὴν ὀρμὴν μας ἐξερχόμενοι ἐκ τῆς ἀμάξης καὶ τοιουτοτρόπως δὲν ἠθέλομεν συντρίψαι τὸν πόδα μας. Βλέπετε λοιπὸν ὅτι τὰ περισσότερα δυστυχῆματα προέρχονται ἐξ ἡμῶν τῶν ἰδίων καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς τύχης.

Ἐννοῶ ὅτι εἶναι ὀχληρὸν καὶ ἐπίπονον νὰ ἐπιτηρῆ τις τὸν ἑαυτόν του τοσοῦτον αὐστηρῶς, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ παραβῆ τὸν ἐλαχίστον κανόνα τῆς φρονήσεως, χωρὶς νὰ τιμωρῆται αὐστηρῶς διὰ τὴν παράβασιν ταύτην. Πλὴν οὗτος εἶναι ὁ νόμος τῆς ἀνθρωπότητος τὸν ὁποῖον οὐδεὶς δύναται νὰ διαφύγῃ εἰς οἰανδήποτε τάξιν τῆς κοινωνίας καὶ ἂν εὐρεθῇ. Ἄλλ' ἐὰν ὁ νόμος οὗτος ἦναι αὐστηρὸς, εἶναι ὁμοῦς παρηγορητικὸς, καθότι θέτει ἐν τῇ ἐξουσίᾳ ἡμῶν τὴν νίκην ἢ τὴν ἥτταν ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ζωῆς. Βεβαίως τὸ νὰ θέλῃ τις νὰ καταργῆ τὴν *Τύχην* ἢ τὴν *Βίμαρμένην*, καταργεῖ τις πολλὰς προφάσεις, πολλὰς δικαιολογήσεις ὑπὲρ τῶν παραπτωμάτων ἡμῶν, πλὴν ὁμοῦς δὲν πρέπει εἰς τὴν ἡλικίαν μας νὰ μιμῶμεθα τὴν τροφὴν ἐκείνην ἣτις, ἀντὶ νὰ διορθώσῃ τὸ τέκνον διὰ τὴν ἀπροσεξίαν του, κτυπᾷ τὸν λίθον ἐπὶ τοῦ ὁποῖου συνεκρούσθη.

Ἄς συνεθίσωμεν μᾶλλον εἰς τὰς ἀρχὰς ἐκείνας τῆς προσωπικῆς εὐθύνης, ἣτις εἶναι βᾶσις τῆς φρονήσεως καὶ τῆς εὐτυχίας, ἀρχὰς κηρυχθείσας ὑπὸ τῆς ἑρθοπροσόνης τοῦ λαοῦ λέγοντος, *ὅ,τι σπεῖρεις θὰ θερίσης*.

Πρὶν ζητήσω τὰ μέσα τὰ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου συντελοῦντα ὠφελίον νὰ σᾶς ἀποδείξω τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ὅτι ὁ ἀνθρώπος θὰ ἡδύνατο νὰ ἦναι ἐν μέρει ὁ αὐτοῦργος τῆς εὐτυχίας ἢ τῆς δυστυχίας του. Διὰ νὰ σᾶς καταπέσω ἄς

λάβω ἐν παραδείγματι τὸ ὁποῖον θέλει προξενήσει ἐντύπωσιν εἰς τὸ πνεῦμά σας, καθότι ἐξάγεται ἐκ μιᾶς τάξεως ἰδεῶν, αἰτινες δὲν ἀμφιβάλλω ἐπασχολοῦν τὴν στιγμήν ταύτην τὴν διανοίαν σας. Πρόκειται περὶ τοῦ πλοῦτου. Διὰ πολλοὺς ὁ πλοῦτος εἶναι ἡ εὐτυχία. Ἡ ἰδέα ὁμοῦς αὕτη εἶναι ἀπατηλὴ καὶ ψευδής. Ὁ πλοῦτος δὲν εἶναι ἡ εὐτυχία, ἀλλ' εἶναι ἀπλῶς μέσον τοῦ νὰ ἦναι τις εὐτυχής. Νὰ ἔχη τις χρήματα εἶναι πρᾶγμα ὠφέλιμον καὶ ἀναγκαῖον, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶμαι πλούσιος δὲν θέλω μιμηθῆ τὴν ἀλώπεκα τοῦ μύθου ἣτις ἐνώπιον τῶν κρεμαμένων σταφυλῶν τὰς ὁποίας δὲν ἡδύνατο νὰ φάγῃ ἐλεγεν, ὅπως παρηγορήσῃ τὴν λύπην της, ὅτι δὲν ἦσαν ὄριμοι.

Ἐντούτοις, ἐὰν ἦναι παιδαριῶδες νὰ περιφρονῆ τις τὰ χρήματα καὶ ν' ἀρνῆται τὴν δύναμίν των, δὲν πρέπει ὡσαύτως νὰ τὰ ἐκτιμᾷ τις παραπολὺ παραγνωρίζων τὴν πραγματικὴν αὐτῶν ἀξίαν. Ὁ ἀνθρώπος δύναται νὰ ἦναι εὐτυχής ἢ δυστυχής ἀναλόγως τῆς καλῆς ἢ κακῆς χρήσεως ἣν κάμνει ἐξ αὐτῶν.

Ὅποταν βλέπωμεν ἄτομον τι περιστοιχούμενον ὑφ' ὅλων τῶν ἀγαθῶν τῆς τύχης ἀμέσως λέγομεν «Ἴδου εὐτυχὴς ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης.» Πλὴν ἄς μὴ κρίνωμεν τόσον ἑσπευσμένως καὶ ἄς ἴδωμεν ὁποῖαν χρῆσιν κάμνει τῶν θησαυρῶν του πρὶν ἐπαφίσωμεν εἰς αὐτὸν τὸ ἀπολυτῆριον τῆς εὐδαιμονίας. Ὁ Λαθροῦερος ἔγραψε λίαν ὀρθῶς τὰς ἐξῆς ἀληθείας.

«Ἐκεῖνος εἶναι πλούσιος ὅστις ἀπολαμβάνει περισσότερα τῶν ὅσων δαπανᾷ καὶ ἐκεῖνος εἶναι πτωχὸς τοῦ ὁποῖου ἡ δαπάνη ὑπερβαίνει τὴν εἴσπραξιν. Ὁ ἔχων δύο ἑκατομμύρια εἰσδήματα δύναται ἕνεκα τῆς σπατάλης του νὰ ἦναι κατ' ἔτος ἐλλειπὴς ἐκ 500 λιρῶν».

Τῶνόντι, τί σκέπτεσθε περὶ ἐκείνου, ὅστις ἔχων τὸν τρόπον νὰ δαπανᾷ 400 δραχμὰς καθ' ἑκάστην, ἔχει ὁμοῦς τὸ πάθος τῆς πολυτελείας ἣτις τὸν κάμνει νὰ δαπανᾷ 200; ἢ περὶ τοῦ φιλαργύρου ὁ-

στις μεθ' ὅλα τὰ πλοῦτη αὐτοῦ στερεῖται πάντων καὶ ζῆ ἀθλίως συλλογιζόμενος μόνον πῶς νὰ ἐπισωρεύῃ χρήματα;

Ἴδου λοιπὸν ἀνθρώποι οἵτινες εἶναι μᾶλλον ἀξιολύπητοι ἡμῶν, μολονότι τὸ ἐξωτερικὸν τοὺς καθιστᾷ ἐπιθυμητούς. Βλέπετε λοιπὸν ὅτι ἡ εὐτυχία δὲν συνίσταται κυρίως εἰς τὴν δεῖνα ἢ δεῖνα εὐνοίαν τῆς τύχης ἢ εἰς τὴν δεῖνα ἢ δεῖνα περίστασιν, ἀλλ' ὅτι ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου ἐκ τοῦ ὁποῖου ἀπολαμβάνομεν τῆς εὐνοίας ταύτης, ἢ ἐκ τῆς χρήσεως ἣν κάμνομεν καὶ ἐπομένως ἐκ τῆς θελήσεως ἡμῶν.

Καὶ ἐντούτοις εἰμεθα φρονιμώτεροι ἐν τῇ πτωχείᾳ ἡμῶν τοῦ φιλοδόξου ἐκείνου ὅστις δαπανᾷ ὑπεράνω τῶν δυνάμεων του, ἢ τοῦ φιλαργύρου ὅστις δὲν ἡξεύρει νὰ κάμνη χρῆσιν τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ; Δυστυχῶς νομίζομεν ὅτι ἠθέλομεν ὠφελῆθῃ ἐκ τοῦ πλοῦτου, ἐνῶ ἀμελοῦμεν νὰ φανώμεν φρόνιμοι ἐν τῇ μετρίότητι. Δὲν ὑπάρχει ἐργάτης μὴ ὑποπίπτων εἰς τὴν πλάνην ταύτην καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχουν μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν μου ἐργάται τινές, θέλω ἐκλέξει μεταξὺ τῶν καθημερινῶν αὐτῶν ἐπασχολήσεων ἐπιχειρήματα τινὰ πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ θέματός μου.

Ὁ ἐργάτης λαμβάνει ἡμερομισθία διὰ τῶν ὁποίων μόλις δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς καθημερινὰς αὐτοῦ ἀνάγκας. Ἐνῶ λοιπὸν οἱ πόροι αὐτοῦ εἶναι λίαν περιορισμένοι, ὁποῖαν χρῆσιν κάμνει τῆς ἀντιμισθίας αὐτοῦ καὶ εἰς τί δαπανᾷ τὰ ὀλίγα χρήματά του; Ὅποια φρόνησις, ὁποῖα ἰκανότης δὲν ἀπαιτεῖται ὅπως ἐπαρκέσῃ εἰς ὅλας τὰς ἀπαραιτήτους δαπάνας τῆς οἰκιακῆς αὐτοῦ διευθετήσεως, καὶ ἐντούτοις μετὰ τῆς μεγαλητέρας ἀπερισκεψίας θυσιάζει συχνάκις ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν τὴν ἡσυχίαν του, τὴν εὐτυχίαν ὀλοκλήρως ἐβδομάδος. Ὁ δαπανῶν λοιπὸν ἀδίκως 400 γρόσια εἶναι ἐπίσης πταιστής ὡς ἐκεῖνος ὅστις ἐξοδεύει ἀδίκως 400 δραχμὰς τὸ ποσὸν δὲν σημαίνει τίποτε.

Ἐγνώρισα πολλοὺς ἐργάτας οἵτινες κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πληρωμῆς των ἐλογαί-

ριαζον πᾶν ὅτι εἶχον ἐξοδεύσει εἰς τὸ κρασποπωλεῖον ἢ χάσει εἰς τὸ χαρτοπαίγιον. Ἦκουσα μερικοὺς ἐξ αὐτῶν νὰ λέγουν ὅτι εἶχον καταβροχθήσει εἰς ὀλίγας στιγμὰς τὸ ἡμῖσι τῆς ἀντιμισθίας των. Συλλογιζόμενος δὲ τὰς στερήσεις καὶ τὰς λύπας τὰς ὁποίας ἤθελον ἐπιβάλλει εἰς τοὺς πτωχοὺς τούτους ἐργάτας αἱ βρῆχεται αὐταὶ στιγμαὶ ὑποτιθεμένης ἡδονῆς, ἐλευσιολόγουν τὴν θέσιν τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν.

Οἱ ἄνθρωποι ὁμοῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, συνεθίζουσι νὰ λέγουν ὅτι ἡ διασκέδασις εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ὅτι πρέπει νὰ λησμονώμεν τὰς θλίψεις μας. Δὲν καταδικάζω ἐκείνους οἵτινες σκέπτονται οὕτω, οὔτε θέλω ν' ἀποβάλλω τὴν τέρψιν ἐκ τῶν οἰκογενειῶν. Ἀγαπῶ μάλιστα νὰ βλέπω τὸν ἐργάτην ἐξερχόμενον μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ ἀπολαμβάνοντα ἐντὸς τῶν ὁρίων ἀθῶας διασκεδάσεως καὶ τέρψεως. Δέον ὁ ἐργάτης νὰ λαμβάνῃ ἀναψυχὴν τινὰ παύων ἐκ τῶν ἐργασιῶν του. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐκλέγῃ διασκεδάσεις ἀθῶας μὴ ἀφίνων κατόπιν αὐτοῦ οὔτε δυσπερέσειαν οὔτε πικρίαν. Ὡς πρὸς τὰς θλίψεις, αὐταὶ δὲν λησμονοῦνται οὔτε διὰ τῆς ἀσωτείας οὔτε διὰ τοῦ οἰνοπνεύματος, ἀπεναντίας διὰ τοῦ μέσου τούτου καθίστανται καὶ ὀξύτεραι καὶ ἰσχυρότεραι. Ἐάν τις ἦναι δυστυχὴς ὑπάρχει μωρία ἐκ μέρους αὐτοῦ ν' αὐξάνῃ αὐτοθελῶς τὴν δυστυχίαν του.

Εἶναι λοιπὸν πασιδῆλον ὅτι εἰς ὁποιαδήποτε τάξιν τῆς κοινωνίας καὶ ἂν εὐρεθώμεν, αἰσθανόμεθα πάντες μοιραίως τὰς συνεπειὰς τῶν πράξεών μας. Ἡ εὐτυχία εἶναι λοιπὸν ἡ ἀνταμοιβὴ τῶν προσπαθειῶν ἃς σπουδαίως κατεβάλαμεν καὶ οὐχὶ τὸ ἀποτέλεσμα τυφλῆς καὶ ἀλλοπροσάλλου τύχης.

Πλὴν αἱ προσπάθειαι αὐταὶ δέον ν' ἀρχίσωσιν ἐκ τῆς γενετῆς τοῦ ἀτόμου. Ἴδου τέκνον ὑπερ γεννᾶται ἐν τῷ μέσῳ οἰκογενείας ἐργατῶν. Ἐκ τῆς στιγμῆς ταύτης, πιστεύσατέ μοι, κύριοι, ἐκ τῆς εἰσόδου τοῦ ὄντος τούτου ἐν τῇ ζωῇ, τὸ ζήτημα τῆς

εὐτυχίας ἢ τῆς δυστυχίας προβάλλεται δι' αὐτό. Βεβαίως τὸ μικρὸν καὶ ἀσθενὲς τοῦτο πλάσμα δὲν δύναται νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο, πλὴν οἱ γονεῖς ὀφείλουσι ἐκ τῆς ἡμέρας ταύτης νὰ ἐπασχοληθῶσι διὰ τὸ μέλλον αὐτοῦ. Δυστυχῶς ὀλίγοι εἶναι ἐκεῖνοι οἵτινες σκέπτονται ὅτι ἐκ τῆς νεότητος ἐτοιμάζεται ἡ τύχη τοῦ ἀτόμου ἣτις θέλει ἐπιρραεῖται τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του. Δὲν γνωρίζομεν πόσον αἱ τρυφεραὶ αὐταὶ ψυχαὶ λαμβάνουσιν εὐκόλως τὴν σφραγίδα τοῦ καλοῦ ἢ τοῦ κακοῦ. Σὰς συνέθειαν ποτὲ νὰ κάμῃτε ἐλαφρὰς τινὰς ἐκτομὰς ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ νέου τινὸς δένδρου; Ἐάν παρατηρήσητε μετὰ παρέλευσιν ἐπτὰ ἢ ὀκτῶ ἐτῶν τὸ αὐτὸ δένδρον θέλετε ἰδεῖ ἐγκεχαραγμένον τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σεῖς οἱ ἴδιοι ἐχαράξατε. Ἄντι νὰ ἐξαλειφθῇ, ἀπεναντίας ἠύξησε μετὰ τῆς ἡλικίας τοῦ δένδρου. Οὕτω συμβαίνει καὶ εἰς τὰς νέας ψυχὰς τῶν τέκνων. Αἱ ἐντυπώσεις τῆς νεανικῆς ἡλικίας μένουσι βεβαίαι καὶ ἀνεξάλειπτοι μέχρι βαθυτάτου γήρατος. Ἐκεῖνοι λοιπὸν οἵτινες μεταξὺ ἡμῶν εἶναι, ἃς θέλουσιν εἶσθαι πατέρες οἰκογενείας, ἃς ἐπιμελῶνται μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας τὴν ἠθικὴν ἀνατροφὴν τῶν υἱῶν ἢ τῶν θυγατέρων των. Διὰ τοῦ μέσου τούτου θέλετε καταστήσει εὐτυχῆ καὶ εὐδαίμονα τὸν βίον αὐτῶν. Παλῶν δὲ περὶ ἀνατροφῆς δὲν ἐννοῶ τὰ ξηρὰ καὶ τυπικὰ γράμματα, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὴν ἀνατροφὴν ἐκείνην ἣτις πηγάζει ἐκ τῆς καρδίας καὶ ἣτις ὁμολογουμένως χωλαίνει παρ' ἡμῖν. Λέγω ἀνατροφὴν καὶ οὐχὶ ἐκπαίδευσιν, δύο λέξεις τὰς ὁποίας συγχέομεν πάντοτε καὶ αἱ ὁποῖαι κεχωρισμέναι καταντῶν ἢ μέγας κίνδυνος, δηλαδὴ ἡ μάθησις ἄνευ τῆς ἀνατροφῆς ἢ πικρὸς χλευασμὸς ἢ ἀνατροφὴ ἄνευ τῆς μαθήσεως. Καὶ ὅπως ἡ μία χρησιμεύει ὡς ὑποστήριγμα εἰς τὴν ἄλλην, δέον ἢ θρησκεία νὰ ἦναι κρηπίς. Ἡ μάθησις, χωριζομένη τῆς ἠθικῆς, καθιστᾷ πολλάκις τὸν ἄνθρωπον δεξιώτερον πρὸς τὴν κακίαν. Ἡ πολυπειρία καὶ πολυμαθία μετὰ κακῆς ἀγωγῆς

γίνονται πολὺ μείζων ζημία, λέγει λίαν ὀρθῶς ὁ Πλάτων.

Ἡ λέξις ἀνατροφή εἶχε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἄλλην ἔννοιαν ἢ ἢν ἀποδίδομεν αὐτῇ σήμερον. *Educit obstetrix* λέγει ὁ Βάρρων, *educat nutrix, instituit pedagogus, docet magister*. Οὕτω λοιπὸν ἡ ἀνατροφή, ἡ διδασκαλία καὶ ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι ἐν τῷ ἀντικειμένῳ αὐτῶν πράγματα τοσοῦτον διάφορα ὅσον ἡ μήτηρ, ὁ παιδαγωγὸς καὶ ὁ διδάσκαλος. Ὁ γινώσκων νὰ ὑπομένη μετὰ θάρρους τὰς περιπετείας τοῦ βίου τούτου εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ καλύτερον ἐκπαιδευθεὶς. Ὁ τυχὼν ἐλευθέρως καὶ ὑγιᾶς ἀνατροφῆς λαμβάνει ὡς γνώμονα εἰς τὰς πράξεις αὐτοῦ τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἐναρέτως, δὲν βλάπτει οὔτε κακολογεῖ οὐδένα, εἶναι μετριώφρων καὶ γνωρίζει νὰ κυβερνᾷ τὸν ἐαυτὸν του εἰς τὰς καλὰς καθὼς καὶ εἰς τὰς κακὰς περιστασεις τοῦ βίου του. Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ἡ πραγματικὴ ἀνατροφή συνίσταται ὀλιγώτερον εἰς παραγγέλματα ἢ εἰς ἀσκήσεις. Ἀρχίζομεν νὰ διδασκώμεθα ἅμα εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ζωὴν, ἡ ἀνατροφή ἡμῶν ἀρχίζει μετ' ἡμῶν, ὁ πρῶτος ἡμῶν διδάσκαλος εἶναι ἡ μήτηρ. Ἡ ἀνατροφή λοιπὸν τῶν τέκνων τότε μόνον δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ὁσάκις διδάσκαλοι καὶ γονεῖς ἐκ συμφώνου ἀποφασιζοῦσι περὶ τῆς τύχης αὐτῶν. Ἀλλὰ πῶς θέλετε παρ' ἡμῖν ὁ νέος νὰ προκόπη ὅταν δὲν λαμβάνῃ παρὰ τῶν γονέων αὐτοῦ οὐδεμίαν ἐπίπληξιν, οὐδεμίαν τιμωρίαν, τὴν παραμικρὰν νοουθεσίαν; Ὁ διδάσκαλος πολλάκις ἐλέγχει, οἱ δὲ γονεῖς ἀδιαφοροῦσι εἰς τοῦτο. Ὁ διδάσκαλος ἐπιβάλλει τιμωρίας, οἱ δὲ γονεῖς οὐ μόνον δὲν ἐφαρμόζουσιν αὐτάς, ἀλλ' ἐνίοτε κατακρίνουσιν ἐνώπιον τῶν τέκνων των τὴν διαγωγὴν τοῦ διδασκάλου. Ἴδου κύριοι, διατί παρ' ἡμῖν ἡ νεολαία φθείρεται μὴ παρέχουσα χρηστὰς ἐλπίδας ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος. Ἐξ ἄλλου ἢ ἀδιαφορία καὶ ἡ ὑλικότης ἣτις ἐπιπολάζει παρ' ἡμῖν, ἔκαμαν ὥστε θρησκεία, γράμματα, ἐπιστήμαι καὶ πᾶν ὅτι ὑψηλὸν καὶ

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Η')

ὠραῖον κατέστη ζήτημα δευτερεύον μὴ χρῆζον οὐδεμιᾶς προσοχῆς καὶ μελέτης. Ἐξετάσατε ὅλα τὰ ἡμέτερα καταστήματα, ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας καὶ θέλετε εὐρεῖ παντοῦ τὴν ὕλην ὑπερπεροῦσαν τοῦ πνεύματος. Παντοῦ βλέπει τις ἀναρχίαν, ἀσυμφωνίαν, ἔλλειψιν περὶ θρησκείας καὶ τὸ χεῖριστον πάντων τὴν αἰσχροκέρδειαν καὶ καπηλείαν, ἣτις εἰσεχώρησε καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἱερώτερα ἡμῶν καθιδρύματα. Τὰς δημοσίας θέσεις, ἐν αἷς ὄφειλε νὰ προσεστανται ἄνδρες τίμιοι καὶ ἱκανοί, τὰς κατέχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἰδιοτελεῖς, ἐπιπόλοιοι καὶ ἄνευ σταθερῶν ἀρχῶν ἄνθρωποι. Ἐνταῦθα ὥσπερ καὶ ἐν Ἑλλάδι δὲν ἐνοήσαμεν εἰσέτι ἄλλο ἐκπαιδεύσεις, ἄλλο διδασκαλίαν καὶ ἄλλο ἀνατροφή. Νομίζομεν ὅτι διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν σχολείων, τῶν γραμματικῶν καὶ τῶν κανονισμῶν θέλομεν δυνηθῆ νὰ μορφώσωμεν πολίτας ἀγαθοὺς καὶ ἐναρέτους. Ἀπάτη, κύριοι, καὶ ἀπάτη μεγάλη. Ὅσον ἀπλούστερα καὶ φυσικώτερα ἀναθρέψωμεν τὰ τέκνα μας τόσο εὐτυχέστερα καὶ τιμιώτερα θέλομεν καταστήσει αὐτά. Ὅπου ὑπάρχει πληθὺς δικαστηρίων καὶ δημοσίων ὑπαλλήλων, ὁρμαθὸς νόμων καὶ νομοσχεδίων οὐδέποτε ἐκτελουμένων, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ περισσοτέρα σοφιστία, περισσότερο ψεῦδος, περισσοτέρα διαφθορὰ, μεγαλύτερα δυσπιστία. Διατί ἡ ἐλευθέρω μέρει τοῦ ἔθνους δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς προσδοκίας τῶν ἔσω καὶ ἔξω ὁμογενῶν; Τίς πταίει; Ποῦ ἐγκείται τὸ κακόν; Διατί ὁ δεῖνα ὑπάλληλος ἢ ὁ δεῖνα ὑπουργὸς ἅμα καθέξῃ τὴν θέσιν δεικνύεται πρὸς τοὺς ἄλλους τύραννος, ἀδικος, ὑπουλος, πανούργος καὶ πλεονέκτης; διότι, κύριοι, δὲν ἔτυχε τῆς δεούσης ἀνατροφῆς, διότι ἡ καρδία αὐτοῦ ἐμεινε ξηρὰ καὶ ἄγονος, διότι πρὸ πάντων δὲν ἔλαβεν ἱκανὴν θρησκευτικὴν ἀνατροφὴν, περιορισθεὶς μόνον εἰς τὰ ξηρὰ καὶ σχολαστικὰ γράμματα, ἄτινα μᾶλλον βλάβη ἢ ὠφέλειαν ἐπροξένησαν εἰς τὸν νοῦν του· διότι ἡ σπουδαζούσα νεολαία γινώσκει μᾶλλον τὰ ἄθλα

τοῦ Ἡρακλέους ἢ τοῦ Θησέως παρὰ τὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως· διότι σήμερον ἡ πλεονεξία ἐκυρίευσεν τὰς καρδίας τῶν περισσοτέρων, διὰ τῶν χρημάτων τὰ πάντα κατορθοῦνται, δικαιοσύνη, θρησκεία καὶ πᾶν ὅ,τι ἱερὸν καὶ ὅσιον κατέστη πορισμὸς καὶ αἰσχρὰ ἀργυρολογία· διότι τὰ κόμματα καὶ ἡ συγκέντρωσις ἐμποδίζουσι τὴν ὕλικὴν καὶ ἠθικὴν προαγωγὴν τοῦ ἔθνους (*), διότι ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸ ἔθνος ἐτρέπη τὴν σχολιὰν καὶ οὐχὶ τὴν εὐθειαν ὁδὸν τῆς μαθήσεως καὶ τῆς παιδείας. Ἐκ τούτων πάντων συνάγεται ὅτι ὅπως τὸ ἔθνος ἀνακτήσῃ τὸν ἀπολεσθέντα καιρὸν καὶ περιστείλῃ τὴν ἄωρον αὐτῆν παρακμὴν ὀφείλει ν' ἀποβάλῃ τὴν Ἀσιατικὴν καὶ βυζαντινὴν ἐκείνην ἀνατροφὴν ἣτις ἐνεκα καιρικῶν περιστάσεων ἐρριζώθη ἐν ταῖς καρδίαις τῶν περισσοτέρων καὶ ἣτις ἐπέφερε μωρίας καὶ ἀκαταλογίστους συμφορὰς εἰς τὸ πολυπαθὲς ἡμῶν ἔθνος. Ἄς μορφώσωμεν λοιπὸν πρῶτον καλὰς καὶ χρηστὰς μητέρας, καλοὺς παιδαγωγούς, ἠθικοὺς διδασκάλους, ἃς διδάσκωνται τὰ τέκνα τὰς ἀρχὰς τῆς χριστιανικῆς πίστεως ὑπὸ ἱερέων πεπαιδευμένων καὶ ἐναρέτων, ἃς βλέπωσι τὰ μικρὰ ταῦτα πλάσματα ἐντὸς τῆς πατρικῆς ἐστίας τὴν ἀπλότητα, τὴν ὁμοφροσύνην, τὴν ἀμοιβαίαν ἀφοσίωσιν, τὴν ἀγάπην καὶ οὐχὶ τὴν πολυτέλειαν, τὴν ἀσωτίαν, τὴν κραιπάλην καὶ τὴν διχόνοιαν. Τὰ λάθη αὐτῶν ἃς ἐπικυρώσονται μὲν γλυκύτητα καὶ δεξιότητα, διότι ἂν ἀρχίσουν ν' ἀποστρέφονται τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν, θέλετε τὰ προετοιμάσει νὰ μὴν ὑποτάσσονται εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν διδασκάλων καὶ ἐν γένει τῶν ἀνωτέρω αὐτῶν.

(*) Ἐνεκεν τῆς ἐπαρκτοῦ συγκεντρώσεως οἱ τελευταῖοι ὑπουργοὶ ἐν Ἑλλάδι ἐχειροτόνουσαν Ἀρχιερεῖς τοὺς πλειοδοτοῦντας, ἐνῶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς ἀνήκει κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Διὰ τοῦ μέσου τούτου εἰσῆγγον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ τὴν μισαρὰν σιμωνίαν καὶ δωροδοκίαν πρὸς ὄλεθρον τοῦ ὅλου ἔθνους.

Τέλος πρέπει νὰ ἐμποδίζωμεν τὰ τέκνα νὰ περιπλανῶνται εἰς τὰς ῥύμας καὶ τὰς ὁδοὺς. Ἡ ὁδὸς εἶναι ὀλεθρία διδασκαλία διὰ τὴν νεολαίαν. Γνωρίζω καλῶς ὅτι πολλάκις τὸ οἶκημα εἶναι μικρὸν, ὅτι τὰ νήπια εἶναι θορυβώδη καὶ ὀχληρὰ, ὅτι ἡ μήτηρ εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἐξέρχεται ἐκ τῆς οἰκίας ὅπως προνοήσῃ διὰ τὰς οἰκογενειακὰς αὐτῆς ἀνάγκας, οὐχ' ἦττον ὅμως οἱ γονεῖς χρεωστοῦν νὰ ἐμποδίσωσι τὰ τέκνα τῶν νὰ συγάζουν εἰς τὴν δημοσίαν ὁδὸν τὴν τοσοῦτον καταστρεπτικὴν διὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα αὐτῶν. Τίς δὲν ἤκουσε πολλάκις τὰ παιδιά ταῦτα ἐκφέροντα τὰς αἰσχυρότερας βιολογίας φωνάζοντα, κτυποῦντα, κενερίζοντα καὶ περιπαίζοντα τοὺς διαβάτας; Πολλὰ ἐξ αὐτῶν συναθροίζονται εἰς τὰς πλατείας πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ παίξωσι τυχερὰ παιγνίδια, ἐνταῦθα δοκιμάζουσι τὰς πρῶτας ἐντυπώσεις τοῦ τρομεροῦ πάθους. Εἶναι ἀναίσχυνη, ἀθάδη ἢ γλώσσα αὐτῶν καταντὰ βάνους καὶ ὑβριστικὴ, πρᾶγμα ὅπερ προξενεῖ τὴν χειρότεραν ἐντύπωσιν καὶ τὴν μεγαλύτεραν θλίψιν διότι ἡ τραχύτης, ἡ ἀναισχυντία, ἡ προπέτεια καὶ ἡ ἀθυροστομία πρέπει ν' ἀποβάλλωνται ἐξ ὅλων τῶν τάξεων τῆς κοινωνίας. Δύο τινὰ ἰδίως διακρίνουσι τὸν κόσμον καὶ ἐνάρετον νέον, ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεως καὶ ἡ καλὴ συμπεριφορά. Πλὴν τὰ προσόντα ταῦτα δὲν τὰ ἀποκτᾷ τις βεβαίως διαμένων ἐν τῇ ὁδῷ ἢ συναναστρεφόμενος φαύλους καὶ κακοῦθους νέους. Τρέμω συλλογίζόμενος τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν τέκνων εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν πρώτων αὐτῶν παθῶν. Ἡ μόνη θεραπεία εἶναι ἡ πολυχρόνιος αὐτῶν φοίτησις ἐν τοῖς δημοσίοις σχολείοις, πρὸς δὲ καὶ ἡ παρουσία αὐτῶν εἰς τὴν πατρικὴν ἐστίαν ἐνθα δὲν ν' ἀκούωσι κατὰ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν πρακτικὴν καὶ ὠφέλιμον τινα διδασκαλίαν.

Ἐντοσοῦτω ἐπέρχεται ἡ ὥρα τῆς μαθητείας. Ἴδου ἀκόμη ἐπίσημος στιγμὴ ἣτις ἀφίνει παντοτεινὴν ἐνθύμησιν ἐφ' ὅλης τῆς

ὑπάρξεως ἡμῶν! Ὅποτεν πρόκειται νὰ ἐκλέξῃ τις τέχνην δι' ἐν τέκνον δὲν ἀρκεῖ νὰ παρατηρῇ τὴν δεξιότητα αὐτοῦ εἰς τὰ ἐργόχειρα ἢ τὴν ὑποτιθεμένην ὠφέλειαν· πρέπει νὰ ὑπολογίξῃ τις τὴν κλίσιν του καὶ νὰ μὴν ἀποφασίξῃ ἑλαφρῶς κατὰ τὰς πρῶτας διαδηλώσεις τῆς κλίσεως ταύτης. Ἐκ τούτου ἐξαρτᾶται τὸ μέλλον αὐτοῦ. Πρέπει νὰ σκεφθῶμεν ὅτι τὸ τέκνον καθ' ὅλον τὸν βίον του θέλει μείνει προσκεκολλημένον εἰς τὴν τέχνην ταύτην καὶ ὅτι ἐὰν δὲν φέρῃ εἰρὴν μέτριον ἐνδιαφέρον, θὰ ἦναι πάντοτε ἐργάτης πτωχὸς, κερδίζων ὀλίγα, δυσσαρεστημένος διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ διὰ τοὺς ἄλλους. Ἡ εὐτυχία λοιπὸν τῶν τέκνων σας εἶναι εἰς τὰς χειρὰς σας. Εἰς ὑμᾶς ἐναπόκειται ἡ μαθητεία αὐτῆ νὰ γείνη πρόξενος ὕλικῆς καὶ ἠθικῆς ὠφελείας. Πρὸ πάντων δὲ δὲν πρέπει νὰ φορτώνωμεν τὸν νέον μὲ ὑπερβολικὰ βάρη, δυσανάλογα εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν του. Ὑπάρχουσι προϊστάμενοι ἐννοοῦντες τὸ ἱερὸν τοῦτο καθήκον, εἰς δὲ τὴν Εὐρώπῃ φιλανθρωπικαὶ ἐταιρεῖαι ἐπαγρυπνοῦσιν εἰς τὴν αὐστηρὰν ἐκτέλεσιν τῆς παρὰ τῶν γονέων ἐμπιστευθείσης σοβαρᾶς ἐντολῆς.

Ὁ νεανίας γενόμενος ἐφηβὸς ἐτοιμάζει αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴν τύχην του. Ἀλλὰ, τὸ ἐπιναλαμβάνω, μόνον ἡ προηγουμένη αὐτοῦ ἀνατροφή δύναται νὰ ἐπιρροῇ ἐπὶ τῆς διαγωγῆς καὶ ἐπὶ τῆς εὐτυχίας του. Νομίζετε ὅτι ἐκεῖνος ὅστις ὑπῆρξεν ἠθικὸς, ἐπιμελής, φιλήσυχος, ἥπιος, ὅστις ἔλαβεν ἰκανὴν προκαταρκτικὴν ἐκπαίδευσιν, ὅστις ἔλαβεν ὠφέλιμον μαθητείαν, δὲν θὰ ἦναι εὐτυχὴς ἐργάτης ἐὰν ἐπιμένῃ ἐν τῇ εὐθείᾳ ὁδῷ; Ἐχω τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ νέος ἐκεῖνος θέλει εὐδοκίμησαι. Μὲ τοῦτο ὅμως δὲν ἐννοῶ ὅτι ὅπως φθάσῃ τις εἰς τὴν εὐδαιμονίαν ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ ὅλας τὰς ἀρετάς. Θὰ ἦτο ν' ἀπαιτήσῃ τις παραπολὸν, πλὴν ὑπάρχουν ἀρεταὶ τινες αἰτινὲς ἐξασφαλίζουσαι φυσικῶ τῷ λόγῳ τὴν εὐτυχίαν εἰς ἐκεῖνον ὅστις τὰς κατέχει καὶ θέλω σὰς τὸ ἀποδείξει.

Σὰς ὠμίησα περὶ τῆς τάξεως, δὲν ἐπιανέρχομαι ἐπὶ τῷ ἀντικειμένῳ τούτου. Σὰς εἶπον πῶς δύναται τις νὰ γείνη εὐτυχὴς κάμων χρῆσιν τῆς ἀντιμισθίας αὐτοῦ φρονίμως καὶ ἐπιτηδεῖως. Περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι ἡ πίστωσις ἢ ἀναπληρωσασα στιγμιαίως τὰς ὑπὸ τῆς ἀταξίας προερχομένας καταγρήσεις εἶναι τὸ ὀλεθριώτερον τῶν μέσων, καθότι συνειθίζει τὸν ἐργάτην νὰ ἱκανοποιῇ πρὸς στιγμὴν τὰς ἐπιθυμίας του χωρὶς νὰ σκέπτηται περὶ τοῦ μέλλοντος του.

Ἐὰν τώρα ἐκτὸς τῆς τάξεως ἐνώσωμεν τὴν οἰκονομίαν, τὴν σωφροσύνην, τὴν πρόνοιαν τὴν εὐσέθειαν καὶ τὴν ἐγκράτειαν ἢ εὐτυχία ἡμῶν θὰ ἦναι βεβαία καὶ ἀσφαλὴς. Ἡ οἰκονομία εἶναι ἀρετὴ δύσκολος, ἀδύνατος ἴσως διὰ πολλοὺς ἐργάτας. Ἡ ἀντιμισθία αὐτῶν χρῆσιμεύει πρὸς ἀποκτικτῆσιν τῶν ἀπαραιτήτων καὶ ἀναγκαίων πραγμάτων, οὐχ' ἦττον ὅμως πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δαπανῶσι τὰ χρήματά των εἰς περιττὰ μὴ προνοοῦντες οὔτε διὰ τὸ μέλλον οὔτε διὰ τὰς μὴ ἐργασίμους ἡμέρας.

Ἐν Εὐρώπῃ ὅσοι τῶν ἐργατῶν καταθέτουσι καθ' ἑκάστην δέκα σολδία εἰς τὴν ἐξοικονομητικὴν τράπεζαν, εἰς τὸ διάστημα δέκα ἐτῶν ἔχουσι κεφάλαιον 2,200 φράγκων καὶ 4,000 φράγκων ἐντὸς 15 ἐτῶν. Εἰς δὲ τὴν Γαλλίαν ὁ καταθέτων 50 λεπτὰ καθ' ἑκάστην ἐβδομάδα ἐκ τῆς ἡλικίας 20 ἐτῶν μέχρι 60, ἀπολαμβάνει 500 φρ. τακτικὸν εἰσόδημα ἐτησίως.

Βλέπετε λοιπὸν ὅτι ὑπάρχει τρόπος νὰ βελτιώσῃ τις τὰς ἡμέρας τοῦ γήρατος καὶ τῆς ἀπραξίας. Αἱ ἡμέραι αὐταὶ τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ ἐλαττώσωμεν, προερχονται ἐκ δύο αἰτιῶν, πρῶτον ἐκ τῆς ἐλαλείψεως ἐργασίας ἐκ μέρους τοῦ πατρῶνος καὶ δευτέρου ἐκ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ἐργοστασίου. Καὶ κατὰ μὲν τῆς ἐλαλείψεως τῆς ἐργασίας εἶναι δύσκολον νὰ εὕρῃ τις θεραπείαν, μολονότι οἰκονομολόγοι τινὲς προτείνουσι νὰ διδάσκωνται οἱ νέοι καὶ αἰνεῖ δύο τέχναις ὅπως ἐν ἀνάγκῃ ἀναπληρώσωσι τὰς ἡμέρας τῆς ἀργίας. Ὡς πρὸς

τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἐργοστασίου, τοῦτο ἐξαρτάται μόνον ἐκ τῆς ἀτομικῆς διαγωγῆς τοῦ μαθητεύοντος. Εἶναι ὅμως λυπηρὸν νὰ βλέπη τις τὴν εὐκολίαν μετὰ τῆς ὁποίας μερικοὶ ἐργάται ἐγκαταλείπουν τὰ ἐργοστάσιά των. Παραδέχομαι ὅτι πολλάκις οἱ προϊστάμενοι εἶναι ἄδικοι, ἀπειρητικοί, δύσκολοι, πλὴν δυστυχῶς αἱ ἰδιοτροπία δὲν λείπουν ἐκ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ δέον νὰ ὑπομένωμεν αὐτὰς συλλογιζόμενοι ὅτι καὶ ἡμεῖς ἔχομεν οὐχὶ ὀλίγας καὶ ὅτι διὰ τῆς ὑπομονῆς δυνάμεθα νὰ κερδήσωμεν ἐντίμως τὸν βίον μας. Ἐγνώρισα νέους ἐργάτας οἵτινες ἐν στιγμῇ ἱπερισκεψίας ἐγκατέλειψαν τὸ ἐργοστάσιόν των καὶ οἵτινες μετὰ μεγάλου κόπου καὶ δυσκολίας ἠδυνήθησαν ἀκολούθως νὰ εὑρωσι μικράν τινα θέσιν. Συνέβη δηλαδὴ εἰς αὐτοὺς ἐκεῖνο ὕπερ συνέβη εἰς τὸν ὄνον τοῦ μύθου, ὅστις δυσηρεστημένος διὰ τὴν τύχην του ἤλλαξε συχνάκις κύριον ὅπως τύχη καλητέρας θέσεως. Μὲ τοῦτο ὅμως δὲν ἐννοῶ, κύριοι, ὅτι πρέπει νὰ μένη τις πάντοτε εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν θέσιν του καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ζητῇ νὰ βελτιώσῃ αὐτήν. Ἄλλαγή θέσεως δύνανται ἐνίοτε νὰ ᾖναι ἐπιωφελέης, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἐγκαταλείπη τις αὐτὴν εἰμὴ ὁπότεν εἶναι βέβαιος ὅτι θέλει καθέξει ἄλλην ἐπικραδέστεραν.

Ὅποια ὄνειροπολήματα δὲν ταραττοῦσι τὸν βίον ἡμῶν καὶ πόσον ἀκριβῶς δὲν τὰ πληρόνομεν! Νομίζομεν ὅτι ἡ τύχη προσμειδιὰ εἰς ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις ἡμῶν καὶ τυφλοῖς ὄμμασι παραδιδόμεθα εἰς αὐτήν. Πόσοι κάτοικοι τῆς ἐξοχῆς ἐκλαμβάνοντες τὴν σκιάν ἀντὶ τῆς οὐσίας, ἐγκαταλείπουν τοὺς ἀγρούς αὐτῶν καὶ κατοικοῦσιν εἰς τὰς πόλεις ἐνθα εὐρίσκουσι τὴν δυστυχίαν ἀντὶ τοῦ πλούτου. Ἡ πλάνη αὕτη εἶναι κοινὴ εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας καὶ προξενεῖ πτώσεις ἀνεπανορθώτους.

Αἱ ἰδιότητες περὶ τῶν ὁποίων μέχρι τοῦδε σὰς ὠμίλῃσα χρησιμεύουσι μόνον πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ὕλικῶν ἡμῶν ἀναγκῶν. Πλὴν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα στοιχεῖα

εὐτυχίας ἐν τῇ ζωῇ τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ αἱ ἄυλοι ἀπολαύσεις περὶ τῶν ὁποίων θέλω σὰς ὠμίλῃσαι οὐχὶ ὡς φιλόσοφος, ἀλλ' ὡς πρακτικὸς ἀνθρώπος.

Ἦναγκασμένοι νὰ καταβάλλωμεν μεγίστους ἀγῶνας ὅπως διατηρήσωμεν τὸ εὐτελὲς ἡμῶν σαρκίον, λησμονοῦμεν πολλάκις τὰς ἀνάγκας τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Καὶ δὲν δύνασθε νὰ ἐννοήσητε πόσον ὀλεθρία εἰς τὴν εὐτυχίαν ἡμῶν εἶναι ἡ ἐγκατάλειψις αὕτη. Δὲν αἰσθάνεσθε ἐνίοτε ὅτι ὑπάρχει ἐν ὑμῖν ὕψος ἰδεῶν οὐδέποτε ἱκανοποιουμένων, αἵτινες καθιστῶσιν ὑμᾶς ἀνησυχούς, δυσηρεστημένους, τεταραγμένους. Αἰσθάνεται τις ἀόριστόν τινα κακοδιαθεσίαν ὁμοιάζουσαν μὲ ἠθικὴν πυρετόν; εἶναι ἡ στιγμὴ τῶν ἀτελειότητων ἡμῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν ἀνοήτων σχεδίων, τῶν ὀλεθρίων ἐρεθισμῶν; εἶναι ἡ ὥρα καθ' ἣν τὰ ἀποτρόπαια ἐνστικτα τῆς φύσεώς μας παροξύνονται, τὰ δὲ πάθη μᾶς κυριεύουσιν. Ὅπως ἀγωνισθῇ τις ἐπιτυχῶς ἐναντίον τῆς ἠθικῆς ταύτης ἀσθενείας τὴν ὁποίαν δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν, τὰ δὲ ἀποτελέσματα αὐτῆς δύνανται νὰ ὦσι τρομερὰ, ὅπως ἱκανοποίησις τις τὸ ὕψος τοῦτο τῶν ἰδεῶν τὰς ὁποίας πάντες αἰσθάνόμεθα εἰς ὁποιανδήποτε τάξιν καὶ ἀν εὐρεθῶμεν, τί πρέπει νὰ πράξωμεν; Δέον ν' ἀνοίξωμεν τὴν καρδίαν μας καὶ ν' ἀναπτύξωμεν τὴν διάνοιάν μας. Ναί, κύριοι, δέον νὰ ᾖναι τις κατ' ἀρχὰς ἀγαθός, φιλόστοργος, περιποιητικὸς. Ἡ ἀγαθοσύνη εἶναι ἡ καλύτερα τροφή τῆς ψυχῆς. Ν' ἀγαπᾷ τις, ἔλεγεν ὁ Βερνζέρος, ὁ δημοτικὸς ποιητὴς τῆς Γαλλίας, εἶναι ὠφέλιμον εἰς τὸν ἑαυτὸν μας; ν' ἀγαπᾶται τις εἶναι ὠφέλιμον εἰς τοὺς ἄλλους; *aimer c' est être utile à soi; se faire aimer, c' est être utile aux autres.* Διευθύνετε τὴν ἐνεργητικὴν ταύτην δύναμιν τῆς ψυχῆς πρὸς τὰς μεγαθύμους ἰδέας, πρὸς τὴν ἀφοσίωσιν, πρὸς τὴν σεμνὴν ἀγάπην ὅπου θέλετε ἀνακαλύψει πηγὴν ἀφθονοῦ εὐτυχίας καὶ εὐδαιμονίας.

Τέκνον, ἐὰν ᾖσαι ἀγαθὸν, ἐπιμελὲς, σε-

μὸν, φιλόστοργον πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ διδασκάλους σου, διὰ ποίας εὐγνωμοσύνης, διὰ ποίας τρυφερότητος, διὰ ποίας ἀγάπης δὲν θέλουσι πληρῶσαι τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν σεμνότητα καὶ τὴν στοργὴν σου;

Ἀνθρώπε, ἐὰν ᾖσαι ἀγαθός, φιλόανθρωπος καὶ εὐεργετικὸς πρὸς τοὺς ὁμοίους σου θέλεις ἀπολύσει τὴν γλυκεῖαν ἱκανοποίησιν ὅτι ἀπέκτησας τὸ σέβας, τὴν ὑπόληψιν, τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ἀγάπην ἀπάσης τῆς κοινωνίας!

Πόσον θλιβερὰ εἶναι ἡ ὑπαρξίς τῶν μελαγχολικῶν καὶ φθονερῶν ἐκείνων ἀνθρώπων οἵτινες συστηματικῶς ἀντιλέγουσιν εἰς πᾶν ὅ,τι ἀκούουν! Ὁ Φραγκλῆνος ἰρῆως ἔλεγεν ὅτι ἡ ἰδιοτροπία εἶναι ἡ ἀκαθαρσία τῆς ψυχῆς. Διὰ τοῦ κακοῦ χαρακτήρος καθιστᾶ τις τὸν βίον αὐτοῦ ἐπαχθῆ καὶ ὀχληρὸν εἰς τοὺς ἄλλους. Παρατηρήσατε τὰς ἀθλίους ἐκείνας οἰκογενεῖας ἐν τῷ τῶν ὁποίων βασιλεύει πάντοτε ἡ διχόνοια καὶ ὅπου δὲν ἀκούει τις ἄλλο εἰμὴ φιλονικίας καὶ ἐριδας. Πόσον εἶναι δυστυχεῖς ἐξ αἰτίας τῆς ἀσυγγνώστου αὐτῶν διαγωγῆς! Πολλάκις τὸ λάθος προέρχεται ἐξ ἐνός μόνου, ἐνῶ ὑπῆρχε τρόπος διὰ τινῶν ἀμοιβαίων παραχωρήσεων, διὰ τῆς ὑπομονῆς, τῆς ἠπιότητος καὶ τῆς συγκρατάσεως; νὰ οἰκονομηθῶσι τὰ πάντα. Διατί οἱ ἄνθρωποι νὰ δημιουργοῦν οὕτως ἀκατάπαυστα βῆσανα; Διατί πολλάκις ἔνεκον μηδαμινῶν καὶ οὐτιδανῶν λόγων νὰ γίνεταί τις προξενός τῆς καταστροφῆς ὀλοκλήρου οἰκογενείας; Ἄ πόσον εἶναι ποιητικὴ καὶ ἠδονικὴ ἡ εἰκὴ τῆς ὁμοιοῦς! Πόσον ὠραῖον εἶναι νὰ βλέπῃ τις τὴν οἰκογενειακὴν ἐστίν, ἐνθα κατμεῖ τὸ πνεῦμα τῆς αὐταπαρνήσεως, τῆς ἐπιεικείας, τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τῆς μετριότητας! Ἐνθα ἀντηχοῦσι μόνον λόγοι γλυκύτητος καὶ φιλίας, ἐνθα ἡ τρυφερότης φωτίζει διὰ τῶν μαγευτικῶν αὐτῆς ἀκτίνων τὰς ἐσπερινὰς συναρροίσεις. Ἡ ἐστία ἐνθα ὁ ἀνθρώπος εὐρίσκει τὴν λήθην τῶν κόπων του, ἐνθα ἡ γυνὴ ἐξασκεῖ τὰς ἀρετὰς τῆς καθαρῆς ἡλικίας, τῆς τάξεως, τῆς οἰκονομίας ἐκτελοῦ-

σα τὰ τρυφερὰ καθήκοντα μητρὸς καὶ συζύγου, ἡ ἐστία αὕτη εἶναι εὐλογημένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Πολλάκις ὁ ἀνετικὸς βίος λείπει, πλὴν ἡ φιλία ἀναπληροῖ τὰς ὕλικὰς ἀπολαύσεις. Τὰ καθ' ἑαυτὰ εἶναι σκληρὰ, πλὴν τὸ βλέμμα εἶναι γλυκὺ καὶ ἐπαγωγόν, τὰ δωμάτια εἶναι μικρὰ, πλὴν ἡ ἀγάπη καὶ ἡ εὐκρίνεια βασιλεύουσιν ἐντὸς αὐτῶν.

Ναί, ἐν τῇ οἰκογενεῖα ὑπάρχουσιν ἡδοναὶ τὰς ὁποίας οὐδὲ αὕτη ἡ πενία δύναται ν' ἀφαιρέσῃ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐὰν τὰ βάρη ἐνίοτε εἶναι δυσβάστακτα, τὰ ὑπερνεκὰ τις διὰ τῶν κοινῶν προσπαθειῶν, τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς εὐκρινεοῦς συνεννοήσεως. Ἄφ' ἑτέρου δὲν εἶναι ἡ ἀσωτία καὶ τὸ ἐλάττωμα τὰ ὁποία δύνανται νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν μας, διότι καθὼς λέγει ὁ Φραγκλῆνος *στοιχίζει περισσότερον νὰ διατηρῇ τις ἐν ἐλάττωμα, παρά ν' ἀκατέργῃ δύο τέκνα.*

Δὲν τὸ ἀρνοῦμαι, κύριοι, ἡ οἰκογένεια εἶναι ἐν τῷ περὶ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου προγράμματί μου ἕν ἐκ τῶν στοιχείων εἰς τὸ ὁποῖον ἀποδίδω τὴν μεγαλύτεραν σημασίαν, ὁπότεν μάλιστα ἡξέουρη τις νὰ συνάψῃ γάμον μὲ φρόνησιν καὶ οὐχὶ ἀπερισκέπτως καὶ ἐσπευσμένως. Ἄψεναντίας δὲ φρονῶ ὅτι ὁ ἐπιθυμῶν τὴν εὐτυχίαν του ὀφείλει ν' ἀποφεύγῃ τὰς μυθιστορικὰς ἐκείνας περιπετείας, ἐνθα ἐγκαταλείπει τὴν ἡσυχίαν τοῦ νοῦς, τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ὑγίαν του, ἀκυλοῦτως τοὺς ἀθεμίτους ἐκείνους γάμους τοὺς ὁποίους συνάπτει τις συχνάκις μετὰ μεγίστης ἀπερισκεψίας καὶ οἵτινες στασιζόμενοι ἐπὶ τῆς περιφρονήσεως τῶν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων νόμων, ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς οὐλοδομάς τὰς ὁποίας κτίζει τις ἐπὶ τῆς ἄμμου, ἡ ἀναπόδραστος καταστροφὴ τῶν ὁποίων συνεπιφέρει τὰς μεγαλύτερας συμφορὰς. Μία ἐκ τῶν κυριωτέρων αἰτιῶν τῶν συχνῶν παρ' ἡμῖν διαζυγίων εἶναι ἀναντιρρήτως καὶ ἡ ἀπερισκεψία μετὰ τῆς ὁποίας ἐκτελεῖται τὸ ὑψηλὸν τοῦ γάμου μυστήριον. Πολλὰί νέαι ὅπως ἐπιτύχωσι γαμβρὸν μεταχειρίζονται πᾶν θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον

μέσον διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἢ δὲ ἐκκλησιαστικῆ ἀρχῆ μὴ λαμβάνουσα ὡς πρὸς τοῦτο τὰ προφυλακτικὰ ἐκείνα μέσα, ὅπως γίνεται παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς, παραχωρεῖ ἄνευ προηγουμένης προκηρύξεως καὶ ἐρεύνης τὴν ἄδειαν τοῦ γάμου.

Ἐνταῦθα δεόν νὰ εἰπώμεν ὅτι μία ἐκ τῶν αἰτιῶν τῆς πρὸς τὸν γάμον ἀδιαφορίας τῶν νέων εἶναι καὶ ἡ ὀλεθρία τῆς πολυτελείας πανώλης. Πτωχαὶ νεάνιδες τῶν ὀπίσθων ἢ προϊξ ὤφειλε νὰ ἦναι ἢ σεμνότης, ἢ ἐργασία, ἢ ἀπλότης καὶ ἡ οἰκονομία, ἐξοδεύουσι τὰ ὀλίγα χρήματά των εἰς περιττὰ κοσμήματα μὲ σκοπὸν νὰ ἐπισύρῃσι τὴν συμπάθειαν φιλαρέσκου τινὸς νέου. Τὸ ἐφ' ἡμῖν φρονούμεν, ὅτι τὸ μέσον τοῦτο μᾶλλον βλάπτει ἀντὶ νὰ ὠφελῇ, καὶ ὡς ἐκ τούτου βλέπομεν πολλὰς ἐξ αὐτῶν νὰ γηράσκουσιν ἄγαμοι. Ἡ ἐκλογὴ λοιπὸν τῆς συζύγου ἀπαιτεῖ μεγίστην φρόνησιν. Πρόκειται περὶ τοῦ ἀτόμου ἐκείνου, μεθ' οὗ θὰ ὑπάρχωμεν ἠνωμένοι καὶ ἀδιαίρετοι, δι' ὅλης τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐξ αὐτῆς τῆς καλῆς ἢ κακῆς ἐκλογῆς ἐξαρτᾶται ἡ δυστυχία ἢ ἡ εὐτυχία ἡμῶν, διότι κατὰ τὴν σοφὸν Σολομῶντα ἡ σοφὴ γυνὴ οἰκοδομεῖ τὸν οἶκόν της, ἢ δὲ ἄφρων κατασκάπτει αὐτὸν μὲ τὰς χεῖράς της. Ὅπως ἡ γυνὴ ἔχη τὰ ἀπαιτούμενα τῆ συζύγῳ συστατικὰ δεόν νὰ ἦναι σώφρων, οἰκονόμος, ἐργατικὴ, φιλόστοργος καὶ ὅπως οὖν ἀνεπτυγμένη, πρὸ πάντων δὲ νὰ ἐποτίσθῃ τὰ καθὰ τῆς χριστιανικῆς ἀνατροφῆς νόματα. Δὲν ἀπαιτῶ τὴν γυναῖκα φιλόσοφον ἢ γυνὴν δεόν νὰ κατέχη περισσοτέραν ἀρετὴν ἢ πολυμάθειαν, δεόν νὰ βασιλεύῃ ἐντὸς τῆς οἰκίας μᾶλλον διὰ τῆς καρδίας ἢ διὰ τῆς διανοίας, διότι ὡς παρατηρεῖ ὀρθώτατα ὁ *de Maistre*, δύο ἀνεπτυγμένα πνεύματα δυσκόλως συμβιβάζονται ἐντὸς τῆς αὐτῆς οἰκίας: « *il y aurait trop de deux esprits dans la même maison.* »

Ἐκ τῶν ἀνωτέρων συνάγομεν ὅτι ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐξαρτᾶται οὐτε ἐκ τῆς τύχης οὐτε ἐκ τοῦ πλούτου,

ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ. Ἡ καλητέρα λοιπὸν ἐγγύησις τῆς εὐτυχίης συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐξασφαλίσωμεν αὐτὴν διὰ μέσων ἄτινα ἐξαρτῶνται προ πάντων ἐξ ἡμῶν τῶν ἰδίων. Ὁ ἄνθρωπος κατὰ φυσικὸν νόμον δὲν δύναται πάντοτε νὰ ἐργάζεται, δεόν τὸ σῶμα αὐτοῦ νὰ λαμβάνῃ ἀνακούφισιν τινα. Ἀλλὰ πῶς θέλει ἐπασχολῆσαι τὰς ὥρας ταύτας τῆς ἀναπαύσεως; Ἐὰν δὲν συνειθίσεν εἰς τὰς διανοητικὰς καὶ ἠθικὰς ἀπολαύσεις, τότε βεβαίως θέλει συντρέξει εἰς τὰς ὑλικὰς, τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὀπίσθων θέλουν εἶσθαι δυσάρεστα. Ἐὰν ἀπεναντίας τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐφωτίσθῃ τότε αἱ ἐπιθυμίαι αὐτοῦ θέλουσιν εἶσθαι ἀγνώστεραι, τὰ αἰσθήματα εὐγενέστερα, ἢ δὲ βούλησις ἀγαθῆ καὶ φιλάνθρωπος. Προτιμώτερον λοιπὸν νὰ δαπανᾷ τις τὰ χρήματά του πρὸς ἀγορὰν διδασκτικῶν βιβλίων παρὰ νὰ ἐξοδεύῃ αὐτὰ εἰς τὰ καρνεῖα, τὰ οἶνοπωλεῖα ἢ εἰς τὰ θέατρα. Σήμερον ἕκαστος διὰ μικρᾶς δαπάνης δύναται νὰ σχηματίσῃ μικρὰν βιβλιοθήκην ἐξ ἧς θέλει ἀρύεται γνώσεις ὠφελίμους καὶ πρακτικὰς.

Φιλόσοφος τις εἶπεν, ἐν στιγμῇ ἠθικῆς ἀπειπληνῆσεως ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὅστις σκέπτεται εἶναι ζῶον διεσθαρμένον. Ἀπεναντίας μόνον διὰ τῆς διανοίας καὶ τῆς ἀναπτύξεως ὁ ἄνθρωπος διακρίνεται ἐκ τῶν λοιπῶν ζῶων καὶ εἶναι ἄξιος τῆς θέσεως ἣν ὁ δημιουργὸς τῷ ἐδώρησεν ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὅς ἀποβάλλωμεν λοιπὸν τὰς στρεβλὰς ἐκείνας θεωρίας, αἵτινες συντείνουσιν εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἀμαθείας παρὰ τῷ λαῷ. Μὲ τοῦτο ὅμως δὲν ἐννοῶ νὰ καταστήσω τοὺς ἐργάτας γελοίους σχολαστικούς, ἔχοντας ἀεννάως τὸ πνεῦμα προσηλωμένον εἰς τὰ ἄστρον, ἐνῶ πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν ὑπάρχει χάσμα βαθύτατον. Ἡ δημοτικὴ ὡς καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἐκπαίδευσις ἄς ἦναι ὑποχωρευτικὴ δι' ἕκαστον πολίτην, ἢ ἀνωτέρα δὲ μίαν περιορισμένην. Ἐκεῖνα ὅπερ χρειάζεται εἶναι ὥστε ἕκαστος διὰ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως νὰ ἦναι εἰς κατάστασιν

νὰ εὐρίσκῃ ἐντὸς αὐτοῦ παρηγορίαν εἰς τὰς θλίψεις, θάρρος εἰς τὴν ἐργασίαν, φρόνησιν εἰς τὸν ἐπίγειον τοῦτον ἀγῶνα, σωφροσύνην καὶ μετριοπάθειαν ἐν τῇ εὐτυχίᾳ, ὅπερ δὲν δύναται νὰ κατορθώσῃ εἰμὴ δι' ἱκανῆς ἐκπαιδεύσεως. Τὸ νὰ θέλῃ τις νὰ βελτιώσῃ τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου ἄνευ τῆς θρησκείας καὶ τῆς παιδείας εἶναι τὸ ἴδιον ὡς νὰ θέλῃ νὰ μιμηθῇ τὸν ἀνόητον ἐκείνον ὀπρητήν, ὅστις μέλλων νὰ ὀδηγήσῃ τὸν κύριόν του λαμβάνει τὸν λύχνον χωρὶς ὅμως προηγουμένως νὰ τὸν ἀνάψῃ. Εἰς τὰς πνευματικὰς ἠδονὰς λοιπὸν δύναται μόνον ὁ ἄνθρωπος νὰ εὕρῃ πραγματικὴν ὠφέλειαν, οἰκονομίαν, ἀληθῆ ψυχαγωγίαν, ἐν ἐνὶ λόγῳ τὴν εὐτυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν αὐτοῦ.

Τοιαύτη εἶναι, ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς, ἡ θεωρία περὶ τῶν μέσων τῶν συντελούντων εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου ἣν ὤφειλον νὰ σᾶς ἐκθέσω. Ἡδυνάμην νὰ προσθέσω καὶ ἄλλας σκέψεις τάξεως ἀνωτέρα τὰς ὁποίας ἤθελον ὀνομάσει ὑπερφυσικὰς αἰτίας τῆς εὐτυχίας, καθόσον αὐτὰ συσχετίζονται μετὰ τῶν μεγάλων προβλημάτων τῆς ζωῆς, τουτέστι τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ σκοπὸς τῆς παρούσης ὁμιλίας εἶναι ὅλως πρακτικὸς, περιορίσθην μόνον εἰς πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας ἡμῶν, ἐπιφυλαττόμενος εἰς ἄλλην περίστασιν νὰ διαπραγματευθῶ τὸ θέμα τοῦτο ἔτι ἐκτενέστερον. Πράττων οὕτω νομίζω ὅτι σᾶς ὑπέδειξα τὴν πρακτικωτέραν διδασκαλίαν ἣν ὀφείλετε νὰ ἀκολουθήσετε. Τῶντιν ῥίψατε ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει, ἰδίως δὲ ἐπὶ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν, καὶ θέλετε ἰδεῖν ὅτι, ἐν τῇ ἐργασίᾳ, τῇ θελήσει, τῇ δικαιοσύνῃ, τῇ τιμιότητι καὶ τῇ ὁμοιότητι, εὐρίσκουσι τὰ μέσα νὰ πραγματοποιήσῃσι τὰς ἀτελευτήτους βελτιώσεις αἵτινες συνιστῶσι τὴν πρόδον καὶ εὐημερίαν αὐτῶν. Τί παραδοξότερον ὅλων ἐκείνων τῶν κατακτήσεων, γινόμενων ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῶν στοιχείων καὶ τῆς

ύλης; Ὅχι, κύριοι, δὲν εἶναι ἡ τυφλὴ τύχη ἣτις ἐφεύρε τὴν ὠραίαν καὶ ἀξιοθαύμαστον ἐκείνην ἐφαρμογὴν τοῦ ηλεκτρισμοῦ καὶ τοῦ ἀτμοῦ. Δὲν εἶναι ἡ τύχη ἣτις διώρυξε τὸν ἰσθμὸν τοῦ Σουέξ καὶ διεστύπησε τὸ Σινῆσιον ὄρος, ἣτις δημιουργεῖ τοσαύτας ὠφελίμους καὶ κοινωνικὰς ἀνακαλύψεις, ἀλλ' ἡ θέλησις, ἡ ἐπιμονὴ, ἡ μάθησις, ἡ ἐργασία καὶ τὰ κεφάλαια, καρπὸς τῆς ἐργασίας, αἵτινες εἶναι αὐτουργοὶ ὅλων τῶν εὐεργετημάτων τούτων. Ἐὰν λοιπὸν διὰ τῆς θελήσεως καὶ τῆς ἐργασίας βελτιοῦται ἡ κατάστασις τῆς κοινωνίας ἐν συνόλῳ, δι' αὐτῆς ὡσαύτως βελτιοῦται ἡ θέσις ἐνὸς ἐκάστου ἰδιαιτέρως.

Βεβαίως ὑπάρχουσιν εὐνοοῦμενοι, οἵτινες εὐρίσκουσι τὸν δρόμον αὐτῶν κεχαραγμένον, πλὴν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν εἶναι τόσον μέγας ὅσον δυνάμεθα νὰ τὸ ὑποθέσωμεν, καὶ οἱ ἐπιτυχάνοντες κάλλιον εἶναι, πιστεύσατέ μοι κύριοι, οἱ χαράττοντες μόνον τῶν τὴν πορείαν των. Ἐξ ἄλλου οἱ εὐνοοῦμενοι, συνειθισμένοι νὰ βλέπωσι τὴν τύχην προσμειδιώσαν, δὲν πράττουσι τίποτε ὅπως τύχωσι τῆς εὐνοίας αὐτῆς, ἐπομένως χαυνώνονται, καθίστανται ἀπερίσκεπτοι, ἀνίκανοι καὶ δοκιμάζουσι μετ' οὐ πολὺ δυστυχίας τρομερωτέρας μὴ δυνάμενοι νὰ ὑπερικήσωσιν αὐτάς.

Μακρὰν λοιπὸν ἀφ' ἡμῶν ἡ ψευδὴς ἐκείνη ἰδέα ὅτι ἡ εὐτυχία δὲν εἶναι ἐφικτὴ εἰμὴ διὰ μίαν μόνον τάξιν ἀνθρώπων. Ἐκ τῆς τάξεως τοῦ λαοῦ ἐξῆλθον πολλοὶ ἄνδρες, οἵτινες, ἐδημιούργησαν διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν θελήσεως λαμπρὰν θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ οἵτινες ἐφθασαν εἰς τὰ ὑψηλότερα ὑπουργήματα. Εἶθε οἱ τελευταῖοί μου λόγοι συντελέσωσιν εἰς τὸ νὰ ἀπολαύσῃτε, οὐχὶ τὴν ἀπόλυτον καὶ τελείαν εὐτυχίαν, ἣτις εἶναι ἀδύνατος ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης, ἀλλὰ τὴν σχετικὴν καὶ εἰρηνικὴν ἐκείνην εὐδαιμονίαν ἣν πάντες ἐγκαρδίως ἐπιποθοῦμεν!

Ἡ ἀνωθεὶ πραγματεία ἐρανισθεῖσα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Φιλ. Συλλόγῳ Ὁμήρῳ τῇ 29 Φεβρ. 1876.

ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΑ.

ΟΙ ΒΕΔΔΑΙ.

Οι Ουέδδαι, ή, ως συνηθέστερον, άλλ' ἀκαταλλήλως ὀνομάζουσιν αὐτούς, Βέδδαι τῆς Κεϋλάνης, κατοικοῦσι μέρος τῆς νήσου ἐκτεινόμενον πρὸς ἀνατολὰς τῶν ὄρεων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Οὐβας καὶ τῆς Μαδαμαχανουβάρας καὶ ἔχον ὡς ἔγγιστα μῆκος 90 μιλλίων καὶ πλάτος 10. Ὁ Ἐμερσον περιέγραψεν αὐτούς ἐν τῷ περὶ Κεϋλάνης συγγράμματι του καὶ ὁ Bailey ἐν τινι ὑπομνήματι τοῦ Περιοδικοῦ τῆς Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας. Ἄλλ' ὅσον ἐνδιεφέρουσαι καὶ ἀν' ὧσιν αἱ παρά τῶν δύο τούτων συγγραφεῶν ἀναφερόμεναι λεπτομέρειαι, ἐν μὲν τῷ συγγράμματι τοῦ πρώτου παραιοτέρουσαν πλεῖστα ὅσα τυπογραφικὰ λάθη, τὸ δὲ ὑπόμνημα τοῦ δευτέρου δὲν στηρίζεται ἐπὶ ὑποκειμενικῶν παρατηρήσεων. Τὰ ἐξαιρέτα συγγράμματα τοῦ *Livy, de Percival, Cordiner* καὶ ἄλλων εἶνε ἑλλειπή ὅσον ἀφορᾷ τοῦ Βέδδαις ἐκεῖνο δ' ὁπερ ἀναφέρει περὶ αὐτῶν ὁ *Knorr* ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς αἰμαλωσίας του ὡς καὶ ὁ Ἄραφ Ἴβν Βατούτας ἐν τῇ ἀφηγήσει τῶν περιφθμῶν αὐτοῦ ταξιδιῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος γενομένων, μᾶλλον περιεργείας ἢ ἀκριθείας μετέχει.

Ἡ μόνη ἀληθὴς διαίρεσις εἰς τὴν ὁποίαν δύναται τις νὰ προσῆ εἶε ἢ εἰς δύο τάξεις διαιρούσα αὐτούς· εἰς τοὺς Κελε Βέδδαις ἢ Βέδδαις τῶν δασῶν (τῶν ἐν τοῖς δάσσεσι διειτωμένων) καὶ τοὺς Γκάν Βέδδαις ἢ Βέδδαις τῶν χωρίων, ἧτοι ἡμιπολιτισμένους. Ἡ ἐθνολογία καταγίνεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς μόνον περὶ τῶν πρώτων. Αἱ ὀνομασίαι Βέδδαι τῶν βράχων, τῶν δένδρων καὶ τῆς παραλίας εἶνε ἀπλᾶι ὑποδιαίρεσις, οὐδεμίαν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν ἔχουσαι.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν δύο τούτων φυλῶν δὲν

εἶνε δυνατόν νὰ στηρίζεται εἰς ἀκριβεῖς ἀπογραφάς, διότι ὁ νομαδικὸς αὐτῶν βίος καθιστᾷ ἀδύνατον πᾶσαν ἀπαρίθμησιν. Ὁ *Sir Emerson* ὑπολογίζει ἐλόκληρον τὸν πληθυσμὸν αὐτῶν εἰς 8000, βεβαίως ὑπερβολικόν· ὁ *Bailey* ἐξ ἄλλου εἰς 900 μόνον ἀναριθμᾷ κατὰ τὸ 1858 τοὺς Βέδδαις τῶν δασῶν, πολὺ κατώτερον δηλ. τῆς νῦν πραγματικότητος. Ὁ *Bailey* διακρίνει τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νιλκάλας εὐρισκομένους τῶν κατοικούντων εἰς μέρος τι ὀνομαζόμενον *Bintauce* ἢ διαφωρᾷ ἑμῶς αὐτῶν εἶνε καθαρῶς γεωγραφικὴ. Τὰ ἦθη, ἡ μορφή καὶ ἡ διάλεκτος τῶν δύο τούτων φυλῶν εἶνε ἀπολύτως ὅμοια.

Σιωπηλὴν συναίνεσιν καὶ πανάρχαιον συνήθειαν ἀκολουθοῦντες οἱ Βέδδαι ἀποχωροῦσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τινὰ μέρη τοῦ ἀρχαίου δάσου, τὸ ὅποιον θεωροῦσιν ὡς κτήμα αὐτῶν ἀπαράγραπτον καὶ ἀναπαλλοτρίωτον· σπανιότατα μέλος ὑποδιαίρεσῶς τινος τῆς μιᾶς φυλῆς ἔρχεται εἰς συνάφειαν μετὰ τοῦ ἑτέρου. Ἡμέραν τινα περιγρηγᾷ τις ἐγένετο μάρτυς τῆς συναντήσεως δύο διαφωρῶν (πατριῶν) γενεῶν, παρατηρήσας ὅτι εἰς τὴν θέαν ἀλλήλων ἐκείνων ἀμφότεραι λίαν συγκεχυμένα. Ἐθεωροῦντο μετὰ τινος ὑποψίας καὶ ἐκπλήξεως συνάμα, καὶ ἦτο κατάδηλος ἡ ἀποστραφὴ αὐτῶν πρὸς ἐπικοινωνίαν.

Ἀνάλογον ἀποτέλεσμα παρήχθη ὁπόταν ἔδειξαν κάτοπτρον εἰς τινὰ Βέδδαν τῶν δασῶν. Κατ' ἀρχὰς ὁ ἰθαγενὴς ἐφάνη καταπτοημένος, ἀκολούθως δ' ἠσθάνθη δυσάρεστον τινὰ ἐντύπωσιν· μετὰ ταῦτα ὅμως παρετήρησε αὐτὸ ὕπισθεν καὶ ἔστρεψε πανταχόθεν, ἐκθαμβὸς ἐκ τῆς ἐκπλήξεως καὶ κρατῶν τὸν πέλεκυν ἑτοιμὸν πρὸς ἄμυναν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπραξαν καὶ πάντες ἡ εἰς ἄλλαι, εἰς τοὺς ὁποίους παρουσιάσθη τὸ κάτοπτρον, τὰς αὐτὰς χειρονομίας καὶ τὴν αὐτὴν ἔκφρασιν λαθόντες, διὰ ὑπερθετισμένου δ' ὕψους τὴν ἐξήγησιν τοῦ παραδοξοῦ φαινομένου ἐρωτῶντες.

Οἱ Βέδδαι τῶν χωρίων διαφέρουσι τῶν ἄλλων μᾶλλον κατὰ τὸν τρόπον τοῦ βίου

αὐτῶν ἢ κατὰ τινὰ ἰδιαιτέραν φυσικὴν ἰδιότητα. Ἡ τυχαία αὐτῶν συνάφεια μετὰ πεπολιτισμένων γενεῶν ἀνεπαισθήτως ὠδήγησεν αὐτούς εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ εἰς τὴν οἰκοδομὴν κατοικιῶν μονίμων. Κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα εἴη προσεπάθησαν νὰ εἰσάξωσιν εἰς αὐτούς τὸν Χριστιανισμόν καὶ σύστημά τι ἀνατροφῆς.

Οἱ Βέδδαι τῶν δασῶν, ἀπ' ἐναντίας, ὡς γνωρίζομεν, οὐδεμίαν κατοικίαν ἔχουσι· διέρχονται δὲ τὸν βίον αὐτῶν ἀπολύτως ἐν ὑπαίθρῳ καὶ προφυλάττονται ἀπὸ τὰς καταγίδας ἢ ὑπὸ τοὺς βράχους ἢ ἐντὸς τοῦ κοίλου τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων, ἐπειδὴ δὲ διαρκῶς πλανῶνται ἐντὸς τῶν δασῶν, ἐνεκα τούτου ἀδύνατος καθίσταται πᾶσα ἀπόπειρα περὶ ἐκπολιτισμοῦ αὐτῶν. Ἡ τροφή αὐτῶν, τὴν ὁποίαν πάντοτε ψήνουσιν, εἶνε ἀθλίη. Συνίσταται δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπὸ μέλι, χόρτα, σαύρας, ἀπὸ κρέας πιθήκων, δορκάδων καὶ ἀγριοχοίρων, τὰ ὅποια φρονεοῦσι διὰ τοῦ τόξου. Ἐνίοτε εἰς τὰς ἐκδρομάς αὐτῶν βοηθοῦνται παρὰ τῶν κυνῶν, οἵτινες φέρουσι διακριτικὰ ὀνόματα καὶ εἶνε τὰ μόνα κατοικίδια ζῶα τὰ ὅποια παρ' αὐτοὺς ὑπάρχουσι. Πίνουσι μόνον ὕδωρ, οὐδεμίαν χρῆσιν ποιοῦνται καπνοῦ, συνήθως δὲ μασσοῦσι τὸν φλοιὸν δένδρου τινός.

Ὁ ὑψηλότερος Βέδδης τὸν ὁποῖον ἐμέτρησεν ὁ *Bailey* ἦτο 5 ποδῶν καὶ 3 δακτύλων ἀγγλικῶν, ὁ μικρότερος δὲ 4 καὶ ἐνὸς δακτύλου. Ἡμεῖς ὅμως μετρήσαντες ἓνα ἐξ αὐτῶν ἔχοντα ἡλικίαν 18 ἐτῶν περίπου εὗρομεν 5 ποδῶν καὶ 4 3/4 δακτύλων. Ἄλλ' ὅμως, μ' ὄλον τὸ μικρὸν τοῦ ἀναστήματος καὶ τὸ ἀδύνατον τοῦ ὄργανισμοῦ αὐτῶν, ὁ βραχίων αὐτῶν καὶ ἰδίως ὁ ἀριστερὸς, εἶνε ἰσχυρότατος. Τοῦτο πολὺ πιθανῶς προέρχεται ἐκ τῆς ἀδιαλείπτου χρήσεως τοῦ τόξου διὰ τοῦ ὁποῖου προμηθεύονται τὴν τροφήν των. Τὸ τόξον, ὅπερ μεταχειρίζονται, ἔχει μῆκος ὡς ἔγγιστα 6 ποδῶν, ἀπαιτεῖ δὲ ἰσχὺν ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς βάρος 45—56 λιτρῶν· κατὰ συνέπειαν ἀπαιτεῖ δύναμιν οὐ τὴν τυ-

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Η΄.)

χοῦσαν ὅπως σύρη βέλος τριῶν καὶ ἡμίσεως ποδῶν μήκους καὶ ὅπως κατὰ τὴν ἐκτόξευσιν χρησιμοποίησιν ὄλον αὐτοῦ τὸ μῆκος, καὶ οὕτω πράττουσι συνήθως, φροντίζοντες ἀκριβῶς νὰ σκοπεύωσι πρὸ τῆς χαλάσεως τῆς χορδῆς.

Ὁ εἰς τῶν δύο παρ' ἐμοῦ μετρηθέντων Βέδδων, ὀνομαζόμενος Λάτις, δέκα ὀκτὼ ἐτῶν ἡλικίας καὶ ἀναστήματος 5 ποδῶν καὶ 4 δακτύλων, ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ τὸ τόξον του εἰς τὴν μεγαλειτέραν αὐτοῦ ἔντασιν πλέον τῶν δύο λεπτῶν, ἀνευ τῆς ἐλαχίστης δονήσεως τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος. Γενικῶς οἱ ἰθαγενεῖς οὗτοι εἶνε ἀριστοὶ τοξόται. Ἐτυχε νὰ ἴδωμεν (τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1871) ἓνα ἐξ αὐτῶν νὰ τοξεύσῃ παρὶν τινὰ κύνα δρομαίως τρέχοντα εἰς ἀπόστασιν 32 μέτρων Ὁ Βέδδης καλῶς σκοπεύσας ἀφῆκε τὸ βέλος ὅπερ διεπέρασε τὸ ζῶον κατ' ὄλον τὸ μῆκος, εἰσελθὼν ἐκ τῶν ὀπισθίων καὶ ἐξελθὼν τῆς ὀμοπλάτης.

Ὁ Ἐμερσον καὶ ὁ *Bailey* ἐθεώρουν αὐτούς ὡς καινοτάτους τοξότας, ὁ πρῶτος μάλιστα διεστίνετο ὅτι εἰς τινὰς περιπτώσεις διὰ τοῦ ποδὸς ἐτόξευον. Σήμερον ὅμως ὁ τρόπος οὗτος εἶναι πάντῃ ἀγνωστος καὶ δυσκόλως δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ πῶς τοιαύτη συνήθεια ὑφίστατο καὶ ἐπὶ τίνι σκοπῷ. Οἱ Βέδδαι μάλιστα οὐδεμίαν ἰδιότητα ἀπτικὴν εἰς τοὺς πόδας κερτινται, ἐπομένως εἶνε ὅλως ἀδέξιοι εἰς τὴν ἀναρρίχησιν. Τὸ σῶμα αὐτῶν οὐδόλως εἶνε λάσιον, δὲν ὑπάρχει δ' εἰς αὐτὸ ἢ πρὸς τοὺς ἀγκῶνας τείνουσα εἰδικὴ τῶν τριχῶν σύμπλωσις, οὔτε ἢ ἀπὸ τοῦ γόνατος ἀρχομένη, καὶ τανάπαλιν.

Τὰ βέλη αὐτῶν κατασκευάζουσιν ἐκ τινος δένδρου ὀνομαζομένου «Πτερόσπερμον Σουβεριθόλιον», τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ἐπίσης ὅπως διὰ τῆς τρίψεως παράξωσι τὸ πῦρ, τρόπος πάντοτε σχεδὸν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀγρίοις, καὶ τοὶ πολλάκις μεταχειρίσθησαν τὸν πυρίτιν λίθον καὶ τὸν χάλυβα κτυπῶντες διὰ τινος χαλικίου τὴν ἄκραν τοῦ πελέκεος αὐτῶν ἢ τοῦ βέλους.

Τὰ ὅπλα ταῦτα προμηθεύονται παρὰ τῶν Μαύρων, τῶν οἰκούντων τὰ περίξ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν χωρία, ἐπ' ἀνταλλαγῇ δερμάτων καὶ κηροῦ.

Τὸ σύστημα ὁμῶς τῆς μυστικῆς ἀγορᾶς, περὶ τοῦ ὁποίου ἀναφέρει ὁ Ἑμερσον, σήμερον ἀγνοεῖται. Ἐπίσης παρὰ τῶν μαύρων ἀγοράζουσι τὰς ἐκ σιδήρου μακρὰς κεφαλάς τῶν βελῶν αὐτῶν· τὰς ἐκ μετάλλου αἰχμὰς θεωροῦσιν ὡς κληροδότημα καὶ διαδοχικῶς μεταδίδονται ἀπὸ τὸν πατέρα εἰς τὸν υἱόν. Τὰ ἀντικείμενα ταῦτα, ἐνεκα τῆς σπανιότητος αὐτῶν, θεωροῦνται παρ' αὐτῶν ὡς μεγάλης ἀξίας. Πράγματι ἡ σπανιότης αὐτῶν εἶνε τσοσάτη, ὥστε πολλάκις τὸ βέλος εἶνε ἀπλοῦν ξόλον λήγον εἰς δξὺ καὶ κεκοσμημένον συνήθως μὲ πτερὰ ἀγρίου ταῶ.

Ὁ Βέδδης κατὰ τὴν γενικὴν αὐτοῦ ὄψιν, οὐδὲν ἀληθῶς μετέχει τῆς Ἀριανῆς φυλῆς. Ἡ σχετικὴ σμικρότης τῶν δακτύλων, τὸ δξὺ τοῦ ἀγκῶνος σχῆμα, τὸ πεπισμένον τῆς βινός, καὶ τὰ παχέα χεῖλη εἶνε οἱ φυσιογνωμικαὶ χαρακτῆρες οἵτινες καθαρῶς διακρίνουσιν αὐτοὺς τῶν περίξ βιούτων ἀνατολικῶν φυλῶν. Οἱ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου αὐτῶν δὲν στεροῦνται ἀπολύτως ἐνίοτε νοήσεως· ἀλλ' ἡ τραχεῖα καὶ κυμαινομένη αὐτῶν κόμη, ὁ ἄθλιος ἱματισμὸς καὶ ἡ συστηματικὴ ἀποχή παντὸς ἐν γένει καθαρισμοῦ παρέχουσι θέαμα ὑπερτάτης βαρβαρότητος.

Αἱ γυναῖκες φέρουσι περιδέραια καὶ οἱ ἄνδρες ἐνώτια. Ἐκτιμῶσι δὲ μεγάλως τὰ ἐξ ὑέλου κοσμήματα ταῦτα ὡς καὶ τὰ ἐκ μετάλλου φυσείκια· οὐδένα ἐνθουσιασμὸν ἰδιαιτέρον ἐπιδεικνύουσι διὰ τὰ λαμπρὰ χρώματα, αὔτε τὴν διαφορὰν τῶν τόνων διακρίνουσι· τὸ δὲ περιεργότερον ἢ γλῶσσα αὐτῶν δὲν ἔχει λέξεις ὅπως ἐκφράσῃ τὴν διαφορὰν οὐδενὸς τῶν χρωμάτων.

Οἱ Βέδδαι πᾶσαν ἄλλην χρῆσιν τοῦ ὕδατος ἀποστρέφονται, πλὴν τῆς πόσεως, καὶ τοῦτο διότι νομίζουσι ὅτι ἂν ἐπλύνοντο, θὰ ἐξηθεύουν. Ὁμιλοῦσι πολὺ δυνατὰ ἢ δ' ἐκφρασίς τοῦ προσώπου αὐτῶν εἶνε λίαν

μελαγχολικὴ· τὸ δὲ μᾶλλον ἄξιον παρατηρήσεως, εἶνε ὅτι οὐδέποτε γελῶσιν. Ἐχουσι ὁμῶς ἐκεῖνο ἕπερ ὁ Ἰουβανάλιος ἀπεκάλει τὸ κατ' ἐξοχὴν στοιχεῖον τῆς ἀνθρωπίνου φύσεως, τουτέστι καρδίαν τρυφερὰν καὶ τὸ δῶρον τῶν δακρύων.

Ἡ ἔλλειψις πάσης διαθέσεως πρὸς τὸν γέλωτα παρ' οὐδενὸς τῶν συγγραφῶν τῶν καταγινόντων περὶ τῆς φυλῆς ταύτης εἰσέτι ἐμνημονεύθη. Ἀληθῶς παράδοξον φαίνεται ὅτι τοσοῦτον χαρακτηριστικὴν λεπτομέρειαν ἐν σιγῇ μέχρι τοῦδε διήλθον, διότι τοῦτο εἶνε ἴδιον γνώρισμα τῶν εὐφυῶν Σιγκαλιῶν τῆς ἐπαρχίας *Kandy* ἕπερ χρῆζει μεγάλης προσοχῆς. Τὰ αἷτια τὰ προκαλοῦντα τὸν γέλωτα εἶνε διάφορα, βεβαίως, παρὰ τοῖς διαφόροις ἀτόμοις, καὶ ὁμῶς ἅπαντα τὰ δυνατὰ μέσα ὅπως ἐπισπάσῃ τὸν γέλωτα ἀπέβησαν μάταια ἐπὶ τῶν Βεδδῶν, παρετήρησαν δ' ὅτι ἡ θεὰ προσώπου γελῶντος προῖξενε εἰς αὐτοὺς αἴσθημά τι ἀποστρεφῆς, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπεκρύψωσιν. Ὁσάκις ἠρώτησαν αὐτοὺς ἂν τοῖς συνέβη ποτὲ νὰ γελᾶσῃ, πάντοτε ἀπεκρίθησαν «Οὐχί, διατί νὰ γελᾶσωμεν; Τί ἄξιον γέλωτος ὑπάρχει;»

Οὐδὲν ἐν τῷ ὄργανισμῷ αὐτῶν φαίνεται δυνάμενον νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀσυνήθη ταύτην ἰδιοσυγκρασίαν. Πιθανὸν ἐνεκα τῆς διαρκοῦς ἀχρηστίας τῶν μυῶνων τοῦ προσώπου νὰ προῖξεν ἀτροφία τις καὶ ἀδυναμία αὐτῶν ἣτις κῦξησεν εἰς τὰς ἐπελθούσας γενεάς, ὅπως συνέβη ἢ ἐξαιρετικὴ ἀνάπτυξις τῆς δυνάμεως τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος; ἀλλὰ φυσιολογικῶς δυνατὰ τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι αἱ ἐξεις τῆς ἀγρίας αὐτῶν διαίτης καὶ ἡ παντελής ἀπομόνωσις ἐκ τοῦ λοιποῦ κόσμου εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεβλήθησαν πρὸ ἀμνημονεύτων γενεῶν, ὀλοκλήρως ἀπέσβεσαν πᾶσαν αἴσθησιν εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ἐπηρείας, ἐφ' ὅσον ὁ γέλωτος δύναται ἀποκλειστικῶς νὰ καταταχθῇ εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς προσπιπτούσας εἰς τὰς αἰσθήσεις.

Ὁ φιλόσοφος *Hobbes* ἀπέδιδε τὸν γέ-

λωτα εἰς τὴν συναίσθησιν ὑπεροχῆς καὶ εὐχαριστήσεως τοῦ ἀτόμου ὡς ἀποτέλεσμα συγκρίσεως. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐξ ἄλλου φαίνεται ὅτι παρεδέχτο τὸν γέλωτα προσερχόμενον ἐκ τῆς βεβαιώσεως ἀσέμνου τινός, ἀπροσδοκίτου καὶ αἰφνιδίου. Προσεπάθησαν ὅπως ἐκμεταλλεῦσθαι τὸ μέσον τοῦτο ἐπὶ ἐνὸς Βεδδα, ἀλλ' ἀπέτυχον. Δὲν πρέπει ὁμῶς νὰ λησμονήσωμεν ὅτι γενικῶς ὅλοι οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ ἀποστρέφονται τὸν γέλωτα καὶ ὅτι ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ δὲν ἀναφέρεται παράδειγμα γέλωτος χαρίεντος ἢ εὐθύμου.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι παρὰ τοῖς τοῦ Κανδῆ Σιγκαλιῶσι ὑπάρχει συνήθεια νὰ καλύπτωσι διὰ τῆς χειρὸς τὸ στόμα ἢ νὰ στρέψωσι τὸ πρόσωπον ὀσάκις γελῶσιν, ὡς νὰ ἡσχύοντο διὰ τοῦτο. Περὶ γέλωτος ἐπραγματεύθη ἐν πολλοῖς καὶ σαφῶς ὁ Δαρβίνος ἐν τῷ τελευταίῳ αὐτοῦ συγγράμματι τῷ ἐπιγραφομένῳ «Αἱ ἐκφράσεις καὶ συγκινήσεις.» Ὁ γέλωτος εἶνε, λέγει κατ' ἀρχὰς, ἡ ἐκφρασίς ἀπλοῦ αἰσθημάτων χαρᾶς καὶ εὐδαιμονίας· καὶ τοῖς δὲ εἶνε τὸ ἐπικρατέστερον καὶ τὸ μᾶλλον σύνηθες πάντων τῶν συγκινητικῶν ἐκφράσεων παρὰ τοῖς ἡλιθίοις, οὐδέποτε παρατηρεῖται εἰς τοὺς δυστρόπους, ὀργίλους καὶ ἀπολίτους ἡλιθίους.»

Ἐχομεν παραδείγματα ὅτι παρὰ τισιν ἀτόμοις ἔλλειπει ἐξ ὀλοκλήρου ἐκ τοῦ ἀνατομικοῦ ὄργανισμοῦ τοῦ προσώπου ὁ μῦς ὁ λεγόμενος «μικρὸς ζυγωματικὸς» καὶ ὅστις εἰδικῶς ἐνεργεῖ εἰς τὸν γέλωτα. Ἄλλ' εἶνε ἀπίθανον τιαύτη χαρακτηριστικὴ ἔλλειψις νὰ ὑφίσταται ἐν ὀλοκλήρῳ γενεᾷ, ἐπομένως οὐδεὶς γνήσιος Βεδδης μέχρι νῦν ἐτέθη ὑπὸ ἀνατομικὴν μελέτην.

Νεωστὶ ἐδοκίμασαν ν' ἀποσπάσῃ τὸν γέλωτα πέντε μελῶν τῆς φυλῆς, αὐθεντικά δ' ἐγγράφα ἰσχυρίζοντο ὅτι ἦσαν ἐκ τῶν Βεδδῶν τῶν δασῶν, παρουσιασθέντων χάριν περιεργείας εἰς τὸν πρίγκηπα τῆς Ουαλλίας κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ περιοδείαν εἰς τὴν Κεϋλάνην. Ἐξ αὐτῶν οἱ δύο ἦσαν ἄνδρες καὶ αἱ τρεῖς γυ-

ναῖκες. Αἱ δύο τῶν γυναικῶν ἦσαν πολὺ γλυκεῖαι, ἡ μία μάλιστα ἐξ αὐτῶν λέγουσιν ὅτι ἦτο ἀληθῶς ὠραία· οἱ δὲ δύο ἄνδρες ἦσαν μικρόσωμοι καὶ ὠμοῖαζον πρὸς πιθήκους. Ἐκαμὸν ἐπίδειξιν τῆς δεξιότητος αὐτῶν εἰς τὸ τοξεύειν, εἰς τὴν διαταγὴν ὁμῶς τοῦ ἐξαποστόλου ὅστις τοὺς ἐπεδείκνυσεν, ἐμόρφωσαν ἀποτροπαίως.

Ἡ ἀπόπειρα ὅπως τοὺς προξενήσῃσι γέλωτα ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους, καὶ ἂν ἐπιτύγχανε, οὐδεμίαν ἀξίαν θὰ εἶχεν.

Ἄλλ' ἐκ τῶν λεπτομερῶν περιγραφῶν τὰς ὁποίας κατεχώρισαν αἱ διάφοροι ἐγχώριοι ἐφημερίδες, καθὼς καὶ αἱ ἰδιαίτεροι ἀλληλογραφίαι τοῦ τύπου τοῦ Λονδίνου, ἐξάγεται ὅτι εἶχον ὀδηγηθῆ ἐκ τῆς ἐπαρχίας τῆς Βατικαλάς, ὅπου, ἄλλοι μὲν ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν τῶν ἐξαποστόλων, ἄλλοι δ' ἐνεκα τῶν συχνῶν συνοικεσιῶν μετὰ τῶν Ταμίλ, ἀπόλεσαν πλείστους τῶν διακριτικῶν αὐτῶν χαρακτήρων τῶν ἀρχικῶν αὐτῶν ἡθῶν. Δὲν νομίζομεν περιττὸν ν' ἀναφέρωμεν ὅτι μέγα πρᾶπτουσι σφάλμα νὰ ὀμιλῶσι περὶ τῶν Βεδδῶν ὡς φυλῆς ὀρεινῆς καὶ ἀγρίας· τὸ σφάλμα τοῦτο ἀναμφιβόλως προῖξεν ἐκ τοῦ ὅτι συγχέουσιν αὐτοὺς μετὰ τινῶν φυλῶν Ἰθαγενῶν τῆς Ἰνδικῆς. Ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν κατοικοῦσιν, εἶνε ὕλῳθης καὶ σχετικῶς χαμηλῆ, διότι εἰς οὐδὲν σημεῖον ἀνέρχεται ἄνω τῶν 200 ποδῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἐπίσης ἕτερον χαρακτηριστικὸν εἶνε ὅτι μόνον οἱ Βεδδαὶ τῶν χωρίων κατοικοῦσιν εἰς καλύβας.

Ἐπὶ τῶν Βεδδῶν τῆς Βατικαλάς, συνταχθέν παρὰ τινος τῶν ἀρχηγῶν τῶν Ἰθαγενῶν ὑπαλλήλου ἐν τῇ νήσῳ τῆς Κεϋλάνης κατὰ τὸ 1872, ἀναφέρει ὅτι οἱ εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἰνῆκοντες γενικῶς κτίζουσι προσκαίρους κατοικίας.

Αἱ δοκοὶ τῶν καλυβῶν αὐτῶν συνδέονται διὰ τοῦ φλοιοῦ τοῦ δένδρου τοῦ ὀνομαζομένου «Χαμίλα», ἡ δὲ στέγη αὐτῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ χόρτου. Πολλάκις ἐγκαταλείπουσι τὰς κατοικίας των ὀσάκις ἀναγ-

κασθῶσι ν' ἀπέλθωσι πρὸς ἐκζήτησιν τροφῆς καὶ ὕδατος. Οἱ Βέδδαι οὗτοι ὀνομάζονται εἰς τὴν διάλεκτον τοῦ Ταμίλ «Μα-ναλκαδοῦ» δηλ. Βέδδαι τῶν ἀμμοδῶν δασῶν καὶ «Χοβακαδοῦ». Ἡ πρώτη ὀνομασία ἀποδίδεται εἰς τοὺς κατοικοῦντας πλησίον τῶν παραλίων, οἵτινες καλλιεργοῦσι τὴν γῆν καὶ ὀμιλοῦσι τὴν γλῶσσαν τῶν Ταμίλ' ἢ ἑτέρα εἰς τοὺς νομαδικῶς βιοῦντας οἵτινες εἰσέτι διατηροῦσι τινα ἐκ τῆς ἀρχαίου αὐτῶν βραβρότητος. Ὁ ῥηθεὶς ἀρχηγὸς ἐπιβεβαίωσεν ὅτι οἱ ἀγριώτεροι καὶ ἤττον πεπολιτισμένοι Βέδδαι, οἱ οἰκοῦντες τ' ἀπώτερα τῆς ἐπαρχίας τῆς Βιντάνης, ἀποτελοῦσι φυλὴν ἀπολύτως ἰδιαιτέραν, ὃ πληθυσμὸς τῆς ὁποίας εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑπολογισθῇ.

Εἶνε λυπηρὸν ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς φυλῆς τῶν Ἰθαγενῶν ἐλήφθησαν ἀκριβῶς ἐκ τῆς χώρας, ἐνθα ἡ φυλὴ αὕτη ὄντως ὀνομάζεται μόνον ὑπάρχει, καὶ τῶν ὁποίων ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδας προσεπάθουν ὅπως ἀποσπάσῃσι τὸν γέλωτα.

Ἀπολείπεται ὅπως ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Downall ἀναφερομένου παραδείγματος ἑνὸς Βέδδα, ὅστις πεποικισμένος ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ γελᾶν ἔδωκεν ἀφορμὴν ὅπως ἀπολήξωσιν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι γενικῶς ὅλοι οἱ Βέδδαι τῶν δασῶν ἠδύνατο νὰ γελῶσιν αὐτομάτως. Ὁ Downall διηγείται ὅτι εὐρισκόμενος εἰς ἐκδρομὴν κυνηγετικὴν πρὸ τινῶν ἐτῶν, ἐσπέραν τινα μετὰ τὸ κυνήγιον ἔθεσε τὸν πῖλόν του ὡς σκοπὸν ἐνώπιον ἑνὸς Βέδδα, ὅστις ἐξετέλει παρ' αὐτῷ καθήκοντα Σίχρι. Ὁ Βέδδα ἐπιτυχῶν διὰ τοῦ πρώτου τοξοῦματος νὰ διατρύπησιν τὸν ὡς σκοπὸν τεθειμένον πῖλον, διήγειρε τοὺς σφοδρῶς γέλωτας οὐ μόνον ἀπάσης τῆς ὀμηγύρεως, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῦ.

Τὸ συμβᾶν τοῦτο ἀναφερόμενον παρ' ἀνδρὸς εὐγενεοῦς, τοῦ ὁποίου αἱ ἐκθέσεις εἶνε ὑπὸ πάσαν ἐποψίν ἀξιόπιστοι, μεγάλως τῆς ἀξίας αὐτοῦ ἀποβάλλει ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως ἀκριβῶν πληροφοριῶν περὶ τοῦ διαμερίσματος εἰς ὃ ἀνήκεν ὁ ῥηθεὶς

Βέδδα καὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς ὃν διετέλει. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ ἀνήρ οὗτος διήλθε χρόνον τινα μετὰ τῶν Ταμίλ καὶ τινῶν ἄλλων προσώπων ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὴν κυνηγετικὴν ἐκδρομὴν· Εὐκόλως κατὰ συνέπειαν δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ πῶς ὑπέθεσαν ὅτι ἔλαβεν ἀπλῶς μέρος εἰς τὸν κοινὸν γέλωτα. Οὕτως ὑπέθετε πράγματι καὶ ὁ Downall, ὅστις μετὰ τινα ἔτη διηγείται τὸ ἀπομνημόνευμα τοῦτο.

Ὁ ἀνωτέρω μνησθεὶς Latty ὠργίσθη πολὺ καὶ ἡ μορφή του ἔλαβεν ἐκφρασίαν τινα δύστροπον ὅτε διὰ τοῦ βέλους διεπέρασε τὸν παρίαν κῆνα.

Τὸ δύστροπον τοῦτο παρατηρεῖται ἀληθῶς ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῶν καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς φωνῆς αὐτῶν· δὲν δύναται τις ὅμως νὰ θεωρήσῃ αὐτὸ ὡς συμφυὲς εἰς τὸν χαρακτῆρά των, ὅντα ἀξιοσημειωτόν, ἀπ' ἐναντίας, ἕνεκα τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν διαθέσεων καὶ ἀπεικονίζοντα γενικόν τι αἶσθημα εὐχαριστήσεως διὰ τὴν διαγωγὴν των καὶ τὴν συναίσθησιν τῆς ὑπεροχῆς τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων γειτόνων των. Ἐπ' οὐδὲν ἤθελον ἀνταλλάξαι τὴν ἐν ταῖς δάσεσιν ἀγρίαν αὐτῶν ζωὴν, μετὰ μεγάλῃς δὲ δυσκολίας πάντοτε ἀπεφάσιον ὅπως ἐγκαταλείψωσιν, ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον χρόνον, τὰς προσφιλεῖς αὐτοῖς μοναχίας.

Μεγάλον ἐνδιαφέρον κέκτηται ἡ παρατήρησις τοῦ ἐκάστοτε ἐπὶ τοῦ πνεύματος αὐτῶν παραγομένου ἀποτελέσματος ἐκ τῆς διαδοχικῆς θεᾶς ἐκάστου ἀντικειμένου, δσάκις τοῦτο κατὰ πρῶτον προσέβαλε τὸ πνεῦμά των, παρθέρον εἰσέτι πάσης ἐντυπώσεως ἐκτὸς τῆς τῶν φυσικῶν φαινομένων.

ᾠδηγήθησάν ποτε ἁμοιβαίως πέντε ἐξ αὐτῶν ἀποσπασθέντες ἐκ τοῦ δάσους των. Ἡ θεὰ οἰκίας ἐξ ὀπτῶν κεράμων ἐπρόξενησεν αὐτοῖς ἐκπληξίν· ἀλλὰ τὸ πρῶτον ὄχημα ὅπερ ἀπήνησαν τοὺς ἐνέπλησεν ἀνησυχίας καὶ φόβου, καὶ μετὰ τινος στενοχωρίας κλίνοντες πρὸς τὰ ἐμπρὸς ὅ-

πως τὸ ἐξετάσωσιν, ἐκράτουν σφιγκτὰ ἐξ ἐνστικτοῦ τὸν πέλεκυν. Τὰς διαφόρους τροφὰς τὰς ὁποίας τοῖς προσέφερον ἄνευ διασταγμοῦ ἀπώθησαν, καὶ μετὰ μεγάλου κόπου ἠδυνήθησαν νὰ τοὺς πείσωσιν ὅπως φάγωσι βρασμένον ὀρύζιον· κατ' ἀρχὰς ἐφαίνοντο ὅτι ἐφοβοῦντο μήπως τὰ φαγητὰ ταῦτα τοὺς μεθύσωσι καὶ τοὺς παραλύσωσι, μετὰ παρέλευσιν ὅμως χρόνου τινὸς ἠγάπησαν αὐτὰ καὶ κατεβρόχιζον μεγάλας ποσότητας, ἐν ταῖς ὁποίαις προσέθετον πολὺ ἄλας, ὅπερ μεγάλως ἐξετίμων. Ἀπερήναντο ὅτι ἡ γεύσις τοῦ ἄλατος ἦτο ὅλως νέα δι' αὐτοὺς καὶ ἐξεπίτηδες ἐζήτησαν, ὅτε ἔμελλον ν' ἀπέλθωσιν ἐκ νέου εἰς τὰ δάση των, νὰ ταῖς ἐπιτρέψωσιν ὅπως ἀντὶ ἄλλου τινὸς πράγματος παραλάβωσιν ἐξ αὐτοῦ ὅσον ἠδύνατο. Ἡ αὕτη ἐπιθυμία ἐξεδηλώθη διὰ τὸ ἄλας καὶ παρ' ἄλλων Βεδδῶν τῶν δασῶν δσάκις μετεφέροντο ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς ἀντικείμενον μελέτης.

Οὐ μόνον τὸν καπνὸν, τὸν ὁποῖον οἱ Βέδδαι τῶν χωρίων κατὰ τὴν περίστασιν μεταχειρίζονται, ἐπιμόνως καὶ μετὰ καταφρονήσεως ἀπώθησαν οἱ Βέδδαι τῶν δασῶν διατεινόμενοι ὅτι εἶναι ἀπλὰ «ξηρὰ φύλλα», ἀλλὰ ἀπώθησαν καὶ τινα ἄλλα φυτὰ ναρκωτικὰ ἀγαπητὰ παρὰ τοῖς Σιγκαλαίσις.

Διανοητικῶς οἱ Βέδδαι εὐρίσκονται εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα εἰς τὴν ὁποίαν ὀλογοικὸν δύναται νὰ κατέλθῃ. Εἶνε οὐ μόνον ἀνίκανοι ν' ἀριθμήσωσι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀριθμοὺς ἀδυνατοῦσι νὰ ἐννοήσωσι. Λέξεων διὰ νὰ ἐκφράσωσι, τὸ ἔν, δύο τρία, στεροῦνται, οὐδὲ τοὺς δακτύλους μεταχειρίζονται ὅπως τημαίνωσι ταῦτα.

Ἡ κυριώτερα δυσκολία, ἧτις ἀπαντᾶται εἰς τὰς παρ' αὐτῶν ζητούμενας πληροφορίας δι' αὐτοὺς τοὺς, πρέσχεται ἐκ τῆς ἀδεξιότητος αὐτῶν εἰς τὸν σχηματισμὸν ἐν τῷ ἔγκεφαλῶ των καὶ τῆς ἀπλουστάτης διανοητικῆς συνθέσεως, καὶ ἐκ τῆς παντελοῦς τοῦ μνημονικοῦ ἐλλείψεως. Ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν, ὀνομαζόμενος Κόβις, ἐξ ὅλο-

κλήρου εἶχε λητμονήσει τὰ ὀνόματα τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς του, τεθνηκότων, δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ ἐνθυμηθῇ καὶ τὸ ὄνομα τῆς συζύγου του, τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις πρὸ τριῶν ἡμερῶν εἶχεν ἴδει, ἢ μετὰ ἀγῶνα μέγαν τῆς μνήμης καὶ μακρὰν σκέψιν.

Ὁ Green ἐν τῇ ἐκθέσει του περὶ τοῦ σωφρονηστηρίου τοῦ Οὐελλικαδά ἀναφέρει τὴν ἱστορίαν ἑνὸς Βέδδα, καταδικασθέντος εἰς θάνατον ἕνεκα φόνου, καὶ τοῦ ὁποίου ἤλαττώθη ἡ ποινὴ εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα. Ὁ κ. Green ὑπέθετε τοῦτον ὡς Βέδδαν τῶν χωρίων. Ἡμέραν τινα ἐν τῇ φυλακῇ ἐνόησαν ὅτι ἐγνώριζε ν' ἀριθμῇ μέχρι τῶν ἐξ. Ἐφημερίς τις τῶν Ἰθαγενῶν ὀνομαζομένη «Λάνκα Νιδάνα», ἧτις ἀνέφερε τὴν δίκην, ἔλεγε τὸν φονέα Βέδδαν, δηλ. Ἄγριον. Ὁ δυστυχὴς εἶχεν, ὡς φηίνεται, φονεύσει, ἕταρον Βέδδαν, διότι ἐνόμιζεν ὅτι διὰ μαγείας ἐφόνευσε δύο τῶν κυνῶν του. Ἀνεγνωρίσθη ἕνοχος φόνου, ἀλλὰ τὸ δικαστήριον ἐζητήσατο ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπιείκειαν, ἰσχυρισθὲν ὅτι ἦτο ἀμαθὴς ὡς κτῆνος.

Ἡ γνώμη αὕτη πληρέστατα ἐδικαιολογήθη ὅταν ἀκολούθως ἀπεδείχθη ὅτι μετὰ τριῶν μηνῶν ἐπιμελῆ φροντίσιν ἐν τῷ σχολείῳ τοῦ σωφρονηστηρίου, δὲν ἠδυνήθη νὰ μάθῃ ἢ ἐννεα γράμματα τοῦ Σιγκαλίνου ἀλφαβήτου καὶ ν' ἀριθμῇ μέχρι τῶν 18. Οὐδεμίαν ἰδέαν εἶχε περὶ ψυχῆς, περὶ ἀνωτάτου τινὸς ὄντος, ἢ περὶ μελλούσης ζωῆς. Ἦτο πεπεισμένος ὅτι τὸ πᾶν ἐπειροῦτο μετὰ τὸν θάνατον· οὐδεμίαν διάκρισιν ἐποιεῖτο μετὰ αὐτοῦ καὶ τῶν θνητῶν τῶν δασῶν· τὸ μόνον δ' ὅπερ ἐθεώρει ὡς βέβαιον ἦτο ὅτι ὁ ἥλιος ἀνέτελλε τὴν πρωΐν καὶ τὸ ἔσπερας ἐπῆγγοντο τὰ σκότη. Εἶχεν ἀκούσει νὰ ὀμιλῶσι περὶ τινος ἀνωτέρου ὄντος ὀνομαζομένου Βαλικῆς, ἠγνώσει ὅμως ἂν ἦτο Θεὸς ἢ δαίμων, πνεῦμα ἀγαθὸν ἢ κακόν. Οὐδόλωκε τὸ ἐφοβεῖτο, οὔτε τὸ παρεκάλει. Πιθανὸν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ νὰ ἐνόει τὴν προσωποποίησιν τοῦ Ἄρειος, τὸν Θεὸν Καΐδαν, γνωστὸν ἐν τῇ Κεῦλάνῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κανδα-

ουάμι, ὅστις κατὰ τὸν Σιγκαλαῖον μῦθον ἐνυμφεύθη πριγκιπέσσαν τινὰ Βέδδαν ὀνομαζομένην Βάλη Ἄμμα, ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν προστασίαν τῆς ὁποίας οἱ Βέδδαι ἐφρόνουν ὅτι διετέλουν.

Κατὰ τινὰ *Man*, δηλ. βιβλίον ἐκ φύλων φοίνικος γεγραμμένον διὰ τοῦ ἐγγεiriδίου, ἀνήκουσαν εἰς τινὰ ἀρχηγὸν Κάνδιον, τὸ πρόσωπον τοῦτο φαίνεται ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Βισοῦ. Τὸ βιβλίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον οὔτε χρονολογίαν φέρει, οὔτε ὄνομα τοῦ συγγραφέως, ἀναφέρει ὅτι ὁ περιφημος ναὸς, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Καταραγάμα Διβάλε, ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου βασιλέως τῶν Σιγκαλαίων Δουτουγεμουνοῦ, τοῦ κατακτητοῦ τῶν Ταμίλ' ὁ δὲ Δουτουγεμουνοῦ ὅστις ἐβασίλευσε κατὰ τὸ 160 ἔτος πρὸ Χριστοῦ, ἕνεκα τοῦ ἀμιγυοῦς τῆς φυλῆς τῶν Βεδδῶν, ἀνέθεσε τούτοις τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θεοῦ.

Ἡ πριγκιπέσσα, τῆς ὁποίας ἡ γέννησις ἐγένετο ὡς ἐκ θαύματος, ἀνευρέθη παρὰ τῶν Βεδδῶν εἰς τινὰ κυνηγετικὴν ἐκδρομὴν καὶ ὑπὸ τὴν φροντίδα τούτων ἀνετράφη. Ἀποκαταστάσης δὲ περιφήμου ἕνεκα τῆς καλλονῆς καὶ τῶν θελητήρων της, κατέθελε τὸν Θεὸν Σκάνδαν εἰς τὸν ὁποῖον ἦτο ἀφιερωμένος ὁ ναὸς τῆς Καταραγάμας. Ὁ Θεὸς μετεμφιεσθεὶς εἰς ἀσκητὴν ἐζήτησε τὴν χεῖρά της, ἣν ὅμως μετ' ἀγανακτήσεως ἤρνήθη. Τότε ὁ Σκάνδας ἤλθε νὰ συμβουλευθῆ τὸν ἀδελφὸν του Γανέζαν, τὸν θεὸν τῆς φρονήσεως, καὶ νὰ τοῦ ζητήσῃ τὴν ἀρωγὴν του, τὴν ὁποῖαν ἀμέσως ὑπεσχέθη, καὶ μεταβληθεὶς εἰς ἐλέφαντα ἐδίωκε τὴν νεάνίδα. Ἐκπληχθεῖσα ἡ Βαλλ' Ἄμμα ἔδραμε πρὸς τὸν προσβληθέντα λατρευτὴν ὅπως τεθῆ ὑπὸ τὴν προστασίαν του, ἐκεῖνος ὅμως δὲν συγκατένευε νὰ τὴν ὑπερασπίσῃ ἢ ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ νὰ γίνῃ σύζυγός του. Τώρα ἡ ὠραία παρεδέχθη τὴν πρότασιν καὶ ἀνεχώρησε μετ' αὐτοῦ οἱ Βέδδαι ὅμως κατεδίωξαν αὐτοὺς τοξεύοντες ὅπως ἠδύναντο, ἀλλὰ ματαίως διότι τὰ βέλη ἐπιπτον ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν φυγάδων, χωρὶς οὐδόλω;

νὰ τοὺς βάλωσιν. Ἀπ' ἐναντίας τοῦ Θεοῦ βίψαντος ἐν τῶν βελῶν του κατὰ τῶν Βεδδῶν, τὰ σώματα τῶν διωκτῶν κατὰ χιλιάδας ἐπιπτον ἐπὶ τῆς γῆς. Πάραυτα ὅμως, ἐπὶ τῆ παρακλήσει τῆς μελλούσης συζύγου του, ὁ Θεὸς ἐπαναλαβὼν τὴν πρότερον του μορφήν ἐπανάφερεν αὐτοὺς εἰς τὴν ζωὴν νυμφευθεὶς μετὰ ταῦτα τὴν Βαλλ' Ἄμμα.

Ἐκ τῆς παραδόσεως ταύτης οὔτε λέξιν γινώσκουσιν οἱ Βέδδαι τῶν δασῶν, οἱ πλεῖστοι δ' αὐτῶν οὐδέποτε σχεδὸν ἤκουσαν τὸ ὄνομα τῆς προστατίδος αὐτῶν θεότητος. Διὰ δὲ τὸν δυστυχεῖ καταδικόν, οὐ ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, τὸ ὄνομα τοῦτο ἦτο ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ προσωποποιήσις τοῦ ἀγνώστου.

Καὶ τοι πιθανῶς ἀνῆκεν εἰς τοὺς Βέδδους τῶν χωρίων, ἐφαίνετο ὅμως ὅτι λίαν καλῶς ἐγνώριζε τὰ ἦθη καὶ τὰς ἰδέας τῶν βαρβαροτέρων Βεδδῶν τῶν δασῶν. Πιθανὸν ν' ἀνῆκε τοῖς τελευταίοις καὶ ἀκολούθως προσῆλθε τοῖς πρώτοις. Ἡ μικρὰ γυνὴ τὴν ὁποῖαν εἶχε περὶ τῶν ἀριθμῶν ὀφείλεται βεβαίως εἰς τὰς προσπαθείας τῶν ἐξαποστόλων καὶ ἄλλων ἀτόμων προσπαθούτων, ὀλίγον πρὸ τῆς καθιέρξεως του, νὰ φωτίσῃ τὴν φυλὴν του. Δὲν εἶνε δίκαιον ν' ἀποδώσωμεν εἰς τοιοῦτου εἶδους ἐπήρειαν τὴν ἐγκληματικὴν πράξιν ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐνοχοποιήθη καὶ κατεδικάσθη, ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ ἐρωτήσωμεν ἂν φυλὴ, βάρβαρος βεβαίως, πρὸ πολλοῦ δὲ χρόνου ἀπολαύουσα εὐτυχῆ καὶ πλήρη ἀτέλειαν διὰ τὰς ἐγκληματικὰς πράξεις, εἶνε ἐπιδεκτικὴ βελτιώσεως διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως.

Ὁ ἡμέτερος Βέδδης ἐφαίνετο εἰς ἄκρον ἐπιτήδειος εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ τόξου, διότι πολλάκις τῷ συνέδη νὰ φονεύσῃ ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας δωδεκάδα δορκάδων καὶ εἰς δύο περιστάσεις ἓνα ἐλέφαντα ὅταν ὅμως ἠθέλησαν νὰ δοκιμάσωσι τὴν δεξιότητά αὐτοῦ ἐν τῇ φυλακῇ διὰ τῶν ἰδίων ὅπλων, δὲν ἐπέτυχε τοσοῦτον. Ἐδικαιολόγησε δὲ τὴν ἀδεξιότητά του ἕνεκα

τοῦ τόξου καὶ τῶν βελῶν τῶν ὁποίων τὴν χρῆσιν δὲν εἶχε συνεθίσει, ὡς ἄγνωστα αὐτῷ, καὶ ἕνεκα τῆς ἄκρας ἀδυναμίας του, προελθούσης ἀπὸ δυσεντερίας.

Ὅτε εὐρίσκετο ἡ ἀσθένεια εἰς τὴν μεγαλειτέραν αὐτῆς ἐντασιν, ἤρνήθη πᾶν εἶδος τροφῆς, ἡ δὲ θεραπεία του κατὰ μέγα μέρος ἐπετεύχθη ἕνεκα τῆς αὐστηρᾶς αὐτοῦ ἀπυχῆς. Συνεχῶς παρεκάλει νὰ τὸν ἀφήσωσι ν' ἀπέλθῃ πρὸς τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του καὶ νὰ τὸν μεταφέρωσιν ἀπὸ τὴν φυλακὴν του, ἐνθα ὑπῆρχε μεγάλη θερμότης, φῶς καὶ ἀντανάκλασις, εἰς ἕτερον μέρος ὅπου ἠδύνατο νὰ κοιμηθῆ ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν πρασίνων φύλλων τῶν δένδρων.

Μετὰ βραχείαν ὅμως κάθειρξιν, διὰ τῶν καλῶν συστάσεων τοῦ διοικητοῦ λόρδου Τόριγκτων, τῷ ἀπεδόθη ἡ προσφιλές αὐτῷ ἐλευθερία.

Αἱ ἀσθένειαι αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ προσβάλλουσι τοὺς Βέδδους εἶνε ἡ δυσεντερία καὶ ὁ πυρετός, πολλάκις δὲ ἡ πρώτη ἀποβαίνει λίαν καταστρεπτικὴ. Ὡς φάρμακα μεταχειρίζονται τὸν στρυφνὸν φλοιὸν δένδρων τινῶν, τὸν ὁποῖον συνεθίζουσι νὰ μασσῶσι καὶ νὰ θέτωσιν ἐντὸς ὕδατος μετὰ ζαχαρώσεως μεμιγμένου, τὸ ὁποῖον κατόπιν πίνουσιν. Ὅταν προσβληθῶσιν ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ πίνουσιν ὕδωρ ζεστόν, ὡς συνήθως πράττουσιν οἱ *Cingalais*, δροσίζοντες οὕτω τὸ σῶμά των. Τὸ μόνον χειρουργικὸν ἐργαλεῖον τὸ ὁποῖον ἔχουσιν εἶνε ἡ σιδερεὶα δρεῖα αἰχμὴ τῶν βελῶν των, τὸ δὲ ἐργαλεῖον μόνον ὁ σύζυγος μεταχειρίζεται εἰς τινὰς τοκετούς.

Οἱ Βέδδαι τῶν δασῶν οὐ μόνον οὐδεμίαν τάσιν ἔχουσι πρὸς τὸν πανθεισμὸν καὶ τὴν φυσιολατρείαν, ὡς τινες συγγραφεῖς διατείνονται, ἀλλὰ φαίνονται, οὕτως εἰπεῖν, ἐστερημένοι πάσης θρησκευτικῆς ἰδέας.

Τὸ ὄνομα τοῦ Βούδα οὐδόλω γινώσκουσιν, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἔννοιαν ἔχουσι τῆς θεωρίας τῆς μετεμψυχώσεως. Δὲν ἔχουσιν οὔτε ναοὺς, οὔτε ἱερεῖς, οὔτε ἑορτάς ἢ πίστις αὐτῶν περιορίζεται εἰς τὸ

ὅτι μετὰ θάνατον θὰ γίνωσι «γιακὸ» ἢ διάβολοι, ἐντεῦθεν δὲ προκύπτει ἡ ἀναμφίβολος ταυτότης αὐτῶν μετὰ τῶν αὐτοχθόνων, περὶ τῶν ὁποίων ἀναφέρουσι τὰ ἀρχαία χρονικά τῆς Κεϋλάνης.

Ὅταν ἀποθάνῃ συγγενῆς τις, θέτουσι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐντὸς δέρματος δορκάδος, ἀνδύνανται νὰ εὐρωσιν ἀμέσως αὐτὸ, ἀκολούθως σκάπτουσι διὰ τῶν πελέκεων καὶ τῶν βάδων των λάκκον εἰς τὸν ὁποῖον ἐναποθέτουσιν αὐτό ἢ ὑπηρεσία αὐτῆ ἀνάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἀνδρῶν, οὐδέποτε δ' αἱ γυναῖκες παρίστανται. Οὐδὲν ἕτερον θέτουσι μετὰ τοῦ σώματος ἐν τῷ τάφῳ, μετὰ τὴν κάλυψιν δ' αὐτοῦ, οὐδέποτε ἐπισκέπτονται ἐκ νέου τὸν τόπον αὐτῶν, βεβαίως ἕνεκα φόβου καὶ λύπης συνάμα. Μετὰ ταῦτα κάμνουσι προσφορὰν εἰς τὸ πνεῦμα αὐτὸ τὸ γινόμενον διάβολος, ὅπως μὴ πέμψῃ τὸν πυρετὸν εἰς τοὺς ἐπιζῶντας. Ἡ προσφορὰ αὕτη συνίσταται ἀπὸ κρέας πιθήκου καὶ σαύρας, εἰς τὰ ὁποῖα προσθέτουσιν ὀλίγην ποσότητα μέλιτος καὶ τινὰς ῥίζας ἀφοῦ δὲ ψήσωσι ταῦτα ὁ πρεσβύτερος τῆς οἰκογενείας ἐπιλέγει τὸ ῥητὸν «δέξασθε, ὦ τεθνηκότες, τὴν προσφορὰν ταύτην ὡς τροφήν» ἀκολούθως διανέμει αὐτὴν εἰς τὴν δμηγυριν καὶ εἰς εαυτὸν, ἕκαστος δὲ τρώγει τὸ μεριδίον του.

Ἡδύνατό τις ἴσως ν' ἀνεύρῃ ἐν τῇ συνηθείᾳ ταύτῃ τὰ πρῶτα σπέρματα θρησκείας τινός· διότι ἔχει βεβαίως ἰδιάζουσαν ἐθνολογικὴν σημασίαν ἂν, ὡς τινες διατείνονται, ὁ ἀπλούστερος ἀρχέγονος τύπος τῆς θρησκείας συνίστατο εἰς τὴν ἐξευμένισιν τῶν προγονικῶν πνευμάτων.

Ἡ ἠθικὴ τῶν Βεδδῶν εἶνε, ὡς δύναται τις παρ' αὐτῶν νὰ ἐλπίζῃ, τοσοῦτον στοιχειώδης, ὅσον δύνανται νὰ τὴν ἐννοήσωσι πνεύματα στεροῦμενα σκέψεως, τὰ ὁποῖα οὔτε ὁ νόμος οὔτε ἡ πεῖρα κανονίζει. Δὲν δύνανται νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι οὐδέποτε δικαιούται τις νὰ λάβῃ ἐκεῖνο ὅπερ δὲν τῷ ἀνήκει, νὰ κτυπήσῃ τὸν ὁμοίον του ἢ νὰ εἴπῃ τι μὴ ἀληθές. Ἡ πολυγαμία καὶ ἡ πολυκνδρία, ἧτις εἰσέτι ὑφίσταται κατὰ τι-

να βαθμὸν παρὰ τοῖς ὁμόροις των Σιγκαλιῶν, τοῖς εἶνε παντελῶς ἄγνωστος. Ὁ γάμος ὅμως ἐπιτρέπεται μεταξύ ἀδελφῶν καὶ θυγατέρων, οὐδέποτε δὲ μετὰ τῆς πρωτοτόκου ἀδελφῆς· ἀξιοπαρατήρητος εἶνε, ἐν πάσῃ περιστάσει, ἡ σταθερότης αὐτῶν πρὸς τὰς συζύγους των καὶ ἡ πρὸς τὰ τέκνα των στοργή. Ἡ συνήθεια τοῦ γάμου μεταξύ ἀδελφῶν δὲν ἔπαυσεν εἰστί, ὡς ὑπέθεσεν ὁ Baily, παρὰ τοῖς Βέδδαις τῆς Βατέννης· διότι κατὰ τὸ 1872 ὑφίστατο παράδειγμα ὁ Βανίγια, ὅστις εἶγεν νυμφευθὴ τὴν ἀδελφὴν του Λάττιν. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο ἡλικίας εἴκοσιν ἐτῶν καὶ εἶχε τέκνον. Οὐδεὶς ἐκτὸς τοῦ Βανίγια, μηδὲ τοῦ ἀδελφοῦ του ἐξαιρουμένου, δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ πλησιάζῃ τὴν μητέρα ἢ τὸ τέκνον ἢ νὰ τοῖς παρέξῃ τροφήν.

Ὁ γάμος τελεῖται ἄνευ οὐδεμιᾶς ἱεροτελεστίας ἐκτὸς τῆς παροχῆς τροφῶν τινῶν εἰς τοὺς συγγενεῖς τῆς νόμφης. Οὐδὲν δικαίωμα ἐκλογῆς τοῦ συζύγου ἐπιφυλάττεται τῇ νόμφῃ, καὶ κατὰ τοῦτο ὡς καὶ πῖνα ἄλλα, ἡ ὑποταγὴ τῆς γυναικὸς εἶνε τελεία. Οὐδέποτε ἀναγνωρίζεται ἡ γυνὴ ἀρχηγὸς οἰκογενείας, δὲν ἐπιτρέπεται δ' εἰς αὐτὴν νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἱεροτελεστίαν τὴν συνοδεύουσαν τὴν προσφορὰν εἰς τὰ ἀποθανόντα πνεύματα.

Ὁ πρεσβύτερος τῶν Βεδδῶν ἀπολαβεὶ σεβασμοῦ πατριαρχικοῦ, ὅταν συμβάν τι θέσῃ εἰς συνάφειαν ἄλλα ἄτομα παρὰ τὰ μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας· ὅλοι ὅμως οἱ ἄλλοι θεωροῦνται ἴσοι καὶ αἱ φυλετικαὶ διαφοραὶ ἀγνοοῦνται.

Οἱ Κάνδιοι γενικῶς ἀναγνωρίζουσιν ὅτι ὅλοι οἱ Βέδδαι ἀνήκουσιν εἰς τὴν βασιλικὴν φυλὴν, προσθέτουσι δὲ ὅτι εἶχον οὗτοι συνήθειαν, ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὸν βασιλέα, νὰ μεταχειρίζωνται πρὸς αὐτὸν τὸν τίτλον, ἐν ἀρχαῖστί τε σήμερον πεσόντα, τοῦ Χούρα, δηλ. ἐξ ἀδελφοῦ, προσφώνησιν τὴν ὁποίαν μετεχειρίζοντο πρὸς τὸν συγγραφέα τοῦ ἄρθρου τούτου συνομιλοῦντες μετ' αὐτοῦ.

Ἡ γλῶσσά των χρῆζει μεγάλης συζητήσεως· δυστυχῶς δὲν ἔχει χαρακτῆρας γρα-

πτῶς, ἔνεκα δὲ τοῦ λίαν περιορισμένου ὀνοματολογίου της, τοῦ περιέχοντος μόνον τὰς στοιχειωδεστάτας ἰδέας, καὶ τῆς δυσκολίας τοῦ συγκοινωνῆσαι μὲ λαὸν τοσοῦτον παραδόξως ἀφυῆ, τὰ ἀποτελέσματα δὲν δύναται νὰ θεωρηθῶσιν οὔτε τόσον πειστικά οὔτε τόσον εὐχάριστα. Αἱ ἐπιωδὶ τῶν ἡ δεισιδαίμονες παραδόσεις δεικνύουσιν ὁμοιότητος πρὸς τὰς τῶν ἀρχαιοτάτων λαῶν εἶνε ὅμως εἰς ἄκρον δύσκολοι νὰ μεταφρασθῶσι καὶ τὸ ἀντικείμενόν των, ὡς καὶ ἡ ἀκριβὴς αὐτῶν σημασία μένουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀσαφῆ. Ὁ κατάλογος τῶν κυρίων ὀνομάτων των, περιέχει ὀνόματα, ὡς παρετήρησε ὁ Baily, ἐν χρῆσει καὶ παρὰ τοῖς Σιγκαλιῶν· τὰ ὀνόματα ὅμως τῆς ὑπερχύσης φυλῆς ὡς καὶ τῆς κατωτάτης εἶνε μίγμα τι συγκεχυμένον. Ἄλλα ἐξ αὐτῶν εἶνε ὀνόματα κοινὰ παρὰ τοῖς Ταμίλ, μέγας δ' ἀριθμὸς αὐτῶν εἶνε ὅλως ἄγνωστα εἰς τοὺς Σιγκαλιῶν καὶ Ταμίλ, μεταξύ δ' αὐτῶν εὐρίσκονται τῖνα κοινὰ ἐν Βεγγάλῃ καὶ ἀνήκουσιν εἰς Ἰνδικὰς θεότητας ἢ εἰς πρόσωπα ἀναφερόμενα εἰς τὰς Πουράνας.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε, ὅτι εἰς ὅλον τὸ λεξικολόγιον αὐτῶν δὲν ὑπάρχουσι στοιχεῖα καθαρῶς δραβιδιανὰ καὶ οὐδεμίαν ὁμοιότητα δεικνύει πρὸς τὴν γλῶσσαν τὴν λαλουμένην παρὰ τῶν Γιάκα τοῦ ἀνατολικοῦ Νεπόλ. Εὐρίσκειται σποράδην ὁμοιότης τις μεταξύ λέξεως βεδδικῆς καὶ τῆς ἀντιστοίχου τῆς αὐτῆς ἰδέας εἰς τὰ νεώτερα ἰδιώματα τῶν Ταμίλ, Μαλαῖων καὶ τελεγκοῦ· ἀλλ' αἱ περιστάσεις καθ' ἃς εἶνε δυνατὴ ἡ σύγκρισις εἶνε τόσον σπάνιαι, ὥστε αἱ φαινόμενα αὐτὰ ὁμοιότητες δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς καθαρῶς τυχαῖαι.

Τὰ σημεῖα τῆς γραμματικῆς συνθέσεως ὀλίγον συμβάλλουσι πρὸς δικαιολόγησιν συμπεράσματός σχετικῆς τινος φιλολογικῆς ἀξίας, ἐκ τῆς ἐρεύνης δὲ τῶν λέξεων τῶν ἀπαρτιζουσῶν τὸ θεμελιώδες καὶ τὸ ἀναγκαιότατον μέρος γλῶσσης τινὸς οὐδὲν συμπέρασμα εἰδικὸν δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ.

Μετόφρασις *A. A. Κερσεττιχοπούλου.*